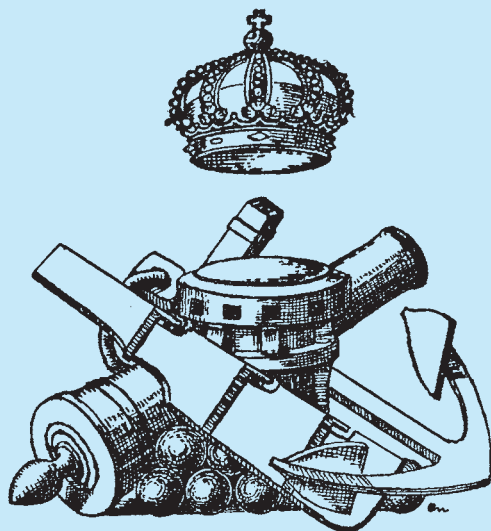

TIDSKRIFT I
SJÖVÄSENDET

1771

MED FÖRSTÅND OCH STYRKA

UTGES AV

KUNGL.
ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

SVERIGES MARINA AKADEMI

N:r 5 2016

TIDSKRIFT I SJÖVÄSENDET

FÖRSTA UTGIVNINGÅR 1836

KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

- en av de kungliga akademierna -

Redaktör och ansvarig utgivare: Konteramiral Thomas E. Engevall

Redaktionens adress: c/o Engevall, Junibacken 9, 135 54 TYRESÖ

Telefon: 08-798 7139, alt. 070-588 7589, E-post: editor@koms.se

Plusgiro: 125 17-9, Bankgiro: 446-3220, Organisationsnummer: 935000-4553

Tidskrift i Sjöväsendet utkommer i regel fem gånger årligen. En årsprenumeration kostar 250:- för prenumeranter med postadress inom Sverige och 350:- för prenumeranter med utrikes postadress. Avgiften betalas till plusgiro nr 125 17-9.

Innehåll nr 5/16

Meddelande	385
Belöningar utdelade vid högtidssammanträdet	388
Ordföranden har ordet	394
Sammanträdesplan för Kungl. Örlogsmannasällskapet verksamhetsåret 2017	396
Redaktörens spalt	398
Högtidsanförande	401
Av Jan Salestrand	
Anförande vid ämbetets nedläggande	407
Av Michael Zell	
Året som gått	411
Av Bo Rask	
Finansiell stabilitet - även för Marinen.....	417
Av Erik Thedéen	
Kraven på marinen ökar – Logistiken måste utvecklas.....	429
Av Johan Igert	
Kampkraft og bærekraft- konsekvenser av Stortingets vedtak om den nye langtidspanen for Forsvaret med spesiell vekt på det maritime domenet.....	441
Av Tor Egil Walter	
Understen - en viktig vaktpost även under kalla kriget och tiden därefter.....	451
Av Staffan Kvarnström	
Marinens gradbeteckningar.....	466
Kungl. Örlogsmannasällskapet vid det 246:e verksamhetsårets början	467
Nya ledamöter invalda 2016.....	468
Minnesteckningar för år 2015-2016	470
Matrikel för Kungl. Örlogsmannasällskapet	484
Innehållsförteckning för Tidskrift i Sjöväsendet 2016.....	489
Kungl. Örlogsmannasällskapet's tävlings skrifter	492

Meddelande från Kungl.Örlogsmannasällskapet

Nr 7/2016. Kungl. Örlogsmannasällskapets 245:e högtidssammanträde i Göteborg tisdagen den 15 november 2016.

(För TiS anpassat utdrag ur protokoll)

Sammanträdet ägde rum i Lilla Ordenssalen i Valands festvåningar i Göteborg i närvaro av 83 ledamöter och inbjudna gäster. Högtidsmiddagen intogs i Stora Matsalen i Valands festvåningar.

- § 1 Förklarades det 245:e högtidssammanträdet för öppnat.
- § 2 Föredrog sekreteraren Bo Rask utdrag ur verksamhetsberättelsen för året som gått.
- § 3 Föredrog ordinarie ledamoten Torsten Lindh korta utdrag ur minnesteckningar över de ledamöter som har avlidit sedan föregående högtidsdag; ordinarie ledamoten Sigurd Håkansson, hedersledamoten Bengt Schuback, ordinarie ledamoten Lennart Rosell, hedersledamoten Ola Backman, ordinarie ledamöterna Bertil König, Gösta af Klint, Rolf Blomqvist, Bertil Johansson, Palle Sandberg, Björn Sjunnesson, Håkan Larsson, Johan Fischerström, Lennart Jedeur-Palmgren samt Peter von Busch (för kompletta minnesteckningar se sid. 470-483).
- § 4 Presenterades nya ledamöter av vice ordförande Bo Berg varefter ordföranden överlämnade diplom. Som hedersledamot presenterades den franske amiralen

Alain Coldefy. Som ordinarie ledamöter presenterades kommendör Mats Agnéus, fil.dr Linda Johansson (förhindrad att delta vid högtidssammanträdet), kommendörkapten Jonas Hård af Segerstad, kommendörkapten Torbjörn Lundströmer, kommendörkapten Patrik Norberg och förvaltare Håkan Lindberg. Som korresponderande ledamot presenterades arkeolog Fred Hocker.

§ 5 Belöningar. Upplästes styrelsens bedömning av prisbelönta skrifter och övriga belönade arbeten och insatser samt utdelades eller omnämndes beslutade belöningar (motiv mm se sidorna 388-393).

Akademien har beslutat att tilldela landshövdingen i Västra Götalands län Lars Bäckström och kommendören av 1.graden Ulf Edman akademiens medalj i silver.

Akademien har efter förslag från marinens samtliga förbandschefer beslutat att akademiens medalj i brons i Kvinnoförbundet för Sveriges Sjöförsvars anda ska tilldelas följande soldater och sjömän:

- Sergeant Joakim Alm - 1.ubåtsflottiljen
- Vicekorpral Ronja Lindell - 3.sjöstridsflottiljen
- Kadett Fredrik Bohm - 4.sjöstridsflottiljen
- Korpral Sophie Mellstig - 1.amfibieregementet
- Vicekorpral Elin Elg - Sjöstridsskolan
- Korpral Markus Johansson - Marinbasen

Akademien har beslutat att tilldela överstelöjtnant Jimmy Johansson akademiens hedersomnämning för väl genomförd uppsats vid studier vid Försvarshögskolan.

Akademien har beslutat att tilldela fänrik Ilkay Tanriverdi akademiens hedersomnämning och penningbelöning om 10 000 kronor för väl genomförd uppsats vid studier vid Militärhögskolan Karlberg.

§ 6 Höll statssekreterare Jan Salestrand högtidsanförande.

§ 7 Höll Kungl. Örlogsmannasällskapets ordförande Michael Zell anförande vid avslutning av verksamhetsåret.

§ 8 Förklarades Kungl. Örlogsmannasällskapets 245:e högtidssammanträde för avslutat.

Efter sammanträdet samlades ledamöter och gäster i Stora Matsalen för middag.

Vid protokollet

Bo Rask

Akademiens sekreterare

Under högtidssammanträdet framförde en förstärkt oktett ur Marinens Musikkår följande musik:

Kungl. Örlogsmannasällskapets marsch — Å. Dohlin

Med Örlogsmän — G. Ringvall

Abide with me — William Henry Monk

Marche Victorieuse — H. L. Blankenburg

Under blågul fana — Viktor Widqvist

Colonel Bogey - Kenneth J. Alford

Kungl. Flottans defileringsmarsch — E. Urbach

Till middagen på Valand serverades:

Skagenröra på kavring toppad med löjrom

Dillbakad laxrygg med hollandaisesås och riven pepparrot

Hallonglaserad vit chokladcheesecake med tryffel

Öl och ett urval av svenska snapsar

Bestheim Riesling Classic

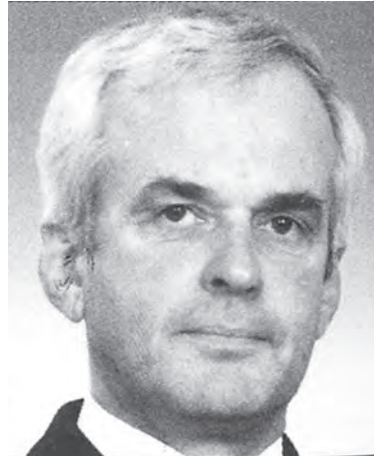
Alba Chiara

Avec

Kaffe eller te

Belöningar utdelade vid Högtidssammanträdet **Akademiens medalj i silver**

Landshövding *Lars Bäckström* tilldelas akademiens medalj i silver för att han i sitt ämbete som Landshövding i Västra Götalands Län arbetat mycket aktivt med försvarsfrågorna. Hans personliga intresse för frågorna visar sig även i hans roll som ordförande för Föreningen för Göteborgs Försvar. Härvid kan särskilt nämnas de aktiviteter som genomförts för att belysa Göteborgs hamn och sjöfartens strategiska betydelse för hela Sveriges försörjning.

Ordinarie ledamoten, kommandör 1.gr, *Ulf Edman* tilldelas akademiens medalj i silver för hans långvariga ekonomiska stöd och uppmuntran till akademiens verksamhet. Detta stöd i form av kontorslokal och sammanträdeslokaler till ett mycket facilt pris är mycket uppskattat, utomordentligt värdefullt samt förenklar på ett påtagligt sätt akademiens arbete.

Akademiens medalj i brons

Akademien har efter förslag från marinens samtliga förbandschefer beslutat att akademiens medalj i brons i Kvinnoförbundet för Sveriges Sjöförsvars anda ska tilldelas följande soldater och sjömän.

Sergeant *Joakim Alm*, 1.ubåtsflottiljen. Alm är mycket duglig i tjänsten och uppfyller rollen som sjöman på ett förtjänstfullt sätt. Joakim har även visat sig ha en bred kompetens både i och utom tjänsten och förbandet har dragit nytta av Alms förtjänster även utanför sin roll som motortekniker. Alm har dessutom fungerat som en föregångsman för övriga GSS och verkar för trivsel och gemenskap.

Vicekorpral *Ronja Lindell*, 3.sjöstridsflottiljen, HMS *Vinga*. Ronja Lindell är en mycket uppskattad medarbetare i besättningen på HMS *Vinga*. Hon har med sin stora erfarenhet inom sambandstjänsten kunnat axla ansvarsroller som normalt görs av officerare. Lindell är Divisionens företrädare inom sambandstjänst och svarar upp mot flottiljen på ett moget och bra sätt. Lindell har också en viktig roll i att driva utveckling och metodik för fartygens sambandspersonal. Lindells utmärkande egenskaper är att hon är social, glädjespridare, ödmjuk och kompetent. Hon uppskattas mycket av sina kollegor ombord.

Kadett *Fredrik Bohm*, 4.sjöstridsflottiljen, HMS *Sundsvall*. Bohm utgör en hörnsten och en stöttepelare för yngre sjömän ombord. Det informella ledarskap som Bohm besitter förvaltar han väl. Då HMS *Sundsvall* har haft stor rotation på befattningen teleofficer har Bohm utgjort kittet som fått tjänstegrenen att fungera över tiden. Bohm

tjänstgör till sjöss som stridsledningsoperatör. Den tjänsten sköter han på ett förtjänstfullt sätt och han är en viktig kugge i stridsledningsarbetet. Tack vare sin breda kompetens och förståelse för samtliga dimensioners behov utgör han ett stort stöd för samtliga personal ingående i den yttre striden. Bohm har under hela sin tjänstgöringstid haft en positiv attityd och inställning till tjänsten, långt utöver vad som kan förväntas.

Korporal *Sophie Mellstig*, 1.amfibieregementet, 206.uhkomp. Mellstig har under hela sin tid som soldat tagit ett mycket stort ansvar för sin egen såväl som sina kamraters utveckling. Hon är en naturlig ledare som ser till sin omgivnings bästa även då det formella ansvaret inte varit hennes. Mellstig har alltid varit drivande i frågor som rör arbetsmiljö och kamratskap vilket har varit en starkt bidragande orsak till det nu rådande positiva arbetsklimatet, inte bara på de plutoner hon tillhört utan även på hela kompaniet. Mellstig är ett föredöme som soldat och har ett mycket professionellt förhållningssätt till de hon kommer i kontakt med. Hon levererar mycket god kvalitet på efterfrågat arbete och har både viljan och förmågan att prestera oavsett situation. I sin specifika befattning som stridsbåtschef är hon synnerligen kompetent och presterar på en hög nivå. Mellstig är en mycket pålitlig person som andra vänder sig till vilket har resulterat i att hon haft flertalet förtroendeuppdrag, utsedda av såväl befäl som av andra soldater. Dessa har hon löst på ett förtjänstfullt sätt.

Vicekorporal *Elin Elg*, Sjöstridsskolan. Elin Elg tjänstgör som sambandslärare vid Sjöstridsskolan Karlskrona. Sektionen som Elg tjänstgör vid går under namnet Ledning och telekrissektionen (LedTkS) och består av 12-20 st. medarbetare beroende på beläggning av studerande. I LedTkS ansvarsområde ingår kompetensutveckling inom marinen för personal som tjänstgör inom områdena samband, stridsledning och telekrig. Elg har tjänstgjort på LedTkS under 12 månader. Hon har en tidigare bakgrund som sambandsoperatör ombord på minröjningsfartyg vid 4.sjöstridsflottiljen. Elg har tjänstgjort som sambandslärare, vilket innebär utbildning dels i sambandsmetodik samt även i marinens förekommande sambandssystem. P.g.a. vakanssituation på sektionen har Elg fått arbetsuppgifter som normalt ligger över hennes formella kompetensnivå. Studerandekategorierna har bestått av sjömän, civilt anställda, specialistofficerare samt officerare. Det som utmärker Elg är hennes förmåga att snabbt sätta sig in i tekniskt komplicerade system samt att på ett pedagogiskt sätt förmedla denna kunskap till andra. Hon har hög social förmåga som möjliggör att nå fram och arbeta med människor enskilt och i grupper. Hon är till sin natur nyfiken och tar sig gärna an nya uppgifter.

Korporal *Markus Johansson*, Marinbasen, Baskyddskompaniet, 1.Basskyddspluton Markus Johansson har varit en stor del i utvecklingen av spaningsförmågan vid Baskyddskompaniet. Markus har uppvisat ett föregångsmannaskap och ansvarstagande som bidragit till kompaniets sammantagna ökning avseende förmågeutveckling. Vidare ses Markus som förtroendeingivande genom sin kunskap och erfarenhet både hos officerare och soldater. Med sin lojalitet och goda kamratskap under svåra förhållanden samt i den dagliga tjänsten, bidrar Markus till att stärka andan vid kompaniet, vilket även påverkar den totala arbetsmiljön i en positiv riktning.

Bronsmedaljens historia

Den 14 november 1894 inbjöds Sveriges kvinnor genom ett offentligt upprop att bli medlemmar i ett nybildat förbund, benämnt "Kvinnoförbundet för Sveriges sjöförsvär", med avsikt att, dels själva, dels genom likatänkande systrar inom landet, var på sin ort och på lämpligt sätt, insamla medel för att därmed understödja "Allmänna Försvarsföreningen" i dess fosterländska strävan till höjande av intresset för landets sjöförsvär, samt till en fond för krigsfartygs byggande.

1976 upplöstes kvinnoförbundet i Stockholm och förbundets tillgångar överfördes till föreningen "Sveriges Flotta" i avsikt att även fortsättningsvis uppmuntra värnpliktiga, som utmärkt sig för allmän duglighet och gott kamratskap. Under en lång rad av år utdelades silverbägare till förtjänta värnpliktiga i samband med Kustflottans höst/julavslutningar. Ett par år efter Kustflottans avveckling föreslogs att Kungl. Örlogsmannasällskapet skulle överta ansvaret för utdelningen av förtjänstpriset. Akademiens beslutade därför 2004, efter hörande med Riksmarskalkämbetet, att instifta Kungl. Örlogsmannasällskapets bronsmedalj att utdelas "i Kvinnoförbundet för Sveriges Sjöförsvärs anda".

Akademierna utdelar sedan dess årligen akademiens medalj i brons till de gruppbefäl, soldater och sjömän som bedöms vara den främste vid respektive marina förband och skolor i frågan om allmän duglighet och gott kamratskap.

Medaljen, som är präglad i brons, har samma utformning som akademiens övriga medaljer med kunglig krona. KÖMS medaljer tillhör samtliga kategorin "Övriga officiella medaljer". Dessa är instiftade eller godkända av Kungl. Maj:t, från 1975 av regeringen, och/eller delas ut av statliga myndigheter och akademier.

Hedersomnämningen och stipendier

Akademien har beslutat att tilldela överstelöjtnant Jimmy Johansson akademiens hedersomnämning för väl genomförd uppsats vid studier vid Försvarshögskolan. Rubriken är *Överraskning i amfibieoperationer - En djupare innebörd eller bara en generellt hållen grundprincip?*

Akademien har beslutat att tilldela fänrik Ilkay Tanriverdi akademiens hedersomnämning och penningbelöning om 10 000 kronor ur marinlitteraturföreningens fond för väl genomförd uppsats vid studier vid Militärhögskolan Karlberg. Rubriken är *Sjökontroll i fredstid? En teoriprovande fallstudie på operationerna kring Adenviken.*

Akademien har beslutat att tilldela kommandörkapten Nils Modig ett ekonomiskt stöd för stöd till bokutgivning med 25 000 kronor för digitaliseringen av kartmaterialet i boken *Doppade i saltvatten – Båtsmän från Bohuslän*.

1.sergeant Alexander Wallin tilldelades ett stipendium om 10 000 kronor för väl genomförda studier till specialistofficer (bäste kadett). Stipendiet överlämnades av styrelseledamoten i KÖMS, kommandör Håkan Nilsson, i samband med specialistofficers-examen i Karlskrona den 14 december.

Ordföranden har ordet

Tidskrift i Sjöväsendet har funnits sedan 1787 som företeelse även om det är sedan 1835 vi har haft en utgivning av den typ vi nu upplever. Den har utvecklats lika stadigt som omsorgsfullt genom sina redaktörer. Det är ett stort och krävande uppdrag med mycket frekventa kontakter med läsare och skribenter. För många ledamöter är, tyvärr förvisso, TiS den enda löpande kontakten med KÖMS. En akademi bygger sin verksamhet på ledamöters medverkan, främst genom deltagande vid sammanträden och seminarier, men en aktiv relation till TiS är både ett komplement och alternativ. Såväl som läsare, och därmed följa akademiens utveckling men givetvis också i den mer bidragande rollen som skribent.

Detta nummer är Thomas Engevalls sista som redaktör och ansvarig utgivare. Det är akademiens förhoppning att Thomas givetvis kvarstår med goda råd och sin stora erfarenhet, men ett skifte är ett skifte och uppdraget går nu över till Lars Wedin. Lars är ledamot sedan 1987 och en mycket flitig skribent och författare. Han är således väl bekant för alla ledamöter och det är med stort förtroende styrelsen utsett honom till Thomas efterträdare.

Så detta är ett mycket väl valt tillfälle att en stund stanna upp och reflektera över TiS och dess betydelse. Det kan tyckas att TiS är oförändrad över tiden och det är därför särskilt roligt att notera att Thomas sista nummer innebär en förändring i framsidans layout. På typiskt TiS-manér, man märker den knappt men det är en liten skärpning och förtydligande i vår avsändaridentitet.

En annan mycket större förändring har skett i sen tid. Den är inte heller något omedelbart iögonfallande, men som dramatiskt ökar tillgängligheten och användbarheten av TiS. Det är det fleråriga projektet att göra alla utgivna TiS tillgängliga på nätet. Det är en kulturgärning av stora mått, i hög grad präglad av Thomas personliga intresse för saken. Utan Thomas driv, med hjälp av flera i hans omedelbara omgivning, hade detta inte skett. Vi hoppas nu kunna fortsätta arbetet med att katalogisera innehållet för att göra det mer sökbart. Men redan nu kan vi hitta hela vår utgivning sedan 1835 med våra gamla inträdesanföranden och äldre artiklar med häpnadsväckande insikter och aktualitet, förarbeten till företeelser som idag synes vila på andra meriter än vad

som här förklaras som dess ursprung. Självt slogs jag av en artikel från 1899, författad av G.O. Wallenberg som ett upprop att bilda en marin hypoteksbank. Det som idag är Svenska Skeppshypotek och där jag är av regeringen utsedd ordförande!

Att fortsätta hålla tidskriften på läsvärd nivå och därmed relevant är en stor uppgift. Än mer så i beaktande av att TiS är vårt skyltfönster utåt för många fler än våra ledamöter. Den går till externa prenumeranter och ligger ofta som lektyr i mässar, bibliotek och många kaffe- och väntrum. Det är därför angeläget att slå vakt om det jag tycker är TiS signum. Nämligen det breda spektrat från ledamöters artiklar med mycket hög akademisk och vetenskaplig halt till dagsaktuella inlägg i angelägna frågor från unga företrädare för dagens marin. Med rena kåserier inskjutna däremellan i form av personliga minnen, resebrev och historiska reflektioner.

Med ny redaktör kommer nya ögon och nya lösningar. På Lars förslag har vi stödlat ledamoten Per Edling att ta hand om den så viktiga annonsackvisationen. Annonserna är inte bara visuella avbrott mellan artiklarna, de utgör en förutsättning för tidskriftens utgivande. Även på denna punkt har Thomas gjort ett fantastiskt jobb med TiS. För inte länge sedan var tidskriften en stor belastning för vår ekonomi, nu bidrar den. Det är inte många sammanslutningar med periodisk utgivning som kan hävda det. Per kommer också att vara den som formellt står som ansvarig utgivare.

Med detta framför jag akademiens stora tack till Thomas och önskar Lars välkommen i befattningen!

Michael Zell

Ordförande i Kungl. Örlogsmannasällskapet

Sammanträdesplan för Kungl. Örlogsmannasällskapet verksamhetsåret 2017

Onsdagen den 30 november 2016 i Stockholm, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde i Stockholm på Sjöhistoriska museet. Öppet* sammanträde med stadgeenliga förhandlingar, information och diskussion om ubåtsprojektet A26.

Måndagen den 23 januari 2017 i Karlskrona, kl. 17:30

Seminarium i Karlskrona på Sjöofficersmässen, Amiralitetstorget 7. Öppet* sammanträde med stadgeenliga förhandlingar och redovisning om utvecklingen i Ryssland av Jörgen Elfving, FOI, samt redovisning av och diskussion med kommandören för Finlands marin och Sveriges marinchef. Inträdesanförande av Mats Agnéus.

Onsdagen den 22 februari 2017 i Stockholm, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde i Stockholm på Sjöhistoriska museet. Öppet* sammanträde med stadgeenliga förhandlingar. Mr. Alaistair Finlan, FHS, orienterar om hybridkrigföring; *The Challenge of Special Operations in Contemporary Warfare*. Inträdesanförande av Linda Johansson.

Onsdagen den 22 mars 2017 i Göteborg, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde i Göteborg ombord s/s Marieholm. Öppet* sammanträde. Stadgeenliga förhandlingar och seminarium om svensk katastrofmedicinsk beredskap med huvudtalare arméöverläkare Magnus Blimark.

Onsdagen den 5 april 2017 i Stockholm, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde i Stockholm på Sjöhistoriska museet. Slutet sammanträde. Stadgeenliga förhandlingar (revisionsberättelse för 2016 och fråga om ansvarsfrihet för styrelsen). Beslut om årsavgifter och sammanträdesdagar för 2018. Linjetal av marinchefen, konteramiral Jens Nykvist. Inträdesanförande av Torbjörn Lundströmer.

Onsdagen den 17 maj 2017 i Stockholm, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde i Stockholm på Sjöhistoriska museet. Öppet* sammanträde. Stadgeenliga förhandlingar. Inträdesanförande av Fred Hocker. Ledamoten Tor Egil Walter orienterar om *Strategiske forutsetninger og praktiske konsekvenser i det maritime domenet av den nye langtidspanen for det norske forsvaret*. Redovisning av HKV ledningsutredning.

Onsdagen den 23 augusti 2017 i Karlskrona, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde (nomineringssammanträde) i Karlskrona på Sjöofficersmässen Amiralitetstorget. Slutet sammanträde. Stadgeenliga förhandlingar (beslut om högsta

antalet ledamöter som får väljas in under 2017 och fastställande av vallistor). Generalmajor Bengt Andersson orienterar om Försvarsmaktens övning Aurora. Tony Michaelson Stena Line orienterar om sjöförbindelserna till Polen. Inträdesanförande av Håkan Lindberg.

Onsdagen den 27 september 2017 i Stockholm, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde (valsammanträde) i Stockholm på Sjöhistoriska Museet. Sluttet sammanträde. Stadgeenliga förhandlingar (med val av styrelseledamöter, revisorer, valberedning och nya ledamöter samt beslut om tilldelning av stipendier och belöningar). Inträdesanförande av Jonas Hård af Segerstad.

Onsdagen den 18 oktober 2017 i Göteborg, kl. 17:30

Ordinarie sammanträde i Göteborg ombord s/s Marieholm. Öppet* sammanträde. Stadgeenliga förhandlingar. Årsberättelse för vetenskapsgren IV. Inträdesanförande av Patrik Norberg.

Torsdagen den 26 oktober 2017 i Stockholm, kl. 17:00

Aktivitet på Karlbergs Slott med kadetter.

Onsdagen den 15 november 2017 i Stockholm, kl. 16:30

Kungl. Örlogsmannasällskapets 246:e Högtidssammanträde på Etnografiska museet i Stockholm. Öppet* sammanträde. Program: 16.30–17.00 mottagning, klockan 17:00–18:45 Högtidssammanträde med redovisning av det gångna årets verksamhet, minnesteckningar över avlidna ledamöter, presentation av nya ledamöter samt anföranden. Kvällen avslutas med högtidsmiddag på Sjöhistoriska museet.

* Med öppet sammanträde avses sammanträde när externa gäster inbjuds att delta till de delar av sammanträdet som inte berör KÖMS inre angelägenheter.

Ändrad adress?

Det är viktigt att akademiens sekreterare och redaktören för Tidskrift i Sjöväsendet får kännedom om ändrad postadress.

Vänligen anmäl detta snarast till antingen:

secretary@koms.se eller *editor@koms.se*

Anmälan kan också göras brevlades till:

Redaktionen för TiS, c/o Engevall, Junibacken 9, 135 54 TYRESÖ

Redaktörens spalt

Vaktförfångning

Två olympiader, dvs. åtta år, har gått sedan jag förfångade tjänsten som redaktör för Tidskrift i Sjöväsendet. Tiden har gått fort och uppdraget att utveckla och producera tidningen har varit mycket inspirerande på en rad olika sätt. Inte minst dialogen med författare och läsare har varit givande och utvecklande på ett rent personligt plan. Tidskriften har som bekant utkommit sedan 1836 (eller sent 1835 - det är lite oklart när det första numret egentligen var tryckt och distribuerat) och bildar en kontinuerlig berättelse om de frågor som präglat marinen under 180 år. Vissa frågor är helt tidlösa som debatten om sjöofficersutbildningens innehåll, vilka fartygs- och vapensystem som egentligen behövs i framtiden, baseringsfrågor för flottans fartyg samt frågan om behoven av att öka förståelsen för vikten av att kunna skydda sjöförbindelser och handel. Genom åren har tidningen ökat och minskat i antal nummer och antal sidor per år. Tiden efter de bägge världskrigen är utgivningen mycket omfattande med 12 nummer per år och ett totalt sidantal på väl över 1000 sidor. Numer är utgivningen stabilt kring 500 sidor/år och under min redaktörstid har fem nummer/år varit normen bortsett från 2009 då det blev fyra nummer.

Att vara redaktör för en tidskrift som utgivits i en följd sedan 1835 (och ledamot i ett sällskap som grundats 1771) leder till ett tämligen stort mått av ödmjukhet, men också stolthet över vad Kungl. Örlogsmannasällskapet genom åren presterat, såväl vid möten, i diskussioner och seminarier, i vårt bibliotek och i tidskriften. Den senare är inget utan sina skribenter som jag också vill tacka för det stöd och engagemang ni alltid visat i arbetet med att utveckla TiS i takt med tiden och hålla tidskriften läsvärd.

Nu är det dags att lämna av till Lars Wedin som med stöd av Per Edling tar över roder och maskin men innan det sker återstår också att presentera innehållet i detta nummer för läsekretsen.

Årets sista nummer är som alla trogna läsare av TiS vet lite mer låst till sin form än övriga nummer med det fokus på innehållet vid högtidssammanträdet som finns. Först ut därvidlag är årets högtidstalare, statssekreterare Jan Salestrand artikel, som bland annat visar på de marina investeringar som sker inom ramen för det fattade försvarsbeslutet. Listan är rätt lång men har några klara brister bl.a. kopplat till avsaknaden av nyutveckling på ytstridsfartygssidan. Problemet är dock inte okänt inom politiska kretsar och i veckan tillkännagav Regeringen att Ingemar Wahlberg tillsatts som utredare av Försvarsmaktens framtida materielbehov. Det är en för Försvarsmakten i allmänhet och Marinen i synnerhet synnerligen viktig utredning, där jag menar att KÖMS har en stor roll och där det säkert finns utrymme för samtal.

Salestrand, som innan han tillträdde som statssekreterare var Chef för Ledningsstaben (eg. Försvarsstabschef) är givetvis fullt införstådd med flertalet av Försvarsmaktens investeringsbehov men har att verka i en politisk kontext och rätta in sig i ledet inom ramen för de försvarspolitiska överenskommelser som finns och som kan tänkas tecknas framgent. Därvid är Erik Thedéns inträdesanförande synnerligen läsvärdt då

han också har en mycket intressant bakgrund som reservofficer i flottan, statssekreterare på finansdepartementet och nu GD för Finansinspektionen. Erik beskriver på ett mycket pedagogiskt sätt vad som kan och behöver åstadkommas när det gäller att bygga upp ett förtroendekapital mellan Försvarsmakten och hela regeringskansliet, inte bara Försvarsdepartementet, för att kunna finna ett effektivt samspel där det är klart vem som är rorsman och vem som är gast, även om gästen är väl så skicklig på att segla.

Året som gått beskrivs i sedvanlig stil av akademiens sekreterare och ordföranden skissar på vilken ekonomisk nivå som torde krävas för en nödvändig förstärkning av den egentliga försvarsförmågan, inte minst i relativa termer visavi den ryska utveckling som pågår. Det gäller för övrigt att kunna alla väderstreck på kompassen, inte bara ost. Tittar vi omedelbart till väst och Norge så visar Tor Egil Walters beskrivning av de nyligen fattade besluten i stortinget att en kraftfull förstärkning av det norska försvaret är på gång, inte minst med förmågor av flyg- och marinkaraktär. Det är tur att norrmännen är vänligt inställda annars hade man nog börjat sakna den demilitariserade zon som fanns mellan Sverige och Norge längs de södra avsnitten av vår gräns. Denna zon, som var närmast okänd bland Sveriges befolkning, fanns ända till 1993 då den upplöstes.

Johan Igerts inträdesanförande ligger också helt rätt i tiden vad avser utveckling av logistikfunktioner anpassade för att möta krigets krav. Samme Wahlberg (Ingemar) som ska utreda "materielberget" kom i veckan med en färdig utredning med namnet "Logistik för högre försvarsberedskap". Förslagen innebär att det ensidiga fokus som rätt från politisk sida på fredsmässig produktionsrationalitet utvecklas till ett fokus på förmåga när det verkligen behövs. Det är bra och jag tror faktiskt att den resa såväl FM som FMV på senare år genomfört varit rätt nyttig i ett antal avseenden (dock inte i alla) även om det stundtals varit mycket jobbigt för alla inblandade.

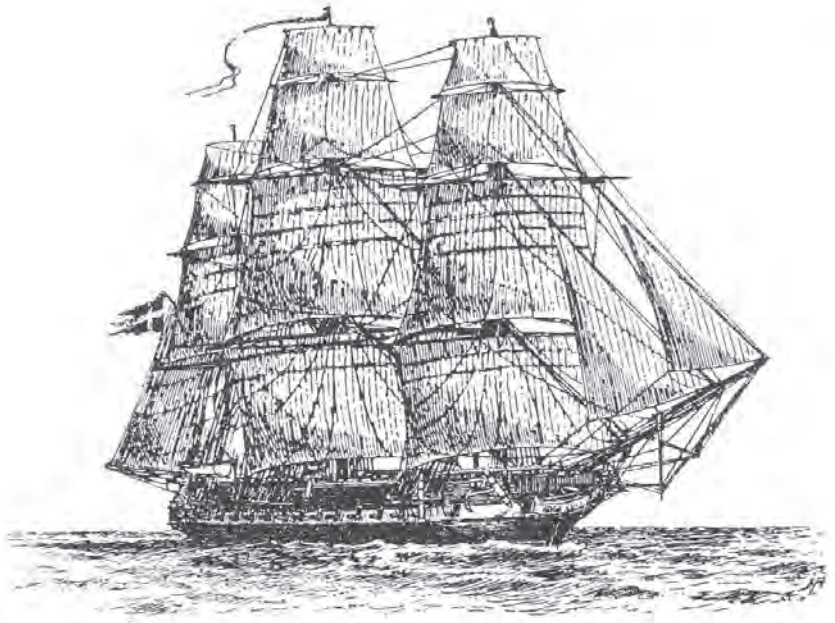
Staffan Kvarnström bidrar med en mycket trevlig och intressant historia kring Understen och tillkomsten, driften och nedläggningen av den sjöbevakningsstation som fanns där under ett antal år.

Vidare återfinns alla medaljörer och pristagare från högtidssammanträdet, nyinvalda ledamöter och ledamöter som avgått med döden. En av de senare, Johan Fischerström, skrev en mycket trevlig artikel i årets första TiS med rubriken *Försvarsmaktens mervärden*. Den artikeln rekommenderas för läsning (den finns på nätet via KÖMS hemsida) och visar tydligt att livet och karriären blir vad man gör det till och det gäller att inte ha tråkigt och att också bidra till utvecklingen på de sätt man kan och att hänga med. En av de som stilenligt hänger med är Jarl Ellsén, som är näst äldst i KÖMS om jag räknat rätt, född 1920, och författare så sent som i förra numret av TiS. För att alla KÖMS ledamöter och läsare i övrigt ska hänga med på dagens gradbeteckningssystem så återges det system som gäller för all marin personal på sidan 466. Det kan vara bra att kunna för alla - man vet aldrig när man träffar en sjöman eller soldat, vilka alltid uppskattar att bli tilltalad med rätt grad!

Med tillönskan om trevlig läsning och en God Fortsättning på det nya året!

Thomas E. Engevall

Inom kort "Redaktör för Tidskrift i Sjöväsendet emeritus"

Jan Salestrand är sedan 2014 statssekreterare vid Försvarsdepartementet. Han är generallöjtnant (FV) och var innan han tillträdde tjänsten som statssekreterare chef för Högkvarteret i Försvarsmakten.

Högtidsanförande

Högtidsanförande hållet vid Kungl. Örlogsmannasällskapets 245:e högtidssammanträde i Göteborg tisdagen den 15 november 2016.

Herr Ordförande, Amiraler, ärade ledamöter, mina damer och herrar!

Jag vill börja med att tacka för inbjudan. Jag vill även skicka en hälsning från Statsrådet som tyvärr inte hade möjlighet att delta i år. För mig är det en stor ära att få delta vid Sveriges äldsta och förmodligen också världens äldsta militärvetenskapliga samfund. Ni har anledning att vara stolta över er historia och den mer än 200-åriga verksamheten sedan instiftandet 1771. Ni är en viktig institution som bedriver betydelsefull forskning inom akademien och även betydande opinionsbildning i samhället och mot våra beslutsfattare.

Vi lever i en komplex värld där händelser sker mycket snabbt. För att vara aktuell vill jag citera årets nobelpristagare i litteratur, Bob Dylan, som på 60-talet sjöng: *The times, they are a changing*. Förra veckans utfall av valet i USA är ett bevis på att detta gäller alljämt och att det aldrig går att exakt förutspå eller att teckna in framtiden.

Bara under de senaste tre åren finns det fler exempel som omvärlden blev mer eller mindre överraskade av. Rysslands annektering av Krim, de ökade antalet terrorattentat i Europas huvudstäder, Nordkoreas upprepade kärnvapentester, Zika- och Ebolavirusen, Syriens totala sammanfall, de gigantiska flyktingström-

marna mot Europa, ”Brexiteer” och nu senast utvecklingen i Turkiet. Det finns således många exempel på oförutsedda händelser som påverkar säkerhets- och försvarspolitiken i omvärlden och därmed även Sverige.

Riksdagens försvarsbeslut för åren 2016-2020 med stöd av fem partier präglas just av denna bild och inte minst av händelserna i Ukraina och utvecklingen i vårt närområde. Den säkerhetspolitiska situationen i Europa har försämrats. Den ryska ledningen har visat att den är beredd att använda den militära förmågan för att uppnå sina politiska mål. Vi såg detta i Georgien 2008, vi såg det i Ukraina 2014 och nu senast i Syrien 2016.

Detta innebär dock inte att det föreligger något omedelbart militärt hot mot vårt land, men vi kan aldrig utesluta att väpnade konflikter uppstår i vårt närområde och att vi direkt eller indirekt blir påverkade.

Försvarsbudgeten förstärks med 17 miljarder under perioden 2016-2020. Beslutet bygger på två tydliga pelare; dels att stärka den militära förmågan och dels att fördjupa våra internationella samarbeten. Därtill ska särskilt påtalas att beslutet innebär att vi ska reaktivera vårt totalförsvaret.

Försvarsbeslutet har en tydlig utgångspunkt i försvaret av Sverige. Detta betyder inte att internationella insatser är oviktiga. Våra internationella insatser genomförs i mån av resurser och om läget så medger. Vi deltar i den mycket viktiga kampen mot IS/Daesh där regeringen nu föreslår en fördubbling av nuvarande bidrag. Även om motoffensiven som nu genomförs i Irak är framgångsrik kommer kampen mot IS/Daesh behöva fortgå under överskådlig tid.

Vi deltar även som bekant i FN-insatsen MINUSMA i Mali, i *Resolute Mission Support* (RSM) i Afghanistan och i EU:s träningsmissioner i Mali och Somalia.

Försvarsbeslutet innehåller flera tydliga prioriteringar. Låt mig nämna några av dem. Det är framförallt ett beslut med fokus på här och nu även om långsiktigheten också är viktig.

Alla krigsförband ska övas i någon omfattning före 2020 års utgång. Nästa år genomförs en Försvarsmaktsövning (FMÖ) med en omfattning som vi får gå tillbaka till 1994 för att hitta en motsvarighet till.

Vi etablerar en stridsgrupp på Gotland. Stridsgruppen inklusive viss ledningsre-

surs ska vara fullt etablerad senast den 1:a januari 2018. Redan nu finns dock en permanent närvaro av ett stående mekaniserat kompani om än på rotationsbas. Beslutet om uppgradering av stridsflyget togs redan 2012 och för närvarande pågår anskaffning av nytt medelräckviddigt luftvärn.

En annan viktig del i beslutet är att vi ska utveckla aktivt cyberförsvaret. I det nya, osäkrare säkerhetspolitiska läget är cyberförsvarsförmåga central för att skydda våra egna system. Utvecklingen av vår cyberförmåga är något som våra myndigheter lägger stor kraft på. Grunden för denna förmåga är att kunna skydda vitala system från angrepp. Det vore mindre klokt att inte ha förmågan att i vissa situationer försvara sig genom att angripa motståndarens system. Denna utveckling tar tid och måste ske mycket ansvarsfullt. Det kan verka enkelt, men är oerhört svårt. Precis som med andra "kinetiska" verkansmedel som Försvarsmakten disponerar så ska man vara säker på vad man angriper, vilka effekter det blir och se till att inte tredje part skadas.

Den andra pelaren i försvarsbeslutet handlar om utvecklandet av våra internationella samarbeten. Här har vi åstadkommit mycket under de senaste två åren.

Det nordiska försvarssamarbetet fortsätter att fördjupas. Inom Norden går försvarssamarbetet längst med Finland där samarbetet omfattar gemensamt agerande med våra stridskrafter i kris och krig förutsatt politiska beslut i respektive land. Jag vill i det här sammanhanget särskilt nämna den pågående utvecklingen av en gemensam marin styrka, den så kallade *Swedish – Finish Naval Task Force Group*.

Vidare har riksdagen beslutat om världsländstöd mellan Sverige och Nato. Vi

har tecknat särskilda avtal med USA och Storbritannien om fördjupat samarbete inom områden som informationsutbyte, övningar, forskning- och utveckling, materielutveckling/anskaffning och internationella insatser. Vi har också tecknat avtal med Polen och Danmark om fördjupat samarbete inom ett antal områden.

Sverige är en av fem nationer som omfattas av Natos *Enhanced Opportunities Programme* som ger oss möjlighet till ett närmare samarbete än vad partnerskapet ger.

Vi bidrar till samarbetet inom EU vad avser säkerhets- och försvarspolitiken, dock med en tydlig gräns mot överstatligheten. Vi kommer att under 2017-2018 åter igen och för fjärde gången sitta i FN:s säkerhetsråd.

Låt mig övergå till att säga något mer specifikt om marinstridskrafterna. Den svenska marinen har tillsammans med flygstridskrafterna hög tillgänglighet och genomför skarp verksamhet dygnet runt, året runt. Marinstridskrafterna har en mycket viktig roll i såväl fred, och kris, som i krig. De bidrar till att markera närvaro och att uppnå önskad tröskleffekt. Ett nära samarbete, både med våra grannländer runt Östersjön och med våra internationella partners, är grundläggande för att tillsammans skapa stabilitet i vårt närområde och bidrar till att utveckla vår förmåga.

Ett bra exempel är den situationsuppfattning vi har i Östersjön vad gäller sjöövervakning som dels genomförs nationellt men som också genomförs i samarbete med andra nationer. Det svensk-finska samarbetet inom detta område som heter *Sea Surveillance Co-operation Finland-Sweden* (SUCFIS) är särskilt utvecklat. Idag delar Sverige och Finland en gemensam sjölägesbild.

Därutöver så deltar Sverige i det Östersjösamarbete som syftar till att skapa en sammanhängande sjölägesbild från Finska Viken till Engelska kanalen.

Sverige bidrar även till det EU-projekt som har som mål att skapa en gemensam europeisk sjölägesbild. Detta är bra exempel på att samarbetet mellan länderna i Östersjön ger och har gett resultat.

Det är väl bekant att det finns ett behov av såväl uppgradering som omsättning av plattformar inom marinsstridskrafterna. Inom ramen för försvarsbeslutet görs flera viktiga satsningar. Beställningen av den nya generationens ubåt A26, är vid sidan av JAS Gripen E, en av de största investeringarna som görs inom den kommande 10-årsperioden.

Undervattensområdet betecknas också tillsammans med flygområdet som ett väsentligt nationellt säkerhetsintresse.

Som bekant görs det flera andra satsningar inom försvarsbeslutsperioden. Jag vill nämna några av de större satsningarna:

- Halvtidsmodifiering av korvetterna Gävle och Sundsvall som levereras till Försvarsmakten under inriktningsperioden
- Under inriktningsperioden kommer det även genomföras ett antal underhållsåtgärder på Visbykorvetterna
- Livstidsförlängning av ubåten Södermanland
- Halvtidsmodifiering av ubåten Gotland
- Ny lätt torped är beställd
- Halvtidsmodifiering planeras av röjdykfartyg Spårö/Sturkö
- Nyanskaffning av ett antal Stridsbåt 90

"Trots dessa investeringar är vi väl medvetna om behovet av att i framtiden fatta beslut om en ny generation ytstridsfartyg." På bilden en Visbykorvett under eldgivning. Foto: Jimmie Adamsson, Försvarsmakten.

- Nyanskaffning av nytt signalspanningsfartyg
- Nyanskaffning av ny sjömålsrobot

Omfattningen av investeringarna är således omfattande och bred. En av utmaningarna är att kunna hantera detta och samtidigt upprätthålla tillräcklig operativ förmåga. Trots dessa investeringar är vi väl medvetna om behovet av att i framtiden fatta beslut om en ny generation ytstridsfartyg. För närvarande finns det inte ekonomiskt utrymme för detta i den 12-åriga materialplanen.

Regeringen kommer i närtid tillsätta en utredning som ska se över Försvarsmaktens långsiktiga materielbehov. Trots stora investeringar, är alla väl medvetna om att det inom nuvarande period finns ett uppdämt materielbehov inom samtliga stridskraftstyper.

Utredningen är ett resultat inom ramen för försvarsöverenskommelsen, där de fem partierna var överens om att tillsätta en oberoende utredare inför nästa försvarsbeslut för att få ett relevant beslutsunderlag. Översynen ska vara färdig och lämnas till regeringen tidigt på våren 2018 och utgöra ett av flera beslutsunderlag för den kommande försvarsberedningen.

Det är min personliga bedömning att utredningen kommer att få en tuff uppgift att skapa sig en bild av helhetsläget och att göra bedömningar av de kritiska behoven inom alla områden. Utredningen kommer att ha ett 10-15 års perspektiv och kommer säkert att påverka flera försvarsbeslut framöver.

Avslutningsvis vill jag betona att det nuvarande försvarsbeslutet innebär en vändpunkt på många sätt. Men vi kan

inte åstadkomma allt på en gång. Det är många saker som ska omhändertas och det är viktigt att inse att i det korta perspektivet är allt inte heller kopplat till ekonomi.

Det måste finnas såväl personella som organisatoriska förutsättningar att klara uppgifterna. Vi måste säkerställa att de resurser vi lägger på försvaret verkligen används till rätt saker. Vi måste hela tiden ställa oss frågan ”vad ger mest effekt mot en potentiell motståndare?”

Jag vill än en gång poängtera vikten av att öka den militära förmågan på kort sikt. Kungliga Örlogsmannasällskapets valspråk ”Med förstånd och styrka” kan tjäna som en bra ledstång även i detta arbete.

Tack så mycket för att ni har lyssnat och jag ser fram emot den resterande delen av kvällen.

**N. SUNDIN
DOCKSTAVARVET AB**

www.dockstavarvet.se

INTERCEPTOR 20 M

2 units delivered to the Royal Norwegian Navy in 2015

info@dockstavarvet.se

Phone: +46 613 - 711 600

Ledamoten
MICHAEL ZELL

Michael Zell är sedan november 2014 Kungl. Örlogsmannasällskapets ordförande.

Anförande vid ämbetets nedläggande

Ordförandens anförande vid nedläggandet av ämbetet, hållet vid Kungl. Örlogsmannasällskapets högtidssammanträde i Göteborg den 15 november 2016.

Herr Statssekreterare, ärade gäster, ärade ledamöter, mina damer och herrar; De två senaste åren har inneburit en "revolution in military affairs". Men inte i den betydelse vi minns det gamla uttrycket. Jag tänker nu på försvarsdebatten. För dem av oss som minns den veritabla öken vi befunnit oss i under de tidigare 15-20 åren, är vad som nu pågår en våt dröm. Vi har idag en aktiv debatt med ledande politiker och skickliga journalister som ofta uttrycker sig och skriver bättre än vi själva. Därtill med den trovärdighet som följer någon med ett oberoende redaktionellt uppdrag.

Men trots de exempellöst goda förutsättningarna för försvarsdebattens bredd och djup, händer i det närmaste ingenting i själva sakfrågan. Visst, det blev en början till ett trendbrott med 10 mdr till i inriktningspropositionen. Men bara om statens budgetar fortsatt innehålla ytterligare tillskott i samma omfattning.

Jag tillåter mig två tolkningar. Den ena är att den publika debatten är på fel spår. Den blir lätt för teknisk och därmed för trivial. Som om vår försvarsförmåga avgörs genom att Gotland rustas (och jag talar om ön), vi får 100+ JAS Gripen E, luftvärnsrobotar på Visby (och nu talar jag om fartyget), behåller Archer i våra egna förband eller beställer nya korvet-

ter. De som önskar ett adekvat försvar inser att det krävs mer, betydligt mer. Vi måste därför höja blicken och tala i termer av vad vår frihet är värd. Kalla det en avgift eller en försäkringspremie för fortsatt oberoende, snarare än kostnader för enskilda vapensystem och förband.

Ett ytterligare, och mycket allvarigare, argument för en kraftfullt markerad satsning på försvaret av vårt land är följande. Vid Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademiens högtidsmiddag nyligen, kom jag att tala om försvarets utsatta situation med en hög företrädare för en av landets främsta PR-byråer. En yngre man strax jämte oss lyssnade intensivt på vårt meningsutbyte, och sa: "Vet ni varför det

inte blir effekt i försvarsfrågan? I alla fall bland oss yngre finns en känsla av att det inte lönar sig. Vi minns inte kalla kriget, har ingen egenupplevelse av att kunna försvara oss på ett meningsfullt sätt. Uppfattningen bland många av oss är att eftersom vi ändå inte kan stå emot om vi blir attackerade, så varför ens försöka?"

Det var inte första gången jag hört det, men avsändaren och sammanhanget bidrog till ett visst mått av överraskning. Ett lands försvarsförmåga bygger ju inte primärt på dess militära försvar. Utan på försvarsviljan. Kan det vara så att den är ifrågasatt bland betydande delar av befolkningen? Vi talar i så fall om en betydligt större utmaning för dem som gör anspråk på att leda vårt land. Det handlar inte längre bara om ett återtag av vår militära förmåga, vi talar om att återetablera vår försvarsvilja!

Vad krävs då? 2 % av vår bruttonationalprodukt, BNP, har länge ansetts som en norm. Det må dock påminnas om att det inte är mer än ett av Nato angivet minimum. Nivån 2 % kommer dessutom från en gången tid. Försvarsmaterial och andra erforderliga resurser uppvisar en betydligt högre prisutveckling än produkter och tjänster i samhället i övrigt. Därtill har skett en dramatisk prisökning på den humana komponenten. Vid 2 %-bestämningen för försvarseffekt förekom stora värnpliktsuttag. Idag ligger priset på personal avsevärt högre.

Dessutom, vårt samhälle är numera avsevärt mer komplicerat sammansatt och därmed sårbart. Kostnaden för även enkla störningar blir kolossala. Det samhälle 2 % av BNP gav en motståndsförmåga uppvisade lokalt producerad mat, stora mellanlager, djupt nedgrävda kopparledningar som man pratade igenom, en mängd radio- och TV-master för kommu-

nikation. Jobben låg där man bodde, som var betydligt mer spritt än vad dagens urbanisering lett fram till. Idag kanske motsvarande skydd för samhällets säkerhet kan anses ligga på 3 eller 4 %. Det är för övrigt en nivå Sverige uppfattade att neutraliteten krävde på 70-talet. Referensen till neutraliteten och dess krav på försvarsförmåga är inte tillkommen av en slump, den är ju fortfarande en betydande tankefigur i stora delar av svensk säkerhetspolitik. Då, under neutralitetens glansdagar var de svenska försvarsutgifterna de 4:e högsta per capita i världen efter USA, Israel och Sovjetunionen.

Men låt oss för stunden hävda 2 %, det är utmanande nog. Sverige har en BNP på drygt 4 200 mdr. 2 % är således ca 80 mdr. Försvarsutgifterna ligger f n på ca 1,1 % i full fart på väg ned mot och under 1 %. Vi talar således om 40 mdr ytterligare till försvaret.

För att förstå den utmaningen måste vi erinra oss några enkla ekonomiska förhållanden. Att räkna på BNP innebär att vi talar om det största ekonomiska underlaget i en nationell ekonomi. Summan av alla de varor och tjänster landet producerar. I Sverige är knappt hälften av all produktion offentligt finansierad. Samhällets alla skatter och avgifter uppgår därmed till mindre än hälften av BNP, eller ca 1 800 miljarder. Av detta går dock hälften till våra kommuner och landsting, som inte omedelbart anses ansvariga för försvars- och säkerhetspolitik.

Det som därefter återstår från vår BNP på 4 200 mdr är vad staten disponerar, det vi kallar statsbudgeten. Den uppgår till 900 mdr, ¼ av BNP. Den ytterligare %-enhet av BNP vi talade om ovan, de önskade extra 40 miljarderna, utgörs således beräknat på den mindre basen ur vilken de ska hämtas inte längre 1 %. Utan

Pansarbåtsinsamlingen 1912 gav 17 miljoner kronor, som då utgjorde 10 % av försvarsbudgeten. I förhållande till vår nuvarande försvarsbudget motsvarar det ca 4 miljarder kronor.

drygt 4. Av ett utrymme som redan idag rätt många av dess befintliga mottagare hävdar är en förutsättning för mänskligt liv i Sverige. Mina damer och herrar, vi har en utmaning.

Jag har ovan konstaterat att den nuvarande försvarsdebatten, trots exempellöst goda förutsättningar, inte leder till verkan i målet. En slutsats jag tillåtit mig att dra är att den handlar om fel saker, dvs begränsande enskildheter i stället för en begriplig helhet. En annan kan vara att den går genom fel kanaler. Det räcker tydligen inte med att många politiker och journalister inser behoven. Dem vi trodde sätter den politiska agendan. Då återstår att gå direkt mot väljarna. Hur kan vi samla dem vi tror vill ha ett starkt försvar och dessutom påvisa deras vilja att bidra? För att den vägen driva beslutsfattarna framför oss. Det kanske är dags att damma av den gamla insamlingstanken!

Pansarbåtsinsamlingen 1912 gav 17

mkr, som då utgjorde 10 % av försvarsbudgeten. I förhållande till vår nuvarande försvarsbudget motsvarar det ca 4 mdr. Den som kan sin historia vet att insamlingen räckte till drygt ett pansarskepp, varvid staten fattade budskapet och fyllde på med två till. Låter lite som det gamla "sparlånen" från 70-talet, du sparar ¼ själv och får låna resten...

4 mdr räcker för marinens del till att mobilisera allt vi redan har som flyter och påbörja en ny korvettserie. Således att få till angelägen omedelbart synlig effekt så snart vi har personal att bemanna den. Därtill skyndsamt påbörja ett projekt för att inte få en uppenbar oförmåga att hålla vår kust, våra hamnar och öar fria. De ytfartyg vi riskerar att förlora om 10 år om inget ersättningsarbete påbörjas nu, är för Sveriges del en avgörande förutsättning för samhällsuppgiften att kunna försörja sin befolkning. De är också tacksamma projektörer för vår försvarsvilja, såväl i

egna hamnar som längs andra strandägares gränser.

Den gamla pansarbåtsinsamlingens bidrag kom i huvudsak från företagen. Med motsvarande mix idag skulle det i dagens penningvärde bli runt 3-400 kr per vuxen svensk med betalningsförmåga. Ska det vara så svårt? Jag lämnar inget svar på den frågan, men erinrar om att redan innan en enskild krona är insamlad föreligger några viktiga överväganden:

- det är osvenskt med insamlingar för publika ändamål, det anses vara en sak för det gemensamma
- om inte rimlig framgång uppnås, riskeras en Vilket Skulle Bevisas-effekt för den nuvarande ordningen
- det krävs en mycket trovärdig avsändare av budskapet och som tar ansvar för insamlingen.

Och för att lugna alla ledamöter, jag ser inte KÖMS i den rollen.

Herr Statssekreterare, ärade gäster, ärade ledamöter, mina damer och herrar, jag har tillåtit mig en betraktelse kring försvarsdebatten och försvarsfrågan. Varför får vi inte i tider av största behov och bred insikt därom, mer tillskott till vår försvarsförmåga? Beror det på cirkelbeviset att den förlorade förmågan har givit ett så svagt förtroende att vår försvarsvilja gått förlorad? Att jag som en liten slutkläm erbjuder en kanske i nuvarande form inte helt färdigtänkt väg vidare, hoppas jag inte förtar det stora allvaret i det framförda.

Jag ber också Herr Statssekreteraren här notera, att inget i detta innehåller ett spår av kritik mot det fantastiska arbetet dina forna kollegor i Försvarsmakten med Överbefälhavaren Micael Bydén i spetsen utför. De har min största aktning och respekt i en svår och utsatt position. Liksom för övrigt den ambition jag uppfattar från dig och ditt statsråd.

Ledamoten
BO RASK

Kommandör Bo Rask är Kungl. Örlogsmannasällskapets sekreterare.

Året som gått

Kungl. Örlogsmannasällskapets sekreterares verksamhetsberättelse för år 2016 föredragen vid det 245:e högtidssammanträdet i Göteborg den 15 november 2016.

Mr State secretary for the Ministry of Defence, admirals, general, guests from sister academies, dear guests, fellows of our society, ladies and gentlemen. In my speech I am honoured to inform you about the activities of our society during the last year. I will do my presentation in the Swedish language. Akademiens 245:e verksamhetsår slutar i och med dagen. Stadgarna anger att sekreteraren ska sammanfatta vad som har åstadkommits under året inom ramen för akademiens uppdrag i § 1 av akademiens stadgar "att följa och aktivt verka för utvecklingen av sjökrigsvetenskapen och sjöväsendet i allmänhet".

Vi har under året hållit sju ordinarie sammanträden och genomfört tre seminarier. Två sammanträden i Karlskrona, ett i Göteborg och fyra i Stockholm samt det 245:e högtidssammanträdet här i Göteborg.

Akademien har varit representerad vid Folk och Försvars Rikskonferens i Sälen men vi deltog inte, som varit brukligt under några år i Almedalen i somras, då vår slutsats är att seminarier i Almedalen oftast vänder sig till redan frälsta. Vi söker därför aktivt andra vägar att få ut det viktiga marina budskapet om sjövägarna och hur sårbara sjövägarna de är för yttre påverkan.

Akademien har deltagit vid European Maritime Day och vid Världssjöfartens dag i Göteborg. Vi har under året genomfört ett antal väl besökta diskussionskvällar.

I januari i Karlskrona diskuterade vi marin taktikutveckling med marinens yngre officerare. Fokus i diskussionen låg på ny taktik med mindre resurser samt vikten av att snabbt återta förlorad kunskap inom flera discipliner till exempel inom ubåtsjakt.

I mars i Göteborg organiserade vi ett seminarium med rubriken *Svensk sjöräddning även på internationellt vatten*. Med seminariet ville vi belysa händelser-

na i Medelhavet kopplade till migration i mindre båtar med dålig sjövärdighet. Såväl Sjöräddningssällskapets verksamhet med ”de gula båtarna” som Kustbevakningens verksamhet inom ramen för Frontex operationer belystes av företrädare för respektive organisation.

I april genomförde vi ett historiskt seminarium för att minnas att det i april i år var 200 år sedan vår störste sjöhjälte Johan Puke gick ur tiden. Johan Pukes levnadsbana var unik och framgångsrik – han började som 10-årig skeppsgosse och avslutade sin sjömilitära karriär som generalamiral, greve och statsråd. Vi genomförde föreläsningar om Johan Puke och hans karriär sedd i sitt strategiska och operativa sammanhang. Vi ville visa på en förebild. Vi informerade om sjötaktik under segelflottans tid samt om Puke som fartygschef, eskaderchef och flottchef under sjökrigshändelserna 1788 – 1814. Som avslutning lade vi ned en krans i Pukes gravkapell på Göholm.

I april organiserade vi tillsammans med Kungl. Vetenskapsakademien, Kungl. Skogs- och lantbruksakademien, Kungl. Krigsvetenskapsakademien samt Kungl. Dramatiska Teatern att ett tvärvetenskapligt seminarium med fokus på Östersjöns tillkomst, historia, miljö och kultur liksom dess säkerhetspolitiska och militärstrategiska betydelse. Det hela utformades som de fyra akademiernas gåva till HM Konungen på hans 70-årsdag.

I maj genomförde vi ett seminarium om riskanalys för bättre beslutsfattning samt redovisade del av den forskning som pågår inom området.

I oktober genomförde vi ett möte med de kadetter som för närvarande genomför officersprogrammet vid Karlberg. Syftet med mötet är i första hand att diskutera marin taktik, användning av marina

stridskrafter, informera om KÖMS och ge kadetterna möjlighet att knyta kontakter med kollegor i den marina och maritima miljön.

I oktober var akademien representerad vid the commissioning ceremony av jagaren USS Zumwalt i Baltimore. Den tidigare hedersledamoten den amerikanske amiralen Elmo Zumwalt har gett sitt namn till den spektakulärt designade jagaren. Amiralen valdes in som hedersledamot 1972 vid en tid då den svenska försvarsbudgeten var den fjärde största i världen per capita.

Vid ett seminarium den 8:e november föreläste arméchefen generalmajor Karl Engelbrektson om Försvarsmaktens personalförsörjning och vårt lands relationer till NATO.

Tidigare idag genomfördes ett studiebesök vid Göteborgs garnison med syftet att öka kunskapen om den verksamhet som bedrivs här på Västkusten.

Akademiens fokus under de senaste åren har varit att informera om samhällets sårbarhet för störningar i de viktiga sjötransporterna.

Vi har gjort det med vår kunskap om att marinstridskrafterna med dessas unika förmåga att verka över hela konflikt-skalan är för få. För få för att kunna upprätthålla den territoriella integriteten till sjöss, för få för att kunna kontrollera och förneka annan aktör kontroll över våra sjöleder, för få för att kunna genomföra sjöfartsskydd samt för att kunna möta ett väpnat angrepp. Så få att marinoperativ chef i kris och krig måste välja mellan att uppträda i Östersjön eller i Västerhavet. Både och går inte!

I rådande omvärldsläge är kränkningar och incidenter till sjöss samt störningar av vår försörjning väldigt effektiva påtryckningsmedel. Sådana störningar är

KÖMS ordförande och sekreterare inför 2016 års högtidssammanträde.

mer sannolika än fullskaligt väpnat angrepp. Samtidigt måste man ju fråga sig vilken motståndskraft mot ett väpnat angrepp som en svältande befolkning kan utveckla? Vår nuvarande försvarsstrategi har hittills inte beaktat detta faktum.

För 100 år sedan mellan den 31 maj och 1 juni 1916 utkämpades Skagerackslaget i Nordsjön. Taktiskt och operativt blev resultatet oavgjort, men strategiskt fortsatte Royal Navy att hålla Tysklands sjöförbindelser över Nordsjön i ett järngrepp. Detta järngrepp påverkade även neutral svensk sjöfart vilket ledde till ransonering av flera varor med undernäring som följd. Det ledde bland annat till att den spanska sjukan spred sig snabbt och krävde drygt 37 000 svenska liv mellan 1918 och 1920. Det första världskriget vanns inte på västfronten. Kriget vanns till sjöss.

Vid en konflikt mellan NATO och

Ryssland kommer svenska sjöförbindelser att påverkas. Det vore naivt att tro något annat. Gotland får nu en permanent militär närvaro. Det är ett utmärkt beslut, men frågan hur trupp, materiel samt militära och civila förnödenheter säkert ska kunna transporteras till och från ön är inte belyst. Ön kan helt enkelt inte försvaras utan kontroll över sjöförbindelserna. Ett ofta underskattat faktum är dessutom Gotlands betydelse för folkförsörjningen.

De centrala utmaningarna vid sjöoperationer är att kunna kontrollera havet och verksamheten i tre dimensioner: på ytan, under ytan och i luften. Det kräver stora resurser och resurser av hög kvalitet! Utan resurser krackelerar den marina förmågan och vi kan inte uppfylla de folkrättsliga kraven på att värna vårt sjöterritorium. Konsekvenserna för Sverige av eventuella störningar i sjöfarten måste därtill seriöst analyseras. Det har

hitintills inte gjorts. Det kan inte vara tredje part som ska ta hand om vårt sjöfartsskydd över oceanerna och fram till svensk kust och ända in i hamn. Det är inte en seriös försvarsplanering.

Planerna för omsättning av de marina förbanden är otillräckliga. Om inga beslut tas i närtid om att omsätta flera system, så kommer vi om några år finna att vår förmåga att verka till sjöss har förlorats. I ekonomiska termer skulle man kunna uttrycka det som att marinen går i konkurs omkring 2025 då omsättningsplanen för ytstridsfartyg och minjakter saknas. Läget är allvarligt.

Det är mot denna bakgrund som vi har tagit som vår uppgift att upplysa om de strategiska förhållandena, samhällets sårbarhet och riskerna med dagens strategi. Förhållandet återspeglas i årets fyra inträdesanföranden som har behandlat ett brett spektrum av områden;

Ordinarie ledamoten Niklas Wiklund med rubriken *Försvarsförmåga på villavägar*. Ledamoten gick på ett pedagogiskt sätt igenom hur Försvaret i försvarsbeslut efter försvarsbeslut har monterats ned genom medvetna politiska beslut och genom underfinansiering av den önskade förmågeutvecklingen.

Ordinarie ledamoten Johan Igert med rubriken *Kraven på Marinen ökar - logistiken måste utvecklas*. Ledamoten anförde att kraven på nationellt försvar kräver andra logistiklösningar än de som har utvecklats under de senaste årens internationella operationer. Samtidigt har merparten av de stödjepunkter som byggdes upp under det kalla kriget liksom personalvolymen för att skydda dessa utvecklats. Vi måste därför tänka nytt!

Ordinarie ledamoten Mikael Carleson med rubriken *Marinens roll i försvaret av Gotland, behövs kustartilleri?* Leda-

moten argumenterade för att de förband som nu är stationära på Gotland borde kompletteras med ett antal artilleripjäser som förutom att kunna utnyttjas mot sjömål även skulle kunna bekämpa luftland-sättningar samt stödja övriga förband.

Ordinarie ledamoten Erik Thedéen med rubriken *Att värna finansiell stabilitet, finns det lärdomar för marinen?* Ledamoten talade om det finansiella läget med hushållens ökade skuldsättning och jämförde med det bekymmersamma läget för marinen. Ledamoten betonar vikten av att agera långsiktigt, att tala om motståndskraft vid kriser, att känna sina sårbarheter och att försäkra sig mot kriser som alltid blir dyrbara.

Förra året talade jag om att akademien inte heller är främmande för att stödja våra myndigheter med "a second opinion" i olika ärenden. Det är inte något nytt för akademien. Men i år har vi nått fram på ett påtagligt sätt. Vår kunskap och våra erfarenheter har efterfrågats av Överbefälhavaren som önskar vår uppfattning om den försvarsplanering som nu genomförs i Högkvarteret.

Att frågan om vår uppfattning ställdes är uppskattat. Frågan om akademiens stöd och hjälp är alltid fri. Vi har både kompetens och erfarenhet!

Vårt bibliotek finns i Karlskrona. Utvecklingen fortsätter mot ett renodlat forskningsbibliotek. En välbehövlig renovering av bokbeståndet pågår. Viss nyskaffning är påbörjad av tidstypiska verk.

Biblioteksarbetet har även i år kunnat genomföras med generöst stöd från Stiftelsen Marcus och Amalia Wallenbergs Minnesfond. Akademien uttrycker sitt varma tack för detta ovärderliga stöd till bibliotekets verksamhet.

Vår tidskrift - Tidskrift i Sjöväsendet - ges även i år ut i fem nummer. Samt-

liga av de sedan 1835 utgivna artiklarna i Tidskrift i Sjöväsendet kan idag läsas via akademiens hemsida. Det treåriga scan-ningsprojektet som avslutades för några veckor sedan är en kulturgärning av rang. Akademien är mycket tacksamma för det arbete som Thomas Engevall och hans döttrar har lagt ned.

Inventeringen vår konst varav merparten hänger i Karlskrona fortsätter. Vi kommer snart att besöka Försvarsdepartementet för att försäkra oss om att den konst som lånades ut 1925 fortfarande finns kvar!

Bildarkivet med över 100 000 fotografier av fartyg och marin verksamhet är sedan några år deponerat hos krigsarkivet och fritt tillgängligt för forskning.

Vid valsammanträdet i september i år kallades en hedersledamot, sex nya ordinarie ledamöter och en korresponderande ledamot in i akademien. Samtliga är mycket meriterade. Men som akademien alltid meddelar till de nyinvalda – ni blir inte invalda för vad ni har gjort - utan för vad ni förväntas göra för akademien. Det är således ingen belöning, utan vi ser er som ett reellt bidrag till akademiens viktiga arbete att maritimisera vårt land. Det arbetet är helt avgörande för Sveriges

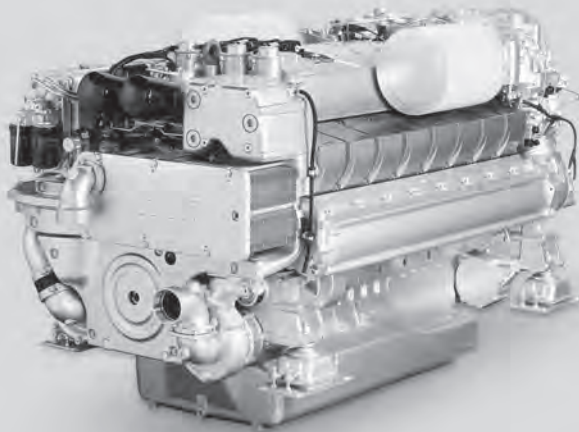
framtid, eftersom havet och sjöfarten är blodomloppet i världsekonomin och därmed i vårt lands ekonomiska utveckling. Vår ekonomiska framtid, vår folkförsörjning och vår säkerhet avgörs på havet genom tillgång till fria sjövägar och handelsleder.

Vår viktigaste uppgift är därför att övertyga politiker och andra beslutsfattare att marinens resurser är för få. Uppgifter och resurser är inte i balans.

If successful, this is a work that could contribute to create stability, peace, security, development and bring prosperity following the old Latin words – mare conjugit – non separat (the sea unites – and do not divide).

The today 368 fellows of our society will continue this important work and follow in the footsteps of our forefathers to diminish the almost total sea blindness that exists in our country.

Historically this is a work that started on the 15th of November 1771 when vice admiral Kristoffer Falkengrén when selected for a fellowship was given number 1 in the list of fellows. The latest fellow of the Royal Society of Naval Sciences have been given number 1489. The tradition is strong!

MTU performance goes far beyond speed with the evolutionary Series 2000.

This technologically advanced engine boasts the highest horsepower in its class and delivers striking agility and driveability with no limit on full throttle operation. All this, while limiting noise to surprisingly low levels and efficiently managing fuel consumption. And in addition to conforming with worldwide emissions standards, including EPA Tier 2 commercial and IMO, this robust power source comes standard with SOLAS certification. The MTU Series 2000 will put you ahead of the fleet in a number of ways. Why go with the flow? Forge ahead with MTU.
www.mtu-online.com

Your MTU distributor:
SwedMotor AB
Rörvägen 11 | SE-136 50 Jordbro | Sweden
Phone: +46 8 500 121 40 | info@swedmotor.se
www.swedmotor.se

SWEDMOTOR

Power. Passion. Partnership.

Erik Thedéen är Generaldirektör för Finansinspektionen. Han har tidigare bl.a. varit statssekreterare på Finansdepartementet. Han är reservofficer i flottan.

Finansiell stabilitet - även för Marinen

Inträdesanförande i Kungl. Örlogsmannasällskapet hållet vid sällskapets ordinarie sammanträde i Stockholm den 28 september 2016.

Vad kan en reservofficer i flottan som tog examen för mer än 30 år sedan bidra med till Kungliga örlogsmannasällskapet? Jag har tänkt, och kom snabbt fram till att det inte är sjökrigets taktik som jag kan bidra; där finns det många fler i det här rummet som kan saken bättre än jag. Jag tror däremot att jag har en del insikter som kan vara värdefulla från min nuvarande roll som GD på Finansinspektionen, och från min tid som statssekreterare i Finansdepartementet. Finansinspektionen (FI), där jag är generaldirektör, har som en av sina huvuduppgifter att verka för ett stabilt finansiellt system. Regeringen har därför gett FI i uppdrag att två gånger per år redovisa vår bedömning av den finansiella stabiliteten och eventuella finansiella obalanser i den svenska ekonomin. FI:s bedömning är att det finansiella systemet är stabilt med sårbart.

Effektivt och stabilt finansiellt system är en förutsättning för att ekonomin ska fungera och växa. En allvarlig kris i det finansiella systemet riskerar att leda till omfattande samhällsekonomiska och sociala kostnader. Den s.k. 1990-talskrisen i Sverige ledde till arbetslösheten steg från ca 4 till 10 procent mellan 1991 och 1995, samtidigt steg statskulden från ca 45 procent av BNP till ca 75 procent av BNP. Det ledde i sin tur till statsfinansiella neddragningar, något som också drabbade försvarsmakten. I den senaste

krisen 2007/08 drabbades Sverige i BNP termer hårt; framförallt var det sjunkande export som gjorde att BNP föll med omkring 5 procent 2008. Däremot klarade sig sysselsättning och statsfinanser bättre. Det berodde åtminstone delvis på att Sverige hade byggt upp bättre motståndskraft. Statskulden var förhållandevis låg vilket gav utrymme för fiskala stimulanser. Vidare hade det statsfinansiella ramverket som kom till efter krisen på 1990-talet medfört en mer ansvarsfull hantering av statens finanser under en rad

av år, oavsett vilken färg regeringen hade haft.

Men vårt finansiella system utsattes för stora påfrestningar, långt större än vad någon förutsett. Det blev tydligt hur sammanlänkat det globala finansiella systemet var med resten av världen. Fokus i tillsyn och reglering hade varit på institutnivå snarare än på hela det finansiella systemet som helhet. Dessutom får man nog säga att det flesta, om inte alla, hade underskattat betydelsen av vissa bankers stora exponeringar i Baltikum. Och för svenska beslutsfattare innebar det ett uppvaknande; finansiell stabilitet i Sverige handlar inte bara om Sverige och inte ens bara om det finansiella systemet, det handlar om stabiliteten i svensk och internationell ekonomi. Banker och det finansiella systemet som helhet visade det sig vara långt mer sammanlänkat än vad någon hade tagit höjd för.

Inom politiken brukar man säga att man aldrig ska missa de möjligheter som följer av en kris. Krisen på 1990-talet gav upphov till ett nytt finanspolitiskt ramverk; helt enkelt mer ordning och reda i statens finanser. Och Sverige fick också ett nytt ramverk för Riksbanken och penningpolitiken. Penningpolitiken blev konstitutionellt oberoende av dagspolitiken för att möjliggöra en långsiktigt trovärdig penningpolitik som syftade till stabila priser. Man kan väl säga att det politiska systemet utnyttjade 1990-tals krisen väl, vilket stärkte svensk ekonomi långsiktigt.

Krisen 2007/08 visade på behovet av en starkare reglering av finansmarknader – internationellt och i Sverige – även om en del steg tagits redan efter krisen på 1990-talet. Regleringen måste ha som utgångspunkt finansmarknader är internationellt sammanlänkade. Det globala

finansiella systemet blir inte starkare än dess svagaste länk.

Inom euroområdet skapades bankunionen som syftade till att få enhetlig, tuff och politisk självständig reglering av de stora bankerna i Europa. Det finns alltid en risk att även finansiell reglering politiseras. Ett exempel som brukar lyftas fram är den statligt subventionerade och garanterade bostadsutlåningen i USA. Syftet var nog gott: att öka möjligheten för folk med låga inkomster att äga sin egen bostad. Men risken är förstås att utlåningen blir för generös och att det byggs upp finansiella stabilitetsrisker. När dessa risker visade sig vara större än vad någon kunnat förutse så blev det startskottet till en förändring av finansiell reglering över hela världen.

Efter finanskrisen inleddes ett omfattande internationellt arbete för att stärka det finansiella systemet mot kommande kriser. Det fanns åtminstone tre viktiga utgångspunkter:

1. Bättre hantera det faktum att banker och vissa försäkringsbolag som är "Too big to fail".
2. Bättre hantera att banker och andra aktörer blir "Too interconnected to fail".
3. Bättre på att agera tidigt för att förhindra att risker byggs upp, ofta i form av för stor kreditgivning. Det här området brukar kallas makrotillsyn eller på engelska "Macro prudential".

Banker är instabila och nödvändiga

En bank är i grunden instabil, men lika fullt viktig för samhällsekonomin. Banker, i sin teoretiska grundform, tar emot inlåning med kort löptid och lånar ut me-

del till företag och hushåll med en längre löptid. Uppstår oro så kan vi hamna i ett läge att sparkunderna vill ta ut pengarna snabbt. Då kan banken hamna i likviditetsproblem. Varje skräck för en GD på Finansinspektionen (eller för den delen en riksbankschef eller finansminister) är en "bank run", dvs. en kö av bankkunder som vill ta ut sina sparmedel. Det kan bli en dramatisk spiral nedåt, där enskilda kunders agerande snabbt kan leda till en finanskris. Blotta misstanken att den enskilda kundens sparmedel är i fara riskerar att leda till att kunderna flockas runt banken för få ut sina medel. Men banken har inte likvida medel till alla kunder samtidigt. Erfarenheten visar att en s.k. "bank run" kan uppstå både till följd av välgrundade rykten om risk för bankfallisemang, men även pga mindre välgrundade rykten om en banks bristande solvens. Det är just därför som förtroende och stabilitet är så fundamentala faktorer för en bank. Blotta misstanken om problem i banksystemet kan leda till omfattande problem.

Risken för bankkriser är inte en teoretisk konstruktion, det är vad världen sett vid ett flertal tillfällen under senare år. I Sverige i början på 1990-talet och i USA och Europa 2008. *Så här har jag och Finansinspektionen – paradoxalt nog – en stor fördel jämfört med de som varnar för säkerhetspolitiska risker, nu påtagligt aktuellt med ökad ryskt aktivitet. Allmänheten och det politiska systemet inser att det finns risker med ett stort finanssystem och att det måste få kosta att bygga skyddsvallar. Finanskriser är inget som verkar konstigt eller avlägset, vare sig för allmänhet eller i det politiska systemet. Vi som värnar finansiell stabilitet har även andra fördelar. Kostnaderna för att bygga ett säkrare finanssystem drabbar*

bara i begränsad omfattning statsbudgeten direkt (däremot kan en kris drabba såväl enskilda hushåll som samhälsekonomi). Dessutom har kriserna under de senaste årtiondena i kombination med att bankerna upplevs som dyra för kunderna skapat en stor politisk acceptans för att skärpa regleringen av banker. Det finns nog till och med inslag i de senaste årens politiska debatt som visar att man kan vinna röster på att vara "hård" mot bankerna, s.k. "bank bashing".

Den viktigaste komponenten i den nya bankreglering som växt fram efter krisen är ökade kapitalkrav och inte minst den nya möjligheten att i kris konvertera bankens skulder, t ex bankens egna obligationer, till aktiekapital.

Men varför måste staten reglera bankernas kapitalkrav, men inte kapitalkravet på exempelvis Ericsson eller H&M. Då är vi tillbaka till "Too big to fail". Om långivarna och aktieägarna till en bank tror att banken i slutändan kommer att räddas av staten vid en kris så tas det med i aktörernas beräkningar av möjliga risker. Långgivaren kommer låna ut även till en bank med "för" lite kapital eftersom denne räknar med att staten finns med i bakgrunden. Långgivaren kräver helt enkelt inte att banken behöver ha så mycket kapital. Detta gör att lånat kapital blir billigare än eget kapital. För Ericsson eller H&M, som ingen räknar med har någon statlig garanti, kan inte ha för lite eget kapital, då straffas de med högre lånekostnader. Skulle Ericsson imorgon välja att halvera sitt egna kapital och ersätta med lånat kapital så skulle dess låneräntor stiga kraftigt. Långivarna skulle vilja ha kompensation för den ökade risken i Ericsson när aktiekapitalet minskade. Det faktum att "Too big to fail" existerar leder således till att banker, utan relevant

reglering, kommer att hålla för lite kapital, något som ökar risken för samhället.

Förutom att reglera bankernas kapital innebär således det nya regelverket att även långivarna kan drabbas vid en kris. Vid exempelvis den svenska 1990-tals krisen drabbades förvisso aktieägarna i de banker som staten tog över, men långivarna gick skadeslösa ur krisen. Med det nya regelverket kan delar av det lånade kapitalet omvandlas till aktiekapital för att täcka förluster. Tanken är förstås att långivarna ska inse att deras kapital kan vara hotat, och därmed ska de ställa mer krav på bankernas kapitalstorlek, riskhantering mm. En storbank ska helt enkelt bli mer likt Ericsson och H&M. Men en viktig skillnad för banker gentemot vanliga företag består; de måste fortsätta att fungera oavsett deras solvens. De måste kunna utföra betalningar, ta emot inlåning och ge krediter. Vi har inga liknande samhällskrav på Ericsson och H&M. Med den nya regleringen är det Riksgälden som är s.k. resolutionsmyndighet och som ska driva banken även när den är konkursmässig. Och de ansvarar också för att konvertera skulder till aktiekapital om det behövs.

Banker har många och komplexa affärskontrakt

En ny och viktig slutsats av krisen 2007/08 var att banker och andra finansinstitut inte bara kunde vara "Too big to fail" utan även "Too connected to fail". En stor investmentbank ingår tusentals, kanske miljontals kontrakt, med andra banker, kapitalförvaltare, stater, försäkringsbolag m.fl. Och affärskontrakten innebär ofta affärslöften många månader och år framåt i tiden. Värdet på ett s.k. derivatinstrument kommer att variera med marknadsutvecklingen. Det medför att

vem som är skyldig vem pengar om – säg – ett år framåt i tiden kommer att variera med den underliggande finansiella tillgången, oftast en obligation eller en aktie. När krisen inträffade 2007/08 uppstod en oro bland aktörer på finansmarknaden om vem som var skyldig vem pengar. Systemet (ibland liknat med en spagetiröra) var svårt för reglerare och andra att överblicka. Det bidrog till osäkerhet och i många riskkommittéer togs beslut att inte göra affärer med vissa utpekade banker. Och när många agerar på likande sätt så utlöses en spiraleffekt som liknar en "bank run". Banken som drabbas klarar inte av att hantera att alla utestående kontrakt antingen avslutas eller att extra säkerhet för möjliga förluster begärs in av många motparter samtidigt. Det var bl a detta som drabbade Lehman Brothers i USA.

De här riskerna visade sig vara långt större än vad någon befarat. Lösningen blev att tvinga det finansiella systemet att använda sig av central motpartsclearing. Nu kan vi som reglerare få en snabb överblick över bankernas handel i derivat via clearinghuset (som i Sverige är Nasdaq clearing). Clearinghusen är ålagda en strikt reglering kring deras säkerhets- hantering, storleken på eget kapital mm. Utvecklingen mot central clearing gör också att instrumentens konstruktion med nödvändighet blir enklare. Det gynnar också stabiliteten i systemet.

Risken har sammantaget minskat, men den har också koncentrerats till clearinghusen. Dessa är nu "Too big to fail".

Regeringen måste se till hela systemet

Den finansiella sektorn kan skapa och förstärka samhällsekonomiska problem även om grundfunktionerna upprätthålls

Lehman Brothers - en symbol för finanskrisen 2007/08.

och det finansiella systemet som sådant inte är i kris. FI har därför sedan 2013 ett utökad uppdrag som innebär att det traditionella målet att värna stabiliteten i det finansiella systemet har kompletterats med målet att motverka en obalanserad utveckling på kreditmarknaden.

Vårt nya uppdrag kommer utifrån insikten att finanskriser ofta kommer efter år av uppbyggnad av obalanser i ekonomin. I Sverige idag är det mest uppenbara exemplet den snabbt ökande kreditgivningen till hushåll för bostadsköp. De senaste 20 åren har skulderna i relation till hushållens disponibla inkomster ökat kraftigt och långt mer än hushållens disponibla inkomster. Samtidigt har kostnaden för skulden, dvs. räntebetalningarna, minskat och är nu på den lägsta nivån på många år. Hushållen har skapat en hävstång som kommer fungera så länge som allt flyter på som vanligt. Men hushållen - och därmed i förlängningen samhälls-

ekonomin - är känsliga för störningar. Skulle räntan gå upp och/eller huspriserna falla kraftigt så skulle det kunna få hushållen att agera på samma sätt samtidigt. Jag brukar beteckna detta som blodpuddingseffekten; om hushållen blir mer osäkra kring sin egen ekonomi så kommer de kraftigt dra ner på sin konsumtion (byta köttbiten mot blodpudding), vilket gör att den allmänna efterfrågan i ekonomin minskar.

Blir efterfrågefallet kraftigt så kommer statsfinanserna försvagas, arbetslösheten stiga och företagskonkurserna att öka. Vi riskerar hamna i ett läge som är det omvända mot där Sverige befinner sig idag, där ett antal negativa förlopp förstärker varandra. Sprialen går nedåt istället för som idag uppåt. Såsom det svenska legala systemet är utformat visar erfarenheten att de allra flesta hushåll kommer att fortsätta att betala sina räntor, allt i syfte att undvika sin egen konkurs. Ban-

kerna får troligen därför bara små direkta kreditförluster från hushållssektorn, men effekterna på samhällsekonomin kan bli betydande. Och det går inte att utesluta att den allmänna oron, kanske i kombination med internationell finansiell oro, och stigande företagsförluster kan sprida sig till det finansiella systemet. Det är just de här komplexa förloppen som är svårt att fånga om reglering bara tar sin utgångspunkt i enskilda institut. Därför drogs slutsatsen efter krisen 2007/08 att reglerare, centralbanker och politiker måste bry sig om när risker i systemet som helhet byggs upp.

Det förs en omfattande internationell dialog kring dessa frågor. Vilka åtgärder är lämpliga? Vem ska vara ansvarig? Vilken koppling finns mellan olika politikområden, osv.?

I Sverige är det FI som är ansvarig myndighet. En åtgärd har vi fått laglig möjlighet att införa, amorteringskravet. Det började verka den 2 juni i år, och syftar just till att ge en lugnare utveckling för hushållens skulder, vilket i sin tur ska minska riskerna för framtida negativa spiraler för svensk ekonomi.

Som framgång med stor tydlighet i den allmänna debatten måste åtgärder som amorteringskrav bli en avvägning mellan stabilitet och effektivitet. Stabilitetsskäl talar, å ena sidan, för tuffa amorteringskrav, då kommer utlåningen minska och det bör reducera riskerna för samhällsekonomin och för bankerna. Men med för tufft krav så finns risken, å den andra sidan, att många stängs ute helt från bostadsmarknaden och dessutom skulle tuffa krav kunna sänka bostadsmarknaden och i värsta fall utlösa den kris vi vill förhindra.

Det här är svåra beslut eftersom de som drabbas av amorteringskrav protesterar

högljutt medan de som på sikt gynnas av en lugnare skuldtutveckling, inte minst de som ännu inte köpt en bostad, inte är några tydliga grupper som syns och hörs. Det blir som så ofta vad gäller långsiktiga politiska beslut, kort mot lång sikt och särintressen mot allmänintressen.

Det finns här en tydlig parallell till försvarspolitik. Det brukar ju heta att vi inte ser några direkta hot på kort sikt, men att det kan se annorlunda ut på lång sikt. Och då tvingas vi ta kortsiktiga kostnader (exempelvis genom att ge större anslag till marinen), mot oklara vinster på lång sikt. Den politiska logiken gynnar ofta det kortsiktiga synsättet.

Rimliga förväntningar krävs

I Sverige är vi nu upptagna med att förutse nästa kris. Om vi bara kan lista ut var nästa kris ska uppstå kan vi sätta in rätt motåtgärder. Det är många som vill förklara att vi och andra överdriver riskerna, gärna med paralleller till tidigare kriser. Ett argument går ut på att vi inte får någon kris eftersom räntorna aldrig kommer stiga kraftigt, likt de gjorde i början av 1990-talet. Andra påpekar att urbaniseringen, flyktinginvandring och lågt bostadsbyggande gör att det är naturligt att huspriserna stiger (och därmed skulderna) mer än de disponibla inkomsterna. Och om det inte finns någon risk för en kris så är det bara kostsamt att vidta åtgärder.

Det är naturligt att vi alla vill förutse nästa kris, men min grundinställning är att vi vet väldigt lite om framtiden. Helt enkelt för att framtiden är genuint oviss. En lärdom vi kommit fram till är därför att vi ska verka för ökad motståndskraft och vi ska peka på sårbarheter, men vi ska vara ödmjuka när vi tillfrågas om var

nästa kris kommer att uppstå. Jag brukar jämföra med bilkörning: vi kan köra ganska länge i 150 km/h på en motorväg, men sårbarheten ökar. Om något oväntadt händer – ex punktering på ett däck – så ökar riskerna snabbt om jag kör 150 i stället för lagstadgade 110 km/h. Det är därför vi ska se till att banksystemet (och samhällsekonomin) kör enligt hastighetsbegränsningarna även när det inte är någon trafik. Men det är inte lätt. *På samma sätt som det är svårt att få bilar att köra 110 km/h på en tom motorväg så är det svårt att införa amorteringskrav när alla ändå verkar klara av sina lånebetalningar. Det är måhända ännu svårare att öka försvarsanslagen när världen ter sig lugn och fredshoten verkar avlägsna.*

Parallellen till säkerhetspolitiken finns. Det talas ofta om hur risken för ett angrepp på Sverige ser ut och många vill – ofta i detalj – avkräva försvarsmakten och andra på hur hotbilden ser ut och om det verkligen motiverar de anslag som vi varje år lägger på försvarsmakten. En sådan övergripande analys gjordes ju också i samband med sönderfallet av Sovjetunionen och ledde så småningom fram till en dramatisk förändring av försvarets inriktning. Och det är klart att omvärldsläget måste analyseras för att gradvis styra försvarets inriktning, på samma sätt som vi på FI måste analysera utvecklingen i samhällsekonomin och finanssektorn för att dra rätt slutsatser för vad vi ska göra. Men man måste ha rätt förväntningar på vad som kan förutses och därför tror jag utgångspunkten ska vara motståndskraft i vid mening. Vi vet lite om framtiden och risken är uppenbar att vi utkämpar gårdagens krig, dvs. drar för starka slutsatser om hur kriser ser ut baserat på vår egen ganska begränsade erfarenhet. För oss som jobbar med fi-

nansiell stabilitet så är vi nog väl upptagna av 1990-tals krisen, och måhända är försvarsmakten väl upptagen av kalla kriget.

Jag tror vi ska sikta på god motståndskraft i det finansiella systemet likväl som inom säkerhetspolitiken ganska oberoende av den dagsaktuella analysen av riskerna. Självklart ska vi följa utvecklingen och ändra vår inriktning gradvis, men att snabbt minska motståndskraften för att de råkar se lugnare ut är helt enkelt inte i linje med erfarenheterna, varken inom finansiell stabilitet eller inom försvars- och säkerhetspolitik.

Myndighetssamarbete vid komplexa kriser-går det?

Vi är flera myndigheter har att hantera den finansiella stabiliteten. Vi på FI ansvarar för tillsyn, bestämmer nivån på kapital och likviditet och vi har ett uttalat ansvar för finansiell stabilitet. Riksgälden är resolutionsmyndighet, dvs. de ska hantera omstrukturering av en bank om den inte kan överleva.

Riksbanken ansvarar främst för likviditetsförsörjning i det fall en solid bank hamnar i likviditetsproblem. Och till sist har regeringen alltid ansvaret för att styra landet och kan genom lagstiftning eller andra beslut medverka till ökad stabilitet. Såväl FI som Riksgälden ligger dessutom direkt under finansdepartementet. Riksbanken ligger som bekant under Riksdagen.

Makrotillsyn har såväl kopplingar till klassisk finansiell tillsyn, men det har också kopplingar till stabiliseringspolitik, något regeringen och Riksbanken traditionellt sett har ansvar för. Men även Riksbankens penningpolitik har kopplingar till vår verksamhet; det är t ex helt uppenbart att den låga räntan drivit

på ökad skuldsättning i hushållssektorn, något som vi försöker bromsa med bl a amorteringskrav och bolånetak.

En ambition under senare år har varit att stärka samarbetet mellan de myndigheter som ansvarar för finansiell stabilitet. Det har blivit alltmer tydligt att många olika beslutfattarens ansvar går i varandra. Under 2015 bildades det finansiella stabilitetsrådet. Rådet består av finansmarknadsministern (som är ordförande), generaldirektörerna för FI och Riksgälden samt riksbankschefen.

Finansiella stabilitetsrådet är en bra början, men dess konstruktion visar också på nackdelen med det svenska systemet. Varje myndighet har en fristående ställning och ingen, inte heller ministern, får påverka enskilda beslut. I andra länder, exempelvis Danmark, har man ett annat synsätt där ministern och regeringen kan påverka mer direkt. Vi ska måna om vårt system, det fungerar väl. Men systemet sämsta gren är kanske just när flera myndigheter och regering gemensamt ska tackla en gemensam utmaning. Det har visat sig fungera bra i krissituationer, men kanske inte lika bra i "fredstid".

Lite från sidan kan man ju skönja att motsvarande utmaningar finns mellan exempelvis polisen och Säpo, eller mellan polisen och kustbevakningen. Och förstås mellan försvarsmakten och polisen, en konflikt som går tillbaka till Ådalen 1931 och säkert tidigare än så. När vi ska värna finansiell stabilitet så är gränserna mellan myndigheternas och regeringens ansvar inte alltid knivskarpa, men lagar och regler som styr är skrivna på ett sätt som inte alltid främjar samarbete. Det finns en konflikt mellan tydligt ansvarsutkrävande och samarbete. Vi på FI har exempelvis ett uttalat ansvar för att

värna finansiell stabilitet, men det är helt uppenbart att många andra politikområden utanför vår domän också kommer avgöra om vi lyckas med vårt uppdrag. Det talar för samarbete och samlade åtgärder från flera olika håll för att värna den finansiella stabiliteten. Det är t ex uppenbart att de generösa ränteavdragen spår på kreditgivningen till hus, dvs. just den utveckling som vi försöker stävja.

Paralleller mellan finans- och säkerhetssystemen

Jag har redan pekat på några paralleller. Låt mig sammanfatta.

1. *Ta vara på krisen, men agera långsiktigt.* Inom politiken brukar det sägas att man aldrig ska missa den chans till bra politiska beslut som följer av en kris. De beslut som före krisen tedde som politiskt omöjliga, blir efter krisen närmast en självklarhet. FI hade aldrig fått igenom ett amorteringskrav om inte krisen 2007/08 inträffat. Försvaret hade aldrig stärks sin ubåtsjaktförmåga utan incidenten i Gåsefjärden osv. Men utmaningen för båda politikområdena är att agera långsiktigt, att anföra krisen som ett tecken på att de behövs breda och långsiktiga åtgärder. Men inte nödvändigtvis de åtgärder som bara löser det som utlöste krisen.
2. *Ha ett brett angreppsätt, allt hänger ihop.* Inom finansregelring har vi historiskt varit för upptagna av de enskilda instituten, exempelvis hur kreditportföljen ser ut i en viss bank. Lärdomen har varit att finansiella system verkar i en större kontext och politiken, från olika delar inom statsmakten, måste ta ett mer samlat grepp över helheten. Vi måste exem-

pelvis vara vaksamma på de ökande hushållsskulderna, även om vi inte tror att dessa direkt utgör ett hot mot enskilda institut; skulderna utgör däremot en risk för den samlade stabiliteten i samhällsekonomin som kan spilla över till finanssektorn. På motsvarande sätt kan försvarspolitik t ex inte bara inriktad på att skydda särskilda försvarsanläggningar eller viktig infrastruktur. Idag är samhällets alla funktioner så tätt sammankopplade så att exempelvis ett större elavbrott kanske i kombination med terrorattacker i tunnelbanan kan utgöra en akut fara för landets säkerhet. Försvars- och säkerhetspolitik måste ha ett brett angreppssätt, liksom arbetet med finansiell stabilitet.

3. *Se till det egna ansvaret, men värna om samarbete.* Ett ökat samarbete mellan olika delar av staten och övriga samhället är nödvändigt för att nå finansiell stabilitet. Här utgör kraven på tydligt beslutsfattande och tydliga mandat till olika myndigheter en utmaning. Jag tror att de här utmaningarna är minst lika stora inom försvarsmakten. Hur kan Kustbevakningen, polisen och marinen förstärka varandras förmåga till gagn för landet, istället för – vilket jag tror sker idag – hamna i eviga diskussioner om hur ansvarsfördelningen kan göras ännu tydligare, något som med nödvändighet kommer leda till att viktiga uppgifter hamnar ”mellan stolarna”.

Styrning av försvarsmakten - erfarenheter från en f.d. statssekreterare

Låt mig också säga något om mina er-

farenheter från finansdepartementet där jag som statssekreterare ansvarade för de statliga bolagen, kommunerna samt AP fonderna. Men jag fick också relativt god inblick inom andra områden.

Sverige ett har i ett internationellt perspektiv ett mycket litet regeringskansli som har att styra många stora och viktiga myndigheter. Regeringen styr riket som det heter i grundlagen, och ett viktigt verktyg är landets myndigheter. Styrning sker bl.a. via lagar, myndighetsinstruktioner, regleringsbrev och utnämningar. Det är feluppfattning att myndigheter är oberoende i meningen att de inte kan styras. Tvärtom är det regeringens uppgift att styra myndigheterna. Men regeringen får inte påverka enskilda myndighetsbeslut, det är det som brukar kallas ministerstyre. Jag tror att insikten måste stärkas både på regeringskansliet och hos myndigheter att det faktiskt är regeringen som har ansvaret att styra, inte tvärtom. Men dagens organisation av statsförvaltningen underlättar inte en rimlig ordning mellan regering och myndigheter.

På arbetsmarknadsdepartementet arbetar ca 130 personer och på Arbetsförmedlingen, som ligger direkt under departementet, arbetar ca 14 000 personer. På försvarsdepartementet arbetar ca 140 personer och inom försvarsmarknaden arbetar ca 20 000 personer heltid. På hela regeringskansliet, dvs. samtliga departement plus förvaltning arbetar ca 4 500 personer, av dessa är ca 200 personer politiskt tillsatta. Staten har ca 200 000 anställda.

Vi har således få personer på respektive departement som ska styra stora – och ibland svårstyrda – myndigheter. Frågan måste ställas, vem styr vem? Ibland var mitt intryck att det var myndigheterna ikraft av personell styrka och kompetens

som de facto styrde departementen. Den politiska ledningen känner då att de hamnar som gisslan; de ska fatta beslut som de inte fått tillfälle att påverka. Till det ska läggas en överdriven rädsla för att bli anklagad för ministerstyre, något som riskerar att leda till att politiken inte styr utan istället följer vad myndigheterna vill. Här har media en stor betydelse. Det tycks ha spridit sig en bild att varje styrning av en myndighet är ett politiskt – jag kanske t o m ett demokratiskt – övergrepp. Men som framgick av ovan sagda, så menar jag att denna feluppfattning riskerar att leda fel.

Försvarsmakten har under en rad av år med för höga kostnader hamnat i ett läge där de tappat en del av sin trovärdighet i regeringskansliet. Lite slarvigt uttryckt så fanns det nog en känsla inom regeringskansliet att man inte kunde lita på generalerna (få i regeringskansliet vet vad en amiral är!). Därav de försök som fanns att detaljstyra försvarsmaktens budget och prioriteringar ner på enskilda kanoner och robotar. Men en sådan utveckling sker inte i ett vakuum. Den grundas i misstroende.

Jag kan för lite om försvarsledningens agerande, men jag tror att man mer måste respektera att regeringen styr riket. Med den insikten kan dialogen förbättras och insikten att man har olika roller. En av mina första chefer var Bengt Dennis, välkänd riksbankschef under 1990-tals krisen. Då var Riksbanken formella oberoende mer begränsat än idag. Men Bengt Dennis ställning var stark, vilket gav honom och Riksbanken ett stort manöverutrymme. Han sa vid ett flertal tillfällen att ”ingen myndighet kan agera i ett politiskt vakuum”. Det var så han agerade: han byggde ett långsiktigt förtroende för Riksbankens agerande i det politiska sys-

temet. Det ledde till att regeringen litade på vad Riksbanken gjorde. Så till den milda grad att han tilläts höja räntan till 500 procent!

Kanske kan försvarsmakten lära av Bengt Dennis. Försök förstå den politiska ingången och bygg förtroende. Då behövs inga snabbt sammankallade genomförandegrupper!

Men i grunden tror jag också Sverige måste fundera på balansen mellan de som styr riket, regeringen och regeringskansliet, och myndigheterna som har att utföra sina uppgifter enligt lagar och instruktioner. Jag har ibland lekt med tanken att man helt enkelt skulle skifta – säg – 1 procent av personalen från myndigheterna till regeringskansliet. Det är förstas inte så enkelt, men det är mitt sätt att visa en väg som ger en bättre balans mellan regering och myndigheter. Och jag tror att en stor vinnare av en sådan förändring skulle vara försvarsmakten. Försvaret skulle få en kunnigare och starkare styrning. Det skulle underlätta prioriteringar och minska risken för snabba och missriktade lappkast. Men att tillföra medel från myndigheter till regeringskansliet är politiskt känsligt. Det uppfattas ofta som att regeringen behöver fler byråkrater som tas från viktig verksamhet i övrig offentlig sektor. Kanske skulle en internationell genomgång där Sveriges system och balans mellan myndigheter och regering jämfördes med andra länder kunna skapa ett underlag för en förändring.

Uttalande från ledande ministrar i den förra regeringen att försvarsmakten var ett bland flera särintressen var nog det ultimata beviset på att förtroendet mellan det politiska systemet och försvaret var bottenfruset. Det är klart att vi inte kan ha en relation mellan de som ytterst ska ta beslut att försvara landet med militärt

våld, och de som ska göra jobbet som inte bygger på respekt och förtroende.

Statens buffertar bör användas till stärkt försvar

Till sist något om det aktuella läget. Det ryska hotet har ökat och riskerna för en konflikt stiger, om än från en låg nivå. Frågan väcks om vi inte snabbt måste satsa mer pengar för att stärka vår försvarsförmåga. Det tycks vara allt fler som tycker så, men frågan landar snabbt i hur ökade anslag ska kunna finansieras. Enligt dagens ordning kan inte försvaret få kraftigt ökade anslag med mindre än att andra områden drar ner. Ett stärkt försvar ställs mot andra angelägna statliga ansvarsområden, såsom vård och skola.

Men Sverige har byggt upp relativt starka statsfinanser under flera år. Vi har byggt en buffert för att stå starka när nästa lågkonjunktur kommer. Men en buffert i statens finanser finns, enligt min mening, till för att klara alla stora utmaningar för samhället, inte bara ekonomiska.

Regering och Riksdag bör enligt mig pröva att stärka försvarsförmågan med – säg – 10 miljarder kronor i ökat permanent anslag finansierat genom ökad

upplåning, åtminstone i det medellånga perspektivet. Lek med den otäcka tanken att främmande makt tog över Visby flygplats för att stärka sin egen militära förmåga, då är jag säker på att alla i Riksdagen skulle rösta för mer pengar till försvaret, även om det innebar en ökad statsskuld. Men då är det väl rimligt att överväga den tanken även i ett läge när säkerhetsriskerna likt dagens läge - har ökat markant. Det är väl rimligen bättre att förekomma än att förekommas? Och här finns en skillnad mot andra risker, t ex finanskriser. Vi kan leva med en viss risk för en ny finanskris. Skulle en sådan inträffa får vi ta av våra statsfinansiella buffertar för att dämpa det ekonomiska fallet. Men det är inte rimligt att hantera kostnader för en säkerhetspolitisk kris, t ex ett övertagande av Visby flygplats av främmande makt, på samma sätt.

En bra utgångspunkt är att se staten som ett stort försäkringsbolag som kan och ska hantera stora kriser i samhället. Det kan handla om naturkatastrofer, kraftig ekonomisk nedgång, terrorattacker eller ett skärpt säkerhetspolitiskt läge. Måhända är det dags för försäkringsbolaget svenska staten att betala ut medel för ett stärkt försvar! Eller vägar vi vänta?

Vi är marina och transporttekniska konsulter och utför:

- Projektering och specifikation vid nybyggnad och ombyggnad av civila och militära fartyg, båtar, terminaler och transportanläggningar
- Projektledning och/eller assistans vid nybyggnad och ombyggnad av fartyg
- Konstruktion och konstruktionsgranskning av fartyg, fartygssystem och anläggningar
- Tekniska och ekonomiska utredningar, analyser, beräkningar och värderingar
- Beräkningar inom strukturanalys, hydrostatik/dynamik, ventilation, el
- Besiktningar inför köp eller försäljning, reparation och ombyggnad av fartyg och anläggningar

www.saltech.se

**VI ERBJUDER ALLT I UNIFORMER
OCH TILLBEHÖR FÖR MARINEN**

RONNEBYGATAN 39, 371 33 KARLSKRONA

TEL.0455-10298

www.nymansherr.nu

e-post: info@nymansherr.nu

Johan Igert, som är mariningenjör, är för närvarande elev vid Försvarshögskolans Chefsprogram. Han var tidigare chef för logistikkompaniet vid den marina basbataljonen i Karlskrona.

Kraven på marinen ökar – Logistiken måste utvecklas

Inträdesanförande i Kungl. Örlogsmannasällskapet hållet vid sällskapets ordinarie sammanträde i Karlskrona den 21 april 2016.

Säkerhetsläget i vår omvärld har försämrats. Till följd av detta har kraven på Försvarsmakten (FM) ökat. FM nya vision, "Ett starkare försvar – möter varje hot, klarar varje utmaning", påverkar samtliga försvarsgrenar och funktioner. För att utveckla en försvarsmakt med en tillräckligt hög tröskeffekt mot angrepp och en förmåga att avvärja ett angrepp om det ändå skulle komma, så krävs det en robusthet och en förmåga att nyttja de begränsade resurserna effektivt. Detta ställer ökade krav på logistiken avseende flexibilitet och robusthet, för att tillgängliga resurser relativt behoven inte skall bli gränssättande vid operationer. Detta leder i sin tur till krav på ett för krigföring utvecklat försvarsmaktsgemensamt system för logistikförsörjning som också omhändertar de specifika krav som respektive försvarsgren sätter på logistiken. Överbefälhavaren har varit tydlig med att det nu handlar om att nyttja nu tillgängliga resurser på bästa sätt och att hitta nya lösningar som med relativt små medel kan öka effekten.

Efter att i ett antal år ha haft förmånen att delta i utvecklingen av den marina logistiken ser jag att det finns ett antal områden där vi genom rimliga insatser kan effektivisera logistikförsörjningen av Marinen. Några av dessa områden presenteras i denna artikel.

Operativa och taktiska krav på logistiken är i grunden inget nytt. Den som varit med en tid minns hur det en gång fanns en väl utbyggd infrastruktur och organisation för "logistik i varje vik". Denna

lösning, även om den hade sina begränsningar och utmaningar, gav ett relativt robust stöd under tänkta operationer med den tidens förband.

Brist på operativa krav på logistiken i kombination med ökande krav på fredsrationalitet och effektivisering under de gångna decennierna ledde till en gradvis nedmontering av såväl tillgängliga logistikresurser som förmågan till taktiskt uppträdande inom logistikfunktionen. Med andra ord gick vi från en logistik

anpassad för krigets krav till en slimmad logistik som endast omhändertog kraven på tillgänglighet under fredsmässiga förhållanden.

Marin bastjänst

Under de senare åren har pendeln svängt. Det finns idag åter ett koncept och metoder för logistikförsörjning som är anpassad till de operativa kraven på taktiskt uppträdande. Den sammanhållande benämningen på detta koncept avseende logistikförsörjning i bas är Marin Bastjänst, och innehåller *alla åtgärder som krävs för att vidmakthålla och förbereda marina krigsförband för operationer samt alla åtgärder som krävs för att återställa de marina stridskrafternas stridsvärde efter genomförd insats.*¹

Den marina bastjänstens uppgift är att genomföra skyddad logistikförsörjning som en del av marin taktik. Det handlar alltså inte endast om att leverera logistik, utan att genomföra försörjningen utifrån operativa krav, som en integrerad del av marina operationer.

Det som nu återstår är att fortsätta utvecklingen mot ett robust logistikkoncept som stödjer marina operationer och på ett så effektivt sätt som möjligt kopplar ihop den marina bastjänsten med den försvarsmaktsgemensamma lösningen för logistikförsörjning.

När man tar fram ett logistikkoncept bör detta göras utifrån de speciella förutsättningar som präglar marinen, vilka i stort presenteras nedan.

Den marina särarten

För att förstå behoven, och därmed kraven, på marin logistik, så behöver man ha en förståelse för den marina särarten.

1. Försvarsmakten. *Handbok – Logistik vid insats*, Stockholm: FMV, 2016, s.92.

Mediaövergången mellan land och hav

Övergången mellan land och hav blir karaktäriserande för marin logistik, därför att tillförseln av logistik kommer från land. Det är inte möjligt att genomföra logistikförsörjning för de större enheterna inom marinen var som helst på kusten, varför detta blir starkt kanaliserande. Till del kan detta hanteras genom att utveckla metoder för logistikförsörjning av enheterna till sjöss, men de enheter, militära eller civila, som skall genomföra logistikförsörjningen till sjöss, måste även de försörjas.

Detta sammanlagt gör att det finns behov av ett logistikkoncept som klarar av att hantera mediaövergången och dessutom kan erbjuda en tillräcklig säkerhet vid logistikförsörjningen. Detta leder till ett behov av att kunna hantera logistik från land, som en del av de marina operationerna.

Ständigt insatt

Det faktum att marinen ständigt har uppgiften att sjöövervaka svenskt territorialhav och att möte eventuella incidenter gör att logistiken måste kunna hantera de logistikbehov som dessa uppgifter leder till. Det som dimensionerar logistiken är inte den ständigt pågående uppgiften att sjöövervaka, då den är relativt enkel att beräkna, utan det som är dimensionerande är istället kravet på att när som helst kunna växla upp i syfte att hantera incidenter och angrepp. Detta ställer särskilda krav på tillgängligheten hos logistiken.

Kravet på tillgänglighet hanteras bäst genom att Marintaktisk chef (MTCH) har egen handlingsfrihet med de resurser som åtgår i inledningen av en operation, då man annars riskerar att logistikförsörjningen blir gränssättande.

Fåtalighet

Marinens uppgifter löses med ett fåtal enheter. I princip är samtliga avancerade stridsfartyg satta i drift över tid, fränsett ca 1-2 månaders planerade översyner per år och plattform. Detta gör att tillgängligheten på systemen är avgörande för att kunna lösa ställda uppgifter.

De uppgifter som marinen har, i kombination med komplexiteten på plattformarna, gör att förmågan att upprätthålla uthållighet utgör en avgörande faktor. Detta får primärt konsekvenser för den tekniska tjänsten och tillgång till effektbestämmande förnödenheter.

Marin logistik – dimensionerande faktorer

Olika delar av marinen ställer olika krav på logistiken. Som exempel är det stora skillnader mellan logistikbehoven från amfibiesystemet i förhållande till behoven från ubåtsvapnet, såväl vad avser frekvens och mängd, som kraven på närhet till operationsområdet. Det går ändå att ställa upp ett antal generella dimensionerande faktorer. Dessa faktorer måste sedan tillåtas att forma och dimensionera den marina logistiken. En bristfälligt utformad logistik kommer annars att leda till minskad effekt och i värsta fall kullmination för de marina förbanden i operationen.

Drivmedel

För flertalet av de marina plattformarna så utgör drivmedelsförsörjning en dimensionerande faktor. Problematiken är egentligen tvådelad. Dels går det åt en stor mängd drivmedel vid marina operationer, vilket är en utmaning i sig. Det som utgör den största utmaningen är dock att förbrukningen är svår att beräkna då den är starkt beroende av operationstyp

och driftfall. Vidare finns det en utmaning i att hantera olika typer av drivmedel. Förutom dieselbrännolja (F76) så handlar det om att hantera specialbränsle för ombordbaserad helikopter (F44) samt nafta och flytande syre (LOX) till ubåtsystemet.

För att hantera behovet av flexibilitet i försörjningen av drivmedel så behöver det finnas tillräckliga förråd nära operationen, alltså på den så kallade stridsfältsnivån.

Ammunition och tyngre vapen

När det gäller försörjningen av ammunition så handlar det om att i en marin miljö hantera stora volymer av ammunition vid beredskapshöjning och återfyllnad.

Avseende dimensionerande vapensystem, som robot och torped, så krävs det en robust försörjningskedja för att hantera försörjningen från förrådsställd materiel till stridsfartygen.

På samma sätt som för drivmedel så finns det här behov av att hantera variationer i förbrukning med hög flexibilitet, med tillgänglighet nära operationen.

Förplägnad

Med nuvarande tilldelning av transport- och förvaringsmöjligheter inom amfibiesystemet så krävs det i princip daglig tillförsel av förnödenheter när förbandet är insatt i en operation. Denna försörjning behöver dessutom ske nära stridsfältet i en marin miljö.

Detta ställer krav på taktisk land- och sjörörlighet hos logistikorganisationen.

Kvalificerad teknisk tjänst

Fåtaligheten, som ställer krav på tillgänglighet och uthållighet, leder till höga krav på såväl förebyggande som avhjäljande underhåll avseende den tekniska tjänsten. De marina enheterna är starkt

beroende av tekniskt avancerade system för att kunna hantera de grundläggande förmågorna verkan, skydd, underrättelse, rörlighet och ledning. För att hantera detta krävs hög tillgänglighet på teknisk kompetens och reservdelar. Kompetensen kan rätt hanterad finnas ombord i stor utsträckning. När det gäller kritiska reservdelar, så finns det varken utrymme ombord eller ekonomi för att anskaffa dessa till varje enhet. Denna begränsning måste istället kompenseras med en förmåga till snabba och flexibla transporter.

När den tekniska kompetensen inom förbanden inte räcker till krävs det att det finns väl utarbetade metoder för att snabbt kunna tillföra ytterligare kompetens utan att behöva avbryta operationen. Då den tekniska kompetensen inom de marina förbanden är väldigt hög, så blir vanligen nästa möjliga nivå att ianspråkta specialister från egna verkstäder eller försvarsindustrin.

Sjukvård

Det finns generellt en god kompetens och förmåga för hantering av enstaka sjukvårdsfall ombord på stridsfartygen och inom amfibiesystemet. Det som är dimensionerande är möjligheten att transportera och sjuktransportleda skadade individer från förbanden till kvalificerad sjukvård på ett patientsäkert sätt.

Kompetensförsörjning

En förutsättning för att skapa ett fungerande logistikkoncept är att det finns kompetens som kan hantera praktisk logistik, men också logistik som en del av förutsättningarna för att skapa effekt vid operationer. På det sätt som marinen har valt att hantera återinförandet av tvåbefälssystemet så hanteras den första kompetensen, avseende praktisk logistik, väl.

Detta då det finns utbildning och karriärvägar för specialistofficerare inom detta område.

Det som brister är vidmakthållande av kompetens inom logistikområdet avseende hur militärtekniken bidrar till effekt i marina operationer. Med tanke på den tekniska komplexiteten i de marina systemen, och hur viktiga dessa system är för att skapa operativ effekt, så måste marinen även fortsatt ha kompetens på alla nivåer som har förståelse för relationen mellan logistik, teknik och taktik. Det är då mycket olyckligt att marinen, som den enda försvarsgrenen, valt att endast ha kvar teknisk kompetens för kategorin specialistofficerare, och alltså saknar en karriärväg för taktiskt operativa officerare med militärteknisk inriktning. Som det är nu finns denna kompetens representerad tack vare tidigare genomförd utbildning, men inom bara några år kommer den tekniska kompetensen inom den akademiskt utbildade officerskåren att försvinna. Detta riskerar på sikt att leda till en minskad förståelse för teknikens militära nytta inom marinen. Dessutom riskerar det att leda till att de marinspecifika behoven prioriteras ner relativt de hos armén och flygvapnet, helt enkelt därför att kunskapen om marinens behov inte finns representerad på ett tillfredställande sätt vid högre staber och hos Försvarets materielverk (FMV).

För att säkerställa tillräckligt bred kompetens på de högre stabsnivåerna framöver så bör det fortsatt bedrivas utbildning med militärteknisk inriktning på den högre stabsutbildningen. De kategorier som redan innan har haft möjlighet att förkovra sig inom den tekniska tjänsten, som t.ex. kategorin försvarsmaktsingenjörer, bör företrädesvis beredas plats att läsa delar av den operativa inriktning-

en i syfte att bredda egen kompetens samt bidra till förståelsen för logistikens och teknikens nytta bland operatörskollegiet.

Logistikkoncept

När det nu finns anledning att utveckla logistikkonceptet, så handlar det inte om att återskapa det system som fanns en gång. Dagens krigföring, moderna marina förband och det ökade beroendet av det civila samhället ställer nya krav på logistiken. Det finns inte oändligt med resurser i form av ekonomi och personal, men man behöver inse att logistiken måste få kosta. Primärt handlar det om en förståelse för att logistiken måste få relativt sätt mycket resurser i fredstid, i syfte att ha förutsättningar att kunna ge effekt med kvalitét vid högre konfliktnivåer.

För att möta kraven handlar det om att ta vara på den förmåga som vi har utvecklat under de senare åren avseende logistikförsörjning i samverkan med det civila samhället och att anpassa det utifrån den kunskap och erfarenheter vi har av operativa krav och taktiskt uppträdande. De metoder som har utvecklats för logistikförsörjning inom marinen under de senaste decennierna, primärt då utifrån kraven på sjöövervakning och internationella insatser, är i grunden välfungerande.

När det gäller taktiskt uppträdande så finns det mycket att lära från tiden innan den ”strategiska timeouten”, då den terräng som vi skall verka i är den samma nu som då. Dock måste taktiken och metoderna förfinas utifrån de operativa kraven som kommer av modern krigföring.

Uppgiften att säkerställa en nationell integritet leder till en marin som har krav på sig att vara ständigt insatsberedd. Det är sannolikt att om säkerhetspolitiska läget försämras, så kommer det att ske gradvis och under en längre tid. I ett så-

Illustration 1 - Grundläggande förmågor ur ett effektperspektiv.²

dant scenario, där landet gradvis utsätts för ökade påfrestningar, kommer Marinen, tillsammans med Flygvapnet, att behöva hantera en ökande hotbild under en längre tid, där flexibilitet och förmåga till kraftsamling kommer att vara avgörande för att upprätthålla en tröskeffekt mot ett strategiskt anfall.

Detta ställer i sin tur krav på ett robust logistikkoncept med hög tillgänglighet för stöd av den inledande insatsen. Konceptet måste dessutom fungera i samtliga konfliktnivåer, snabbt kunna växla mellan olika hotnivåer och inneha en god uthållighet. Det går inte att försörja ett insatt insatsförsvar med en produktions- och fredsrationell logistik. Detta då logistiken, som en del av uthålligheten, är och förblir en mycket viktig funktion inom krigföring och därmed alltid kommer att utgöra en viktig komponent i att få effekt med våra förband. Detta illustreras ovan, och visar hur de sex grundläggande militära förmågorna samverkar för att ge effekt.

Som grund bör MTCH äga och hantera de resurser som åtgår för att logistikförsörja egna enheter för den inledande delen av insatsen. Det främsta syftet med detta är att ge MTCH handlingsfrihet att lösa sina tilldelade uppgifter. Detta

2. Försvarsmakten. *Militärtaktiska grunder, förmågan till väpnad strid*, Stockholm: FM, 2005.

resonemang gäller då även för Flygtaktisk chef (FTCH). Tillsammans skapar marinen och flygvapnet då en tröskeleffekt och förutsättningar skapas så att FM tidigt kan möta eventuella överträdelser av den territoriella integriteten på ett trovärdigt sätt.

För att möta kravet på uthållighet behöver resurser tillföras. Detta kan hanteras genom hänvisning till den försmaktsgemensamma logistikfunktionen, Försvarsmaktens logistik (FMLOG). Detta ställer då krav på att FMLOG har förmågan att leverera utifrån MTCH stridslinjal och behov av tillförsel av förnödenheter. Ur marin synvinkel så skulle man kunna tänka sig att de operativa kraven på transporter och taktiskt uppträdande hos FMLOG skulle kunna vara något lägre än för enheter som verkar inom marinen, under förutsättning att marinen själv äger resurser för taktisk transport, inkluderat resurser för skydd. Med detta synsätt ökar möjligheterna att hantera behov av framförallt transporter med civilspecifierad materiel och genom avtal med civila parter på den bakre nivån (stöd- och förstärkningsnivån).

I läget med en eskalerande kris finns det sannolikt även inledningsvis förutsättningar för marinen och flygvapnet att kunna få stöd av övriga logistikenheter inom FM, som exempelvis Logistikbataljonerna (Logbat). Synergien med att nyttja Logbat är att även dessa enheter har krav på sig att verka på stridsfältsnivån och därmed innehar förmåga till taktiskt uppträdande. Vidare är sannolikt belastningen på marinen och flygvapnet inledningsvis i konflikten högre än på armén.

Det handlar alltså om att balansera resurserna mellan försvarsgrenarna i olika skeden av konflikten relativt att hålla på resurserna centralt. Utan att gå in på de-

taljer så finns det mycket som talar för att så mycket resurser som möjligt bör vara grundfördelade till respektive försvarsgren, och att eventuella behov av kraftsamling istället sker med utlösande av bereddordrar till respektive taktisk chef.

Utvecklingsområden

För att ytterligare konkretisera och ge förslag på lämpliga, och i sammanhanget enkla och resurseffektiva förslag på åtgärder, så kommer här några förslag.

Att komma vidare med konceptet

När det gäller kravet på att kunna hantera samtliga konfliktnivåer, från fred, till krig via olika nivåer av kris, samt att snabbt kunna anpassa sig till nya operativa förutsättningar, så krävs det att marinen har ett logistikkoncept. Sannolikt kommer man, om man har mer än ett koncept, inte förrän i efterhand kunna konstatera när man borde ha övergått från ett koncept till ett annat. Kring detta finns det en nyligen genomförd studie³ som pekar på att det är möjligt att skapa ett logistikkoncept som täcker samtliga konfliktnivåer. Det koncept som studien föreslår innehåller en ökad centralisering av logistiken inom marinen, kombinerat med en renodlad förbandsknuten enhet för teknisk tjänst. Om man väljer att gå vidare med detta förslag så skulle det sannolikt öka möjligheterna att hantera en gradvis eskalerande konfliktnivå, samtidigt som man tillgodoser förbandschefernas behov av tillgänglighet på teknisk kompetens nära förbanden. Principskiss på förslaget kan studeras i nedanstående illustration, som är hämtad från studien.

För att ge MTCH handlingsfrihet uti-

3. Försvarsmakten. *Slutrapport studie Sjö 141604S Marin Logistik 2030*, Karlskrona: FM, 2016.

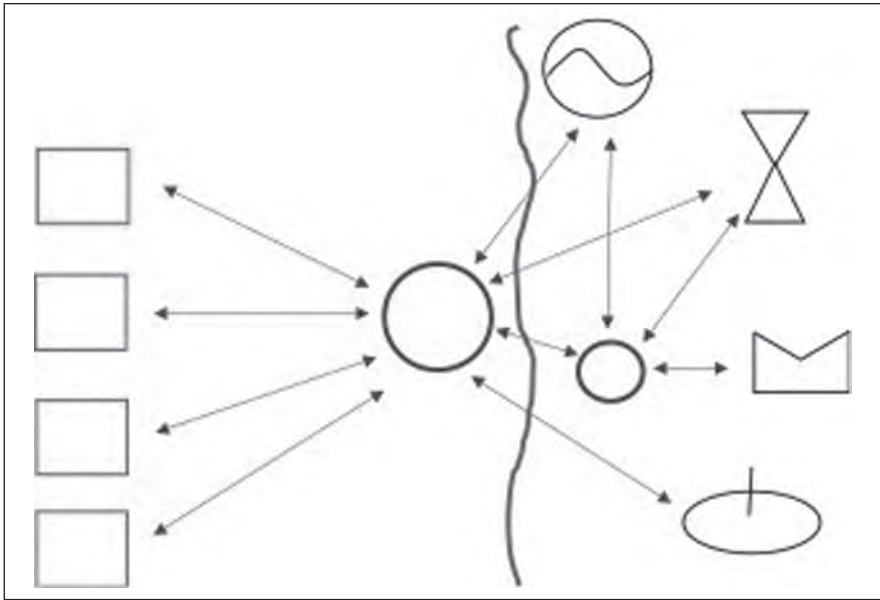

Illustration 2 – Föreslaget logistikkoncept enligt studie Sjö – Marin logistik 2030.

från detta föreslagna koncept så behöver marinen omedelbar tillgång till drivmedel och andra dimensionerande förnödenheter, som är kritiska för att lösa ställd uppgift under den första tiden av operationen.

MTCH bör vidare äga logistikkedjan för hantering av dimensionerande vapensystem och också ha möjligheten att under vissa förutsättningar beställa avhjälpande underhåll från statens interna verkstäder och civila underhållsleverantörer.

Dessutom behöver MTCH även fortsatt äga resurser för taktisk förflyttning av egna förband, där förmågan att hantera tung materiel inom upprättade bas-tjänstområden behöver utvecklas.

Stödfartyg

Med utgångspunkt från de dimensionerande faktorerna, så är det primärt

hantering av drivmedel och resurser för att bära teknisk tjänst, som bör vara dimensionerande för stödfartygen. I syfte att sprida risken i en tänkt operation och dessutom skapa handlingsfrihet för MTCH med sin logistik, så bör inte logistikstödsfunktionen finnas på samma plattform som förbandsledningen.

Detta leder till att det är önskvärt att ha dedikerade plattformar för stöd. I valet mellan att kunna hantera drivmedel respektive teknisk tjänst, så är behovet av drivmedelshantering dimensionerande. Detta då det på de kvalificerade plattformarna finns teknisk kompetens och de reservdelar som inte förvaras ombord kan transporteras, under förutsättning att man har tillgång till en tillräckligt flexibel och snabb transportkedja. Denna transportkedja måste man ändå hantera, då dimensionerande reservdelar i stor utsträckning finns hos den civila industrin.

Illustration 3 – KBV 003 (Fotograf: Johan Igert).

För att snabbt komma till effekt när det gäller hantering av drivmedel kan man tänka sig kontrakt med, eller inköp av, civilt specificerade kusttankers. I syfte att ytterligare sprida risken så bör man inneha ett antal, eller åtminstone ha avtal med ett antal sådana resurser för drivmedel. Vidare kan man tänka sig ett utökat utbyte med Kustbevakningen (KBV). Sannolikt skulle man med relativt små medel kunna anpassa ett flertal av kustbevakningens plattformar för att kunna stödja marinen, förutsatt att den politiska viljan finns. Med KBV 001-003 som exempel, så skulle dessa plattformar bedömt kunna stödja med såväl drivmedelshantering som inom den tekniska tjänsten efter mindre ombyggnad. Dessutom innehar dessa fartyg isklass, är utrustade med kran och är byggda för utsjöbogsring. Illustratio-

nerna ovan visar KBV 003 – *Amfitrite* – till kaj i Karlskrona, samt på nästkommande sida en för övning Swenex, hösten 2015, inhyrd kusttanker som är på väg att bunkra HMS *Carlskrona*.

Resursfördelning och resursnyttjande

Om MTCH skall kunna räkna med logistikstöd ur övriga förband inom FM, så ställer det krav på tillgänglighet på såväl materiel som personal i dessa förband. Den personal som är tänkta att stödja marinen måste tillhöra kategorin kontinuerligt anställda och dessutom ha en beredskapstid som överensstämmer med det stöd som skall lämnas. Denna konstruktion skulle dessutom ge fördelar för de stödjande förbanden, då de på detta sätt skulle kunna få värdefullt övningsutbyte över tid och dessutom kunna

Illustration 4 – Kusttanker på väg att bunkra HMS Carlskrona (Fotograf: Johan Igert).

vara aktiverade när arméns behov ökar. Som exempel på hur marinen kan få stöd från övriga FM så nämns här ett par goda exempel.

Under de gångna åren så har Logbat i övningsssammanhang lämnat stöd med en drivmedelsgrupp, bestående av bunkerfordon och personal. Detta har visat sig fungera bra. Med tanke på kravet på tillgänglighet vid snabbt uppkomna situationer så behöver denna funktion finnas inom marinen från början, men ett tillskott för att öka uthålligheten och möjligheten att kraftsamla drivmedelförsörjningen vid ett givet tillfälle kan även fortsatt hanteras med hjälp av Logbat.

Ett annat konkret exempel är behovet av stöd med kvalificerad sjukvårdstransport, som exempelvis militär ambulans enligt illustration på nästkommande sida. Detta stöd skulle åtminstone kunna lämnas i de lägre konfliktnivåerna, när marinen har en ökad belastning och armén ännu inte är mobiliserad.

Ytterligare ett exempel är möjligheten att få stöd av den Tekniska bataljonen

(TekBat). Här handlar det främst om att få stöd med marinens mängdmateriel och standardfordon, som handeldvapen, elverk, kylaggregat, lastbilar och terrängfordon. Utöver detta går det naturligtvis att merutnyttja den kompetensen ombord på våra fartyg på materiel där TekBat personal har kompetens.

Teknisk tjänst

Det sker just nu en utveckling mot att industrin tar över allt mer av ansvaret för den tekniska tillgängligheten på marinen system.

Beroendet av industrin på de icke-standardiserade, komplexa systemen är nödvändigt så länge staten inte är beredd att gå in som ägare av försvarsindustri. Det går inte att bygga upp egen kompetens som kan hantera säkerheten för delsystemen utan att ha tillgång till motsvarande kompetens som finns i industrin. Detta konkretiseras när industrin lämnar ifrån sig ett säkerhetsutlåtande på ett delsystem, som ligger till grund för FMV:s säkerhetsgodkännande och sedermera

Illustration 5 – Militär ambulans (Fotograf: Johan Iger).

FM:s Beslut om användning (BOA) på ett fartygssystem.

Utvecklingen drivs alltså med nödvändighet av komplexiteten på marinens system, men den senare tidens fokus på att upphandla underhåll civilt har lett till att FMV även har upphandlat underhåll av icke kvalificerad art.

Konsekvensen av industriberoendet är att man måste vara beredd att betala för att ha tillgänglighet på nödvändig kompetens över tid för att den skall finnas tillgänglig när den behövs, även för materiel som ligger nära avveckling. Om det inte finns marknadsmässiga skäl att upprätthålla kompetensen så kommer den annars att försvinna eller gå till den som för tillfället är beredd att betala.

Beroendet av industrin är i sig inget problem, så länge det finns avtal som ger tillgänglighet och en konstruktion som ger en sund affärsmässighet mellan parterna.

Vad som är mer anmärkningsvärt är att staten genom senare avtal upphandlar

även konfigurationsledning och "end-of-life"-bevakning. Detta gör att staten, i nuvarande konstruktion FMV, sitter helt i händerna på ett fåtal större industrier, och till stor del har tappat handlingsfriheten avseende lämpliga tidpunkter för uppgraderingar och eventuell avveckling.

En möjlig strategi för att komma runt detta är att åter bygga upp förmågan till konfigurationsledning för marina system inom FMV. Dessutom kan man överväga om det är lämpligt att bygga upp kvalificerat underhåll av dimensionerande marin materiel inom statens ram. För marin materiel bör denna då finnas inom marinen för att skapa handlingsfrihet.

Underhåll på standardmateriel, som generatorer och hydraulik, där det finns ett produktgodkännande i botten, skulle med fördel kunna upphandlas på avtal med rangordning, där staten har möjlighet att vända sig till flera leverantörer beroende på tillgänglighet. På denna materiel finns det dessutom goda förutsättningar att utveckla egen förmåga att

genomföra förebyggande och avhjälpande underhåll på förbandsnivån. Genom att genomföra detta underhåll inom marinen skapas dessutom en robusthet och en ökad kompetens, som kommer väl till pass vid högre konfliktnivåer. Sannolikt skulle det dessutom bli billigare att genomföra denna typ av underhåll inom marinen.

Även om utvecklingen skulle gå i denna riktning så kommer marinen naturligtvis även fortsatt att vara beroende av kompetens från industrin. För att hantera behovet av industrikompetens och varvsresurser så måste avtalen med industrin utvecklas så att de innehåller tydliga krav på inställelse i operationsområden och företräde till varvsresurser. Vidare måste det vara reglerat hur FM kan sätta industrin i olika typer av beredskap. Vidare bör kritiska kompetenser inom industrin krigsplaceras, så att dessa medarbetare finns tillgängliga och är övade i det fall hotnivån ökar.

Sammanfattningsvis kan sägas att den ansvarsfördelning som rådde innan den senaste omdaning av försvarslogistiken för ett antal år sedan, även om den hade sina begränsningar, gav goda förutsättningar för marinen att på ett flexibelt sätt hantera tillgänglighet på de tekniskt avancerade systemen.

Avseende tillgången på reservdelar så finns det behov av att genomföra underhållsberedningar på ett flertal system, i syfte att ta fram vilka reservdelar som är kritiska. Dessa bör sedan anskaffas eller i förekommande fall tillgängliggöras genom avtal med industrin.

Teknisk tjänst utgör ett område där man måste inse att egen handlingsfrihet och tillgänglighet på kompetens och resurser vid högre konfliktnivåer kostar resurser i fredstid.

Lagerhållning

För att logistikförsörjningen skall bli effektiv och för att vi skall kunna begränsa riskerna vid ökade konfliktnivåer så måste förnödenheterna spridas. En problematik är förstås att marina förband förväntas kunna agera runt hela vår kust, vilket även med en väl utvecklad spridning kräver en flexibel transportförmåga. Vi kommer dessutom inte att ha medel att anskaffa samtliga dimensionerande förnödenheter i tillräckligt antal för att täcka behoven kopplat till behovet av spridning. Kontentan blir att spridning bör ske primärt utifrån ett säkerhetsperspektiv, och att eventuella brister i tillgänglighet får hanteras med en väl byggd och tillgänglig transportkedja.

Stöd till marinoperativ helikopter

Marinen har ett stort behov av att nyttja helikopter för att nå effekt inom samtliga operationstyper. Helikoptern ökar möjligt operationsområde och är en mycket värdefull resurs för att hantera flexibla transporter av såväl materiel som personal. Det sker för tillfället en återtagning avseende förmågan att samverka med primärt marinoperativa helikopter, såväl land- som sjöbaserad.

När FTCH via sin helikopterflottlj understödjer MTCH med helikopter, så finns det behov av att marinen har förmåga att logistikförsörja helikoptersystemet. Detta då FTCH begränsade resurser för logistikförsörjning behöver prioriteras till stridsflyget, och dessa inte kan baseras där helikoptersystemet behöver verka. Primärt handlar det då för marinen del om att kunna hantera det som i flygvapnet benämns ”Forward Arming and Refueling Point” (FARP), alltså en tillfällig terminalplats för logistikförsörjning. Detta för att öka tillgängligheten på

helikoptersystemet och minska behovet av långa flygningar till och ifrån operationsområdet.

För att göra detta möjligt behöver man fortsatt reda ut hur en helikopterenhet skall vara utformad när den stöds av marinen. Det finns för flyget väsentliga funktioner, som t.ex. teknisk tjänst för flygande materiel och räddning, röjning och reparation (så kallad R3), som normalt inte finns inom marinen. Dessa funktioner måste antingen omfördelas till marinen från flygvapnet i samband med att marinen förväntas stödja helikopterfunktionen, eller också får de flygspecifika funktionerna ingå i den flyghet som stödjer marinen.

Sjukvård

Åren av internationalisering har lett till att vi har haft en inriktning av försvarsmedicinen som i princip har riktat in sig på en nollvision, alltså att alla skall räddas till vilket pris som helst. Detta kommer inte att vara möjligt vid ett väpnat angrepp mot Sverige. Den utveckling som nu sker inom försvarsmedicinen, såväl på nationell nivå, som inom marinen, handlar om att tillsammans med det civila samhället bygga upp en tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser för att klara en rimlig nivå utifrån tidigare uppsatta mål. När resurserna sedan inte räcker till, vid högre konfliktnivåer, så handlar det om ett omslag till katastrofmedicin, där målsättningen istället är att rädda så många som möjligt med tillgängliga resurser. Detta görs krasst genom att välja vilka patienter som får hjälp utifrån uppkomna skador. Detta är inget

nytt, utan samma principer använd inom den civila sjukvården vid en katastrof.

Det finns alltså inget behov av att införa ytterligare begrepp inom försvarsmedicinen, utan det handlar nu om att anskaffa tillräckligt med resurser och att anställa och kompetensutveckla personal.

Sammanfattning

Tack vara de senare årens utveckling av den marina logistiken och återtagandet av det taktiska uppträdandet inom funktionen, så har marinen idag ett bra utgångsläge för att fortsätta utvecklingen mot en väl fungerande logistik som är anpassad till de nya operativa kraven.

Denna utveckling har varit möjlig tack vare driftiga individer i organisationen med en förståelse för helheten och genom ett prestigelöst samarbete mellan de marina förbanden, MTCH och övriga aktörer. För att fortsätta detta arbete krävs det att det även fortsatt finns en bra dialog, en gemensam målbild med marinens bästa i fokus och att det finns medarbetare med förståelse för hur marin logistik och marin bastjänst påverkar möjligheterna att bedriva marina operationer.

Det finns ett flertal områden inom marin logistik, där det finns potential för effektivisering, såväl avseende ansvarsfördelning som resursfördelning och nyttjande.

Med små förändringar finns det goda förutsättningar att i närtid skapa en tillgänglig marin logistik, där vi tillsammans skapar förutsättningar för att på ett trovärdigt sätt bidra till tröskeleffekt för att hindra ett angrepp och uthållighet om ett angrepp ändå skulle bli verklighet.

Korresponderande ledamoten
TOR EGIL WALTER

Tor Egil Walter arbeider som konsulent siden 2014. Bakgrunn fra norske Sjøkrigsskolen, Forsvarets stabsskole og Militærhøgskolan. Har blant annet tjeneste som norsk forsvarsattaché i Baltikum, strategilærer på Försvarshögskolan og diverse stillinger i Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben i Oslo.

Kampkraft og bærekraft- konsekvenser av Stortingets vedtak om den nye langtidsplanen for Forsvaret med spesiell vekt på det maritime domenet¹

De sikkerhetspolitiske utfordringene i Norden har øket markant de siste årene. Denne artikkelen beskriver hvordan den norske regjeringen har valgt å håndtere disse utfordringene gjennom en strategisk analyse som omfatter det kommende 20 årsperspektivet, økning av forsvarsbevilgningene, investering i et antall moderne, strategiske våpensystem og konsentrasjon av de militære avdelingene til baseområder som kan forsvares. Vedtaket² Stortinget har fattet på grunnlag av forliket om langtidsplanen (LTPen), er sannsynligvis det mest strategisk- og militærferdiglig riktige etter krigen- og fremhever det maritime domenet som det viktigste i norsk forsvarsstrategi. Samtidig er det klare indikasjoner på at utfordringen med å unngå økonomisk underdekning synes å være bedre ivaretatt enn tidligere. Dette er også det første vedtak av denne typen hvor militære og strategiske mål er vektet mer enn politiske hestehandler, som «det militærkommunale komplekset»³. For første gang i norsk etterkrigshistorie har i tillegg prosessen skapt en reell og bred debatt om forsvaret, sikkerhetspolitikk og militære spørsmål i norske media og opinion.

1. Skrevne kilder er Prop-151 S (2015-2016) til Stortinget 17. juni 2016, Innst. 62 S (2016-2017) og kronikk av sjefsforsker Sigurd Glærum, FFI i Dagens Næringsliv 12. sept: «Hærens problem». Andre kilder er kontakter, vesentlig i miljøene i Oslo, FFI samt møter/ diskusjoner i diverse åpne og mer lukkede fora i Oslo og Bergen.

2. LTPen ble vedtatt i Stortinget 15. november med 132 (av 169) stemmer. Forlik mellom Arbeiderpartiet og de to regjeringspartiene Høyre og Fremskrittspartiet ble inngått 8. november, og innstilling fra Utenriks- og forsvarskomiteen ble avgitt 11. november.

3. Tradisjonelt sett har forsvarssektoren i Norge alltid vært en av de viktigste arenaene for parlamentariske hestehandler. Denne trenden er nå brutt, (i alle fall for denne gansen).

Gjennomførte forstudier, økonomiske rammer og tidsperspektiv

- McKinsey & Co. la frem en studie om mulige innsparingspotensial i administrative funksjoner 17. mars 2015. (Synliggjorde mulige årlige innsparinger på mellom 3,5- 4,6 milliarder, dvs ca. 10 % av årlig budsjett, uten tap av operativ evne)
- Ekspertgruppen, (bestående av 7 frittstående eksperter,) noen offiserer, forskere og akademikere med ulik bakgrunn la frem sin anbefaling for fremtidig innretning 2. mai 2015. Skisserte sterk satsing på det maritime domenet og transatlantisk fokus
- Nasjonal Sikkerhetsmyndighet la frem sikkerhetsvurdering i et 20-års-perspektiv 1. juli 2015
- Forsvarssjefen (FSJ) fremla sitt fagmilitære råd 1. oktober 2015
- Vernepliktutredningen (parts- og politisk sammensatt) presenterte en «platt» utredning (som senere er blitt sterkt kritisert av blant andre FFI). 27. oktober 2015.

Langtidsproposisjonen (LTPen) ble fremlagt 17. juni 2016, med en intensjon om å gradvis øke de årlige budsjettene med inntil NOK 7,2 milliarder i 2020, sammenliknet med budsjettbanen i forrige LTP.

Regnet fra neste års budsjett (fra 1. januar 2017 NOK 50,9 milliarder, påplussset knappe NOK 400 millioner gjennom forliket), dekker dette inn et akkumulert merbehov på NOK 165 mrd (2016 kroneverdi) til og med 2036. Dette kommer i tillegg til deler av kampflyinvesteringen, som delvis finansieres utenfor rammen.⁴

Det tas i tillegg sikte på en intern effektivisering på NOK 2,5 mrd frem til 2020, og totalt ca. NOK 40 mrd NOK i tidsrammen angitt over.

Utviklingsperspektiv

Fokus er *kampkraft*- gjennom en gjennomgående styrking av den operative evnen på kort og lang sikt ved å styrke tilgjengelighet, utholdenhet, beredskap og fornye materiellet. Gjennomføringsplanen starter med vedlikehold av materiell samt økning av ammunisjon og beredskapsbeholdninger, deretter økt treningsaktivitet og mot slutten av perioden de store investeringene som sikrer bedre forsvarsevne og situasjonsforståelse, spesielt i nord.

I tillegg satser regjeringen på å etablere *bærekraft over tid* ved å kompensere for den systematiske underdekningen det tradisjonelt har vært mellom reelle og planlagte kostnader.

Forsvaret har over lengre tid vært blant sektorene med lavest vekst. Denne negative utviklingen ser nå ut til å være snudd. Regjeringen Solberg har i tillegg til denne langtidsmeldingen også gjennomført en omfattende personellreform, (to-befallssystem og allmenn verneplikt for begge kjønn,) og i tillegg foretatt en betydelig opprydding i lovverket i forsvarssektoren. Arbeiderpartiet har stilt seg bak disse reformene.

4. Basert på vedtak i Stortinget i 2008 har nasjonalforsamlingen en ambisjon om å finansiere i underkant av 50% av investeringene i kampflyprosjektet (fly, trenere, baser og våpen samt noe reservedeler) utenfor ordinært forsvarsbudsjett. I dagens kroneverdi utgjør dette grovt regnet totalt rundt NOK 35mrd av de beregnede totale investeringskostnadene på rundt NOK 70mrd. Så langt har Stortinget fulgt opp denne intensjonen.

Forsvarspolitisk basis

Basis er full erkjennelse av at Atlanterhavspaktens artikler 3, 4 og 5 er grunnlaget for det norske forsvaret. NATOsamarbeidet forutsetter et troverdig, nasjonalt forsvar som kan reagere hurtig og gjennomføre koordinerte operasjoner, samtidig som mottak av alliert støtte, egen styrkeoppbygging og beskyttelse av befolkning og infrastruktur gjennomføres⁵. Følgende overordnede prioriteringer legges til grunn:

- Styrke forsvaret av Norge
- Styrke NATOs kollektive forsvar
- Bidra til internasjonal innsats
- Videreutvikle totalforsvaret.

Dette krever i tillegg til denne generelle oppslutningen om NATOs kjerneverdier⁶, en bevisst satsing på utvalgte allierte og partnere i tillegg, spesielt de som

5. Regjeringen har nylig besluttet å etablere et program for videreutvikling av totalforsvaret. Innen 2021 skal det utvikles en helhetlig sivil evne til å støtte Forsvarets nødvendige behov for å utøve militærmakt. Parallelt med dette skal samfunnet utvikles til robusthet etter de krav som ble besluttet ved NATOs Warszawa Summit: «NATO's seven baseline requirements».

6. Foreliggende vedtak representerer det sterkeste manifestet av norsk alliansetilknytning som noe storting har vedtatt etter krigen. Tidligere formuleringer har hele tiden hatt en «nøytral» undertone; begrensninger, krav om norske styrker under norsk kommando osv, samt selvpålagte restriksjoner, spesielt i utvikling av landstyrker som var anvendbare i NATO-operasjoner utenfor Norge. (Telemark bataljon var det første forsøket, som (innledningsvis) brukte alt for lang tid på å deployere til Balkan på -90-tallet.) Å beholde denne «gamle» inretningen, (for å beholde volum, og dermed videreføre en obolet Hær) var opposisjonens viktigste kampsak forliket ble inngått mellom de store partierne. De fem småpartierne som gikk mot har totalt 37 plasser i Stortinget, og var anført av Venstre, (ekvivalent til Liberalerna.)

opererer maritime styrker i Norske- og Barentshavet. Dette vil i praksis si USA, UK og Frankrike.

For at denne forsvarsevnen skal kunne opprettholdes over tid, og som grunnlag for økonomisk bærekraft, er det avgjørende med realistisk planlegging som tar høyde for faktiske driftsutgifter og reell kostnadsutvikling, dvs *en reell balanse mellom oppgaver, struktur og økonomi*.

Det strategiske bakteppet

Innledningsvis; verden er ikke blitt et sikrere sted å leve siden den forrige langtidsproposisjonen ble vedtatt.

I tillegg har Russland fortsatt med sine dårlige manerer på Krim og i Ukraina etter innledningen mot Georgia. Dessuten har de russiske kapabilitetene blitt kraftig forbedret, dette er tydelig demonstrert ikke minst i Syria.

Et «Worst Case» scenario kan være at Russland og NATO/USA er i en konflikt et sted i Russlands randsoner, (eksempelvis basert på påstått diskriminering av russiskspråklig befolkning i Estland og/eller Latvia).

Forutsetningen for resonnementet er at det er paritet mellom Russland og USA på strategiske kjernevåpen, (både 1. og 2. slagskapasitet). Dessuten har Russland stor overvekt på såkalte euronukleære våpen i forhold til vestmaktene. I tillegg er Russland overlegen mtp. såkalte «Area Denial/ Anti Access» våpen med lang rekkevidde og kryssermissiler med avfyringsmuligheter fra mange ulike plattformen.

Russerne må da forsøke å skape en situasjon hvor USA garantert ikke vil intervenere, og hvor også de europeiske potensielle aktørene er låst. Den enkleste måten å gjøre dette på, er å tydelig vise at en enskalering med stor sannsynlighet vil

utløse bruk av strategiske atomvåpen. Metoden er begrensede offensive handlinger for å sikre sine strategiske styrker og baser på Kola. Grunnlaget er å forsterke bastionforsvaret og deployere Nordflåten i Barentshavet og Norskehavet (Etablere sjønektelse i Norske- og Barnetshavet). I tillegg kan «prikken over i-en» være en rask etablering av en fremskutt base på et begrenset landområde/øy i Finnmark eller Troms med luftlande-/ amfibiske /spesialstyrker for å sikre en buffer på land, og ikke minst fremgruppere luftvern med lang rekkevidde for å utvide luftvernsone. (Det er tross alt mindre enn 100 km fra norskegrensen til ubåtbasene i Murmanskområdet⁷).

Generell innretning

For å avskrekke og eventuelt bekjempe dette og liknende scenarier er følgende strukturelle endringer, (i hovedtrekk) vedtatt:

- Generalinspektørene blir sjefer for de respektive forsvarsgrenene
- Disse sjefene skal lede egne styrker, dvs Sjefen for Sjøforsvaret skal lede Sjøforsvarets enheter, som underlegges Forsvarets operative hovedkvarter (FOH). Dette får som konsekvens at tjenestevei for de tidligere generalinspektørene nå vil gå gjennom sjef FOH, videre til Forsvarssjefen og Forsvarsstatsråden. Norge har, i motsetning til Sverige såkalt ministerstyre, dvs ansvarlige statsråder for de ulike samfunnssektorene
- Forsvarsgrenene mister krigsskolene, som legges under Forsvarets

7. Med referanse til Lehmandoktrinen fra -80 tallet, hvor norsk landterritorium og interesseområder på havet i Nordområdene hadde en vesentlig betydning (se også note 12).

høgskole; og blir en akademisk enhet mot tidligere seks. (Det er for øvrig fortsatt et meget stort fremtidig innsparepotensial ved å endre utdanningssystemet, ikke minst som en konsekvens av innføringen av to-befalssystem). Av andre tiltak foreslått av McKenzie & Co legges det opp til å gjennomføre en viss sentralisering og modernisering av logistikken samt moderat reduksjon i antallet ansatte

- Det anskaffes 52 F-35 jagerfly (som har en betydelig maritim kapabilitet)
- Fem P-3C og to P-3N Orion avhendes i 2024 og erstattes med fire P-8 Poseidon. Samtidig legges Andøya Flystasjon ned og 333 sq (som er en maritim skvadron) overføres til Evenes, hvor også Quick Reaction Alert (QRA) med F-35 blir opprettet
- Enighet om prinsipper og rammer for den varslede landmaktutredningen, denne skal konkluderes i statsbudsjettet for 2018. (Dvs studien vil løpe fra nå og frem til medio 2017). De umiddelbare konsekvensene er:
 - Kampluftvern for Hæren, (basert på Kongsbergs NASAMS og IRIS T) anskaffes så raskt som mulig
 - Bell 412 (339 sq) lokaliseres til Rygge når tilstrekkelig alternativ helikopterkapasitet er etablert på Bardufoss. Flyttingen er viktig for å gi spesialstyrkene nødvendig mobilitet i hovedstadsområdet og ved innsats til sjøs i Skageraksområdet
 - Hærens to andre store materielle prosjekter, modernisering av Leopard II og nytt 155mm fel-

Marinens fregatter og korvetter seiler i formasjon i Andfjorden under FLOTEX 2016. Foto: Johan Ludwig Holst, Forsvaret.

tartilleri⁸ fryses i påvente av at landmaksstudien ferdigstilles

- Heimevernet settes også «på vent» i påvente av studien.
- Et nytt etterretningsfartøy (nr. IV med navnet «F/S Marjata», større og mer kapabelt enn det forrige) er allerede satt i drift i Nordområdene, samtidig med at F/S Marjata (III, bygd i 1995- 7560 tonn) blir oppgradert, omdøpt til «F/S Eger⁹» og satt i drift i samme område i 2017. Etterretningstjenesten tilføres dessuten større ressurser
- De to flybasene Ørland og Evenes utstyres med dobbelt sjikt luftvern, videreutviklet NASAMS som kort/

8. Dette skulle egentlig ha vært levert som en del av det norsk/svenske prosjektet BAE/ Bofors ARCHER. Det paradoksale er at om ikke Norge hadde trukket seg fra dette, ville artilleriprojektet vært «i havn». Nå er et meget sannsynlig utfall at Norge ikke får nytt artilleri i det hele tatt.

9. Oppkalt etter en norskregistrert og -bemannet fiskebåt, (eid av CIA), som drev ELINT i Barentshavet på 1950-tallet.

middelsrekkevidde, og et nytt luftvernssystem med lang rekkevidde (type Patriot +). Luftvernet på Evenes vil også gi dekning til Ramsund orlogsstasjon med Marinens verksteder og faste basefasiliteter i Nord-Norge. I tillegg skal luftromsovervåkning moderniseres

- For øvrig vil flybasen i Bodø legges ned når F-16 avvikles, Luftforsvarets skoler flyttes til Værnes og Kjevik legges ned, Forsvarets virksomhet på Kjeller (inkludert flyplass) legges ned. Rygge flystasjon beholdes som flystasjon og standkvarter for Sjefen for luftforsvaret, Luftforsvarsstaben, Luftoperativt inspektorat, Forsvarets EK-senter og Luftforsvarets programmeringssenter. Når F-35 fases inn, legges 717 sq (DA-20 Elektromisk krigføring og VIP) ned
- 334 sq (NH-90 A/U til fregattene) legges til Haakonsværn (en ren maritim ressurs)
- Det er i tillegg under anskaffelse nye redningshelikoptre (16 stk AW 101, 330 sq) som driftes av Luftforsvaret,

men finansieres av Justisdepartementet, men som er tenkt brukt til både sivile og militære oppgaver, vesentlig i det maritime domenet

- Sjøheimevernet (SHV) avvikles.

Den fremtidige strukturen i Sjøforsvaret

- Taktisk sjøkommando
- Fem fregatter, Fritjof Nansen- klassen m/NH 90. Planlagt flere besetninger samt oppgradering av KKI-systemer, radarer og luftvern
- Seks kystkorvetter av Skjold- klassen avvikles når nye sjømålsmissiler er operative på F-35
- Seks ubåter av ULA- klassen, reduseres til fire og erstattes av fire nye ubåter (Enten DCNS «Scorpene-variant» eller TKMS 212/214 variant, med AIP- ca 2000 tonn). Flere ubåtbesetninger etableres
- Seks minerydderfartøy, reduseres til fire og erstattes av autonome mine-ryddingssystemer. Disse kan operere fra en rekke plattformer, som eksempel et allerede innkjøpt ankerhandteringsfartøy fra oljeindustrien. (Det finnes et meget vesentlig overskudd av denne og liknende plattformer i norsk offshoreindustri)
- Tre logistikk- og støttefartøy (KNM Dronning Maud på 24.000t settes i drift i 2017)
- Fire ytre kystvakt m/NH 90 (hvorav tre er under kontrahering ved norske verft).
- Fem indre kystvakt, Nornen- klassen
- Bordingskapasitet
- Logistikkelement, sjø
- I tillegg videreføres Kystjegerkom-

mandoen og Taktisk båtskvadron i Harstad som en del av forliket. Slås sannsynligvis sammen med Spesialstyrkene etter hvert.

Med andre ord: Styrkestrukturen som skal virke i det maritime domenet er tydelig styrket, og har sterk sporbarhet til det overordnede strategiske bildet. Det blir uttalt at Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Spesialstyrkene er vinnerne i dette forliket/ vedtaket. Jeg vil hevde at et raskt blick på kartet over Norge er nok til å forstå dette. I tillegg er Norge et teknologisk høykostland hvor man får mer «Bang for The Buck» med denne type styrker enn «Boots On The Ground».

I tillegg har alle de styrkeelementene som beholdes stor evne til interoperabilitet med de vestlige, maritime stormaktene. Dette var et stort savn og en tydelig «Lesson Identified» fra «9. april 1940 og sånn...» men paradoksalt nok, (riktig nok noe på spissformulert) trengte dette avgjørende faktum hele 70års modningstid for fullt ut å bli definert som «Lesson Learned».

Opposisjonen vil hevde at «Folkeforsvaret» og Landforsvaret er taperne, jeg vil hevde at dette ikke er tilfellet, men for at landforsvaret skal være relevant, er det helt nødvendig å etablere den samme sporbarheten for disse som for de styrkeelementene som er prioritert. I tillegg har regjeringen poengtert at det er satt av mer enn NOK 20 mrd. til landmaktssystemer, poenget er imidlertid å unngå feilinvesteringer i irrelevant struktur og materiell.

Hvorfor fattes ingen beslutning om landmaktens fremtid?¹⁰

Hva er landmakten?

- Det umiddelbare svaret er Hæren og

Heimevernet. Disse to forsvarsgrene er, på tross av at man skulle tro de var ganske beslektede, ganske ulike. Lovmessig hører Hæren inn under det utøvende statsorgan, regjeringen, og er lovmessig forankret i Forsvaret, presis som Sjø- og Luftforsvaret

- Heimevernet (HV), derimot er noe mer komplisert forankret i en egen lov, og noe populært fremstilt kan HV best karakteriseres som «Stortingets Hær». Hva den kan eller snarere ikke kan prestere rent militært, er også (i beste fall) noe diffust. Tidligere i millenniet ble etter hvert oppgaven definert til å inneha «det territoriale ansvaret.» - Hva dette innebærer

10. 24. november ga Forsvarsstatsråden FSJ oppdrag å utrede en landmakt etter prinsippene skissert i LTPen. Mandatet er relativt fritt, flere alternativer skal vurderes, dette inkluderer også en eventuell sammenslåing av Hær og HV. Utredningen skal konkludere slik at ny styrkestruktur og innledende bevilgninger kan besluttes som en del av den ordinære budsjettbehandlingen for 2018, (dvs medio 2017). Utredningen skal være basert på vitenskapelighet så langt dette er mulig. Relevante erfaringer og organisering blant våre viktigste allierte skal vurderes og eventuelt gjenbrukes. De generelle prinsippene som ligger til grunn for LTPen skal også utgjøre basis for en fremtidig relevant landmakt. Denne skal kunne operere på kort varsel, med god mobilitet, tilstrekkelig slagkraft og utholdenhet, fredsoperativ tilstedeværelse og kunne være et effektivt bidrag i en fellesoperasjon som gjør at en militær trussel kan møtes på en troverdig og relevant måte. Interoperabilitet innen NATO er viktig, og både nasjonale operasjoner og internasjonale innsatser skal ivaretas. Arbeidet skal omfatte utviklingskonsept og strukturutviklingsplan, organisering, kapasiteter, materiellbehov, forslag til lokalisering og EBA-behov. I tillegg skal personell og kompetansebehov vurderes, herunder en relevant bruk av vernepliktige og profesjonelle. FSJ er i tillegg pålagt å gjennomføre en transparent prosess hvor allmennheten kan komme med innspill.

rent praktisk, utover å holde vakt ved såkalte viktige objekter med en minimum av trening, basert på gjennomført førstegangstjeneste av variabel kvalitet (fra «malaitjånst» og oppover) strides de lærde om. Dette på tross av at det optiske inntrykket av personellet er ganske godt, siden det er investert relativt store summer i en hel del moderne bekledning og utstyr. Utfordringen er at øvingsnivået er svært lavt eksempelvis sammenliknet med US National Guard

- Kanskje det optimale utfallet ville være å legge Heimevernet inn under Justisdepartementet, som en politireserve. Da måtte man samtidig definere Politiet som «lovlige kombattanter» folkerettslig sett (en beslutning enhver nasjonalforsamling kan fatte selv,) og man ville da hatt en mulighet for å kalle på forsterkninger som ikke trenger et høyt kompetansenivå ved nasjonale kriser og ulykker, samtidig som det ville være enklere å håndtere det som i dag kalles «hybrid krigføring»
- Dessuten har Norge nå en egen «forsvarsgren», (selv om den ikke defineres slik) med en styrkesjef på samme nivå som forsvarsgrensjefene, Forsvarets spesialstyrker. KmKommandomessig ligger spesialstyrkene direkte under Forsvarsdepartementet. Disse har oppdrag både hjemme og ute, til lands og til sjøs, men bør allikevel tas med i en landmaktstudie
- Kystjegerkommandoen, hvor hører den egentlig hjemme? Det er relativt enkelt å argumentere for at denne enten bør være en del av Hæren eller Spesialstyrkene i fremtiden, og ikke

tilhøre Marinen organisatorisk¹¹

- Og helt til slutt; kanskje det ville være riktig å tilføre landmakten mis-silavdelinger som både kan virke mot sjømål og eventuelt også kan avfyre missiler mot landmål? Et raskt blikk på kartet fra Trondheim og nordover viser at uansett hvor en landstyrke (tung eller lett) rykker frem, har det en sjøfront. Kongsberg har allerede levert kystmissilbatterier til Polen (med NSM- missiler,) og denne kapabiliteten representerer akkurat noe som NATO- mangler; «Anti Access, Area Denial» våpen- som lett kan beskyttes ved kamouflasje og samlokalisering med Hærens nye kamp-luftvern.

Det norske landforsvaret vil ikke være i stand til å forhindre en begrenset innsettning ved den beskrevne horisontale eskaleringen, som er beskrevet tidligere. Russland vil kunne velge tid og sted, og et eventuelt angrep vil skje raskt.

Dette står i kontrast til under den kalde krigen, hvor planen gikk ut på å etablere en sperring i Lyngen (Nord-Troms) og forsvare denne så godt man kunne med luft-, land- og sjøstyrker for å forhindre videre fremrykning mens man ventet på allierte forsterkninger. (Denne stoppeeffekten kan muligens fortsatt oppnås med de styrkene som er under utvikling i dag).

Problemet er imidlertid det klassiske «hai og tiger paradokset,» to farlige og potente dyr, men uten mulighet til å påvirke hverandre.

11. I et moderne forsvar må man skille mellom «Type Organization» - hvor det er hensiktsmessig å administrere og øve styrkene, og «Task Organization» - som etableres av styrkeelementer fra alle «type» organisasjoner etter «skreddersøm» metoden. (Oppdragsspesifikke styrker tilpasset oppdrag i det oppdukkende scenariet).

Russerne har ikke lenger interesse av å ekspandere videre eller utfordre de norske forsvarslinjene, de trenger ikke på samme måte som tidligere langt fremskutt territorium siden våpenrekkeviddene har økt markant siden «Lehmanplanen¹².»

Russerne vil være fornøyd med et «*fait accompli*», der terskelen for alliert bistand kan bli høy: Det blir NATO som må ta på seg byrden med å gå fra noe som likner fred til noe som lett kan bli en storkonflikt, i verste fall med kjernevåpen, noe de neppe vil gjøre grunnet det russisk overtaket både med euronukleære våpen og ikke minst «Anti Access/ Area Denial» våpen som tidligere beskrevet.

Hærens problem er at den er tung å flytte, men for liten til å kjempe mot en motstander som rår over en formidabel ildkraft¹³.

Hærens tyngste element i dag, Brigade Nord, er i fredstid stasjonert i Indre Troms og i Østerdalen. Å flytte denne langs E6 inn i, eller sjøveien til Finnmark, er en umulig oppgave i det gitte scenariet. Selv i fredstid er dette vanskelig å gjennomføre i løpet av noen få dager. Dersom en motstander legger hindringer i veien, blir ikke problemene mindre.

Om brigaden allikevel lykkes i å ta seg til Finnmark, vil den lille avdelingen møte en svært sterk motstander. FFIs analyser mer enn antyder at Hæren må styrkes kraftig for å kunne gjennomføre slike offensive operasjoner. Etablering av luftkontroll over operasjonsområdet i denne kritiske fasen er også tvilsomt.

12. Ronald Reagans plan på -80tallet for å øke US Navy til en «600 skips flåte,» rettet mot et sovjetisk utfall mot SLOCs i Atlanteren for å true sovjetisk 2. slagskapasitet i Barentshavet.

13. Kronikk av sjefsforsker Sigurd Glærum, Forsvarets forskningsinstitutt, publisert i Dagens Næringsliv 12. september 2016.

Faktum er at ingen symmetrisk organisert landmakt har vunnet denne typen operasjoner siden starten av WWII uten luftkontroll.

FFI arbeider nå med en såkalt «terskelstudie», hvor man ser på realistiske alternativer for landmakten, ved å sette den i stand til å drive strid over tid, uten å eksponere egne styrker for motstanderens overlegne ildkraft.

Dette gjenspeiles i de delene av langtidsplanen som er vedtatt. Kjennetegnene er lav signatur og høy gjennomtrengningsevne – som ubåter, kampfly og spesialstyrker. En slik struktur gjør det mulig å yte effektiv motstand i disse scenarioene, og dermed opprettholde avskrekking mot russerne.

Landstyrker trengs fortsatt, både for sikring i bakre områder, fremskutt rekognosering og ildledning. Det er derfor fullt mulig at Landforsvaret fortsatt kan være like stort som i dag, men det vil mest sannsynlig ha andre oppgaver og en annen struktur.

En forsiktig antydning kan være at utfordringene både hjemme og ute peker mot en betydelig lettere, raskere gripbare¹⁴ og ikke minst mer ekspedisjonær struktur. Fokus må være ulike kombinasjoner av «Combined Arms» (se note 11) enn å tviholde på **en brigade** med mindre fokus på kapabilitet enn bare en tradisjonell organisasjonsform.

Gjenværende utfordringer

På tross av at denne LTPen, sannsynligvis den beste etter WWII, er det noen indikatorer som viser at dette ikke helt har slått inn hos politikerne. Dette kan føre til

14 «Task elements» må blant annet ha betydelig mer innebygget taktisk og strategisk egenmobilitet- dette peker i større grad på hjulgående systemer.

problemer med å ta ut hele innsparingsdividenden som er nødvendig for å nå rasjonaliseringskravene. Et varsel allerede i forliket er at Arbeiderpartiet forhindret salg, eventuelt nedleggelse av Forsvarets verksteder i Horten (Karljohansvern¹⁵). Dette er i og for seg en liten sak rent økonomisk, men har stor prinsipiell betydning som et «omen» og «showstopper» for utvikling av fornuftige vedlikeholdsrutiner og logistikk, noe som kan føre til mindre operativ tilgjengelighet. I tillegg vil de militære musikkorpene i Trondheim og Horten opprettholdes¹⁶.

Dert stilles også en del relevante spørsmål, blant andre av den meget seriøse debattanten (tidligere adm. dir. ved FFI) Nils Holme om det virkelig er hold i påstanden om bærekraft, gitt de relativt be-

15. Disse verkstedene burde ideelt sett vært nedlagt i 1957, da Marinens hovedbase flyttet til Haakonvern ved Bergen. Det virker imidlertid som om det å beholde den »stalinistiske» strukturen og gamle vedlikeholdsrutiner på Forsvarets verksteder fortsatt er et viktig prinsipp for fagforeningene. Konsekvensen er at man får en betydelig mindre tilgjengelighet på operative kapasiteter enn om man hadde vært villig til i større grad å bruke de ressursene som finnes i overskudd innenfor det sivile norske maritime clusteret. Et eksempel er de spanske fregattene som har betydelig bedre tilgjengelighet enn de norske, hvor vedlikeholdsrutinene utarbeidet av Ferrol ikke ble valgt. Dette vil også etter all sannsynlighet gi seg sterke utslag i tilgjengeligheten av nye ubåter, dersom ikke denne negative spiralen kan brytes, eksempelvis ved internasjonalt samarbeid.

16. Dette er en riktig «ryrsare». Norge har fem store, profesjonelle militærkorps, i tillegg til (minst) to korps med vernepliktige. -Forsvaret er den største arbeidsgiver for musikere i Norge! Dette vil paradoksalt nok være virkeligheten også i fremtiden, på tross av oppnådd enighet om ny finansieringsmodell for forsvarskorpene fra 2018, hvor utgiftene skal deles mellom kulturdepartementet (litt) og forsvarsdepartementet (fortsatt mest).

grensede økonomiske påslag som foretas tidlig i perioden.

Mulig relevans for Sverige

Dette er første gangen Østersjøområdet sees i sammenheng med Nordområdene i en norsk, offisiell setting. Begrunnelsen skiller seg vesentlig fra den såkalte «Nordiske balansen», som for det første ikke var anerkjent av de virkelige aktørene, og for det andre snarere var en forklaringsmodell for å rettferdiggjøre sikkerhetspolitiske valg som de herskende partier trengte av «indre medisinske årsaker». Om man ønsker å gjøre noe med dette, er dette kun betinget av hvilke beslutninger svenske myndigheter fatter. Men alvorlig talt, det er kanskje på tide å legge «1812 års utrikespolitikk og ikke minst *alliansløsheten*» på hyllen for godt?

Når dette er sagt, er det uten tvil en rekke områder som det kan samarbeides bedre på. Det gode samarbeidet innenfor NORDEFECO i luftdomenet er et godt eksempel. Dessuten er Sverige i samme situasjon som Norge innenfor landdomenet, muligens i enda større grad, siden man fortsatt deklarerer «alliansfrihet». Kanskje både de prioriteringene som er gjort, og ikke minst «påfordeling»

(med et skråblikk mot landmakten,) burde studeres kritisk videre? Og, kanskje en smule impertinent, men allikevel; Det kan vel hende at luftvern med lang rekkevidde og sjømålsmissiler er mer relevant på Gotland enn Leopard II og ARCHER, gitt dagens situasjon?

Uansett, på KÖMS-nivå tror jeg denne LTPen understreker hvor nyttig det kan være å etablere et enda sterkere samarbeid med Sjømilitære Samfund i Norge.

Avslutning

Norge øker forsvarsbudsjettet og investerer i et antall strategiske våpensystemer samtidig samt en markant forsterkning av etterretningstjenesten. Generalinspektøren for Sjøforsvaret blir forsvarsgrensje med et overgripende og tydelig ansvar for den maritime forsvarsevnen.

Sjøforsvaret og Luftforsvaret styrkes tydelig, da dette vurderes å gi raskest troverdig forsvarsevne for et høykostland. Landmakten skal utredes videre. Her kan forventes et antall dramatiske beslutninger for å kunne skape en relevant forsvarsstruktur tilpasset oppgaver og økonomisk balanse innenfor landdomenet på noe lengre sikt.

Ledamoten
STAFFAN KVARNSTRÖM

Staffan Kvarnström är ursprungligen sjöofficer, pensionerad operativ chef och internationell expert i Kustbevakningen.

Understen - en viktig vaktpost även under kalla kriget och tiden därefter

en betraktelse i samband med hundraårsjubileet av den ”nya” fyren 2016.

Understen som bemannad fyrplats har som bekant haft en stor strategisk betydelse under två världskrig men också för att stödja både svenska och finska tullverkens kamp mot spritsmugglingen i Södra Kvarken från 1920-talet fram till våra dagar. I samband med att det Kalla kriget successivt kom att inledas åren efter Andra Världskriget, skärptes igen läget kring våra kuster och behovet av en identifiering av fartyg och flygplan inom synhåll framstod som alltmer angeläget för att uppnå en effektiv sjöövervakning – inte minst för att vi då hade ett territorialhav om endast fyra nautiska mil ända fram till 1979, då nuvarande 12- milsgräns infördes. Redan 1904 infördes en förordning som föreskrev att lots- och fyrpersonal, som observerade främmande örlogsfartyg inom eller i nära anslutning till vårt sjöterritorium, var skyldiga att rapportera detta till militär myndighet. Motsvarande skyldighet fanns också för tullpersonal.

Understens läge i den strategiska förträngningen mellan Märket och svenska fastlandet gjorde att militära myndigheter tidigt insåg behovet av att, utöver den civila bemanningen i fredstid, förbereda och etablera en relevant militär närvaro på ön under beredskaps- och krigstillstånd.

Militärt sett kom Understen därför att lyda under tre mobiliseringsmyndigheter under och efter andra världskriget ända fram till slutet av 1990-talet. Viktigast

var kanske Stockholms Kustartilleriförvar (SK) och den fristående Spärrbataljon Roten, som tidigt inrättade en mätstation för de fasta batterierna i området kring Södra Kvarken. Samtidigt hade Flygvapnet (FV) en optisk luftbevakningsstation på ön liksom att Marinkommando Ost mobiliserade en Kustbevakningsstation på ön. Till detta kom att FOA i anslutning till krigsslutet hade behov av att bygga ett fotospaningstorn (i likhet med det på Kåseberga vid Ales stenar, numera rivet),

Understen med alla tornen. Foto: Klas Hedhammar.

för att med specialkameror kunna identifiera och dokumentera främmande fartyg av intresse. Tornet på Understen står dock kvar och inrymde under åren 1975—96 den nyinrättade sjöbevakningscentralen.

Även folkrättsligt finns olika tolkningar av begreppet ”oskadlig genomfart av territorialhavet i sund eller förträngningar som av tradition eller konventioner anses tillåten”. Till dessa räknas bl.a Bosporen, Stora Bält, delar av Öresund mm. Sverige och Finland hävdar dock att ”oskadlig genomfart” av S:a Kvarken kräver diplomatisk föranmälan, då genomfarten måste ske på antingen finskt eller svenskt sjöterritorium och området inte omfattas av tradition eller konventioner. Denna uppfattning respekteras av de flesta länder, dock ej USA, av olika skäl.

I samband med en översyn av havs-rättsfrågorna har man från svensk sida numera frångått kraven på diplomatisk föranmälan av oskadlig genomfart av territorialhavet med stats- och örlogsfartyg i vissa passager, vilket även påverkar S:a Kvarken.

Rent sjöoperativt är farvattnen i anslutning till Södra Kvarken komplicerade, eftersom den åländska sidan omfattas av den demilitariserade zonen som inrät-

tades redan 1921 men bröts 1939, för att åter träda ikraft efter fortsättningskrigets slut 1944. Konventionen tillåter inte örlogsfartygs passage eller vistelse över huvud taget inom själva zonen, med vissa begränsade undantag för finska örlogsmän.

Till detta kommer att vattendjupet ligger runt 80 m öster om Understen och att i en djupränna väster om Understen ligger djupen runt 100 m. Således inbjudande områden för ubåtspassager på säkert djup och samtidigt svärförsvarede. Samtidigt kanaliseras den genomgående sjöfarten till ett ganska begränsat område på grund av Märkets relativt utsträckta grundområden och en del övriga förrådiska grundklackar i S:a Kvarken.

Exempelvis lades därför omfattande sjömineringar ut i Södra Kvarken under båda världskrigen och Kustartilleriet (KA) byggdes ut för att bl a skydda våra mineringar och förhindra utläggning av mineringar av främmande makt liksom framträngande i båda riktningar till och från Bottenhavet. Finland vidtog motsvarande åtgärder under andra världskriget och befäste bl a Signildsskär med tungt KA och då med benäget bistånd av Sverige. Allt detta fick dock demonteras och

jämnas med marken 1944 i samband med fredsöverenskommelsen med Sovjetunionen och återinförandet av Ålandsöarnas demilitarisering, men resterna av värnen kan fortfarande beskådas på Signildsskär.

Redan tidigt gjordes försök med fasta bottenhydrofonstationer på båda sidor, men dåtidens teknik gav inte tillräckligt goda erfarenheter utan stationerna lades ned.

Efter kriget gick den militära teknikutvecklingen snabbt framåt och särskilt radarn kom att utvecklas snabbt. Under tiden kom med tiden att förses med både framskjuten eldledningsradar (KA) och en enklare ytspaningsradar för sjö- och luftbevakning, men bemanningen i fred var fortfarande civil ända tills fyrplatsen automatiserades 1968 och SjöV personal förflyttades till andra platser där behov fortfarande fanns. Någon militär personal fanns inte annat än under övningar och i krigsorganisationen.

Vid norra inloppet mot S:a Kvarnen hade 1959 den nya kassunfyren på Grundkallen färdigställt och märkligt nog (?) var den fyren civilt bemannad ända in mot slutet av 1970-talet, men utan några andra militära uppgifter annat än vad den gamla förordningen föreskrev.

Sjöbevakningssystemet i fred 1973 och framåt

Under 1973 fick Ostkustens örlogsbas (ÖrlBO senare Marinkommando Ost (MKO)) i uppdrag att utveckla och driftsätta ett nytt sjöbevakningssystem för drift både i fred och krig. En sjöbevakningscentral (SjöbeVC) skulle inrättas på Muskö och inledningsvis skulle systemet täcka området från norra Ålands Hav ned till Ölands norra udde inklusive farvatten runt Gotland. Systemet och dess drift inkl bemanning skulle finansieras genom

ÖB särskilt tilldelade medel för incidentberedskapen och följde därmed inte gängse vägar i budgetsystemet, vilket förstas väckte viss irritation inom Marinelledningen. Artikelförfattaren hade då just tillträtt som Chef för underrättelseavdelningen vid ÖrlBO och fick ansvaret att leda och utveckla driftsättningen av systemet rent operativt.

Systemet var datorstöttat och centralen militärt bemannad. Huvudsaklig informationskälla var det då moderna sk Tornradarsystemet, vilket i fred fjärrstyrdes av Flygvapnet som en låghöjdsradar, men som i krigsorganisationen även utnyttjades av Marinen. Hittills hade de 14 stationerna, som täckte kuststräckan mellan Falsterbo och Örskär, kunnat utnyttjas av Marinen endast genom bemanning vid varje station och sedan talrapportering till ledningscentraler, till skillnad från FV som hade (råd med) bredbandsöverföring direkt till olika radarcentraler.

Men nu hade försvarsindustrin utvecklat en s.k. extraktor, som enkelt kunde omvandla råradar bilden till en digital bild som kunde överföras som ”ettor och nollor” i Försvarets eget telenät och sedan presenteras i centralen på Muskö som en radarbild. Operatörerna kunde sedan sammanställa en utvärderad sjölägesbild i realtid, vilket då ansågs både nationellt som internationellt såsom smått revolutionerande. Bilden kunde sedan anpassas efter behov och med tiden även delges till olika civila avnämare som Kustbevakningen, Sjöfartsverket, Polisen, Tullverket m.fl.

Systemet driftsattes successivt från dec 1973, men först runt 1990 var det utbyggt med radartäckning runt hela kusten och omfattade då centraler på Musköbasen, Visby, Karlskrona, Malmö, Göteborg och Härnösand, många av dem

samlökaliserade med civila myndigheter.

Systemet har idag andra modernare sensorer och datasystem vilket har möjliggjort stora rationaliseringar och förbättringar. Tekniken har också möjliggjort att antalet centraler kunnat minskas med bibehållen yttäckning och bättre kvalitet.

Det stora krusket under 1970-90 talet var målidentifieringen, eftersom AIS inte var uppfunnen och rapporteringslinjer eller VTS för fartygstrafiken knappast fanns föreskrivna, varken nationellt eller internationellt. Vi fick förlita oss på uppföljning av sjöradiotrafiken, optiska identifieringar, hamnrapporter, Kustbevakningens flygspaning (som då var i sin linda) samt rapportering från utevarande enheter av olika slag. Militär flygspaning fanns också att tillgå vid särskilda tillfällen. Plötsligt kom samverkan mellan berörda myndigheter att bli ett modeord, till skattebetalarnas fromma. Visst fanns det fortfarande ett visst revirtänkande, men allt fler insåg både behovet av och möjligheterna med en gemensam sjölägesbild - inte minst i samband med sjöräddningsoperationer och oljeutsläpp.

Tillkomsten av Understen som Sjöbevakningsstation

Operativt insåg vi snart att vi behövde en linje där vi dels kunde få ett "facit" på vilka okända ekon vi följt på resan nordvärt, dels kunna ha en identifierad radarkontakt redan när resan sydvart passerade Ålands Hav. Olika idéer fanns tidigt på en rapporteringslinje tvärs Söderarm, som ju fortfarande var bemannad. Under slutet av 1973 väcktes dock tanken på att återbemanna Understen och att där bemanna en nyinrättad sjöbevakningsstation. Genom kontakter med SjöV framkom att man hade långt fram-

skridna planer på automatisering av flera fyrplatser, inte minst inom Nedre Norra Lotsdistriktet. Härigenom skulle en viss övertalighet uppstå och man var beredd att ställa frigjord fyrpersonal till vårt förfogande vid en återbemanning.

Två dagar innan julafton 1973 lyfte en Vertolhelikopter från Muskö med destination Understen, för slutrekognoscering. Ombord befann sig, förutom författaren, en delegation från Fst/Und, ÖrlBO och på vägen mellanlandade vi på Rindö för att förstärka med experter på byggnad och tele från SK, innan vi mellanlandade igen på Singö för att slutligen hämta upp Lotsinspektören i Nedre Norra lotsdistriktet, S.A.T. Olsson (Sat-Olle kallad) och den civilanställda tillsynsmannen för Understen, Marianne Brus dåvarande make.

Kallt och kuling, men en intressant och välmotiverad uppgift stod framför oss. Ursprungsbudet var att den enda byggnad som skulle kunna stå till förfogande för en blivande Sjöbevakstn, var den gamla fyren. Vi insåg ganska snabbt att den Gamla Fyren inte var ett bra alternativ - istället vände vi vårt intresse till det befintliga fotospaningstornet. Befintliga bostäder, gränsande till Marianne Brus stuga, var tomta, men i gott skick. Vi bestämde oss för att husen skulle inredas med standardmässiga enkelrum för civil personal och ett gemensamt dagrum. Vidare skulle kök och utrustning moderniseras för att klara av ett gemensamt hushåll för en bemanning om fyra man per 14 - dagarsperiod. I källaren inreddes en bastu och tvättstuga, en helikopterlandningsplats anlades med möjlighet till mörkerlandning och kajen och slipen skulle ses över och förstärkas. Revirtänkandet sattes på prov när frågan om reservkraft till tornet kom upp. Marinen hade ett elverk för KA behov, FV ett annat för sitt behov

Understen 2016. Foto: Kustbevakningen.

och SjöV två stycken för sina behov. Sjö-kabeln till land var dessutom dålig och ingen av de tre kunde tänka sig att ansluta tornet till just sitt reservkraftverk. Frågan löstes så småningom till belåtenhet och snart lades också en ny sjökabel ut till ön.

En liten episod rörande just samverkan: Under vårt besök måste helikoptern gå till Gimofältet för tankning innan återresan. Sat-Olle hade ett problem sedan en vecka rådde kuling och tjänsteftg Gävle kunde inte gå ut till Grundkallen med den avlösningspersonal som satt i Öregrund sedan några dygn för att avlösa inför julhelgen. Han frågade då om inte helikoptern kunde hämta ut gänget från Öregrund och sedan ta in den avlösta personalen till Singö för att hinna hem till jul. En Vertol (Hkp 4) är för stor för att landa på en kassunfyr och jag frågade piloterna om de kunde tänka sig en ”noshjulslandning” för operationen. Innebär att hkp hovrar på plats men med noshju-

let på plattan och främre dörren öppen. De gick med på att genomföra detta bara för att det var två dagar kvar till julafton. Allt gick bra trots kulingen, men jag fick höra av hkpbesättningen att avlösarna var vid (alltför) gott mod efter några dygn i Öregrund och att det inte var lika roligt att lämna land helt plötsligt så nära julafton. Samtidigt fick de hjälp av ett hemlängtande gäng som gärna hjälpte till att få ned avlösarna snabbt och effektivt i det trånga hålet från hkp plattformen....

Vi återvände samma väg som vi kommit och nu sattes arbetet igång med genomförandet av återbemanningen. Inredning och utrustning av stationen liksom ombyggnation av förläggningar mm genomfördes snabbt av SK personal och entreprenörer med stor skicklighet och resultatet blev över förväntan. Finansiering av hela projektet skedde genom att medel fick tas i anspråk genom den särskilda beredskapsbudgeten som Fst då rådde över.

Strax innan midsommaren 1974 var anläggningen klar och driftsatt, personal fanns på plats och jag själv, tillsammans med personal från Fst/Und, tillbringade en vecka på Understen för att informera och utbilda personalen. De fick sedan i omgångar flyga ned till Muskö för att studera sjöbevakningscentralen och träffa kollegorna som de skulle samarbeta med och vice versa.

Förutom sjöbevakningsuppgiften fick man även uppgiften att rapportera väderdata var 4:e timma dygnet runt till SMHI.

Platschef då, var fyrmästaren Josef Andersson, som märkligt nog också var den siste fyrmästaren på Understen vid automatiseringen för knappt 10 år sedan.....

Verksamhet och episoder från stationen

En episod som jag minns är att UNT eller Norrtälje Tidning gjorde en intervju med Josef om hur det var att byta arbetsgivare från SjöV till Marinen och han gav ett exempel:” Jo, det är skillnad det, de sista åren som fyren var bemannad tju-tade vi på Verket om att få en liten roddbåt för att vi skulle kunna sätta nät och få litet motion på fritiden, men vad fick vi? – jo, en motionscykel! Nu ringde vi till Kvarnström och bad om en roddbåt och två dagar senare kom en helikopter med en gråmålad roddbåt i plast!” Dagen efter publiceringen ringde en irriterad personalchef och undrade vad vi menade med att skämma bort Verkets personal på det viset. Ungefär samtidigt hade frågan kommit upp hos SK om vi kanske inte skulle bygga in en hiss i tornet, det är ju faktiskt ganska många steg att gå. Detta hade också nått SjöV som lade in sitt veto- ”det skulle se ut det, då skulle ju varenda lotsplats och fyrplats kräva att få

en hiss”. Vi tog aldrig den striden....

Fortfarande fanns ingen skyldighet att anmäla sig vid passagen av Understen, man ropade upp fartygen på kanal 16 och bad dem identifiera sig, med namn, call-sign, destination och last. Oftast fick man svar men speciellt sovjetiska fartyg var ovilliga att ge sig tillkänna.

Vi berättade då för SjöV att vi hade för avsikt att erbjuda personalen litet ”sjö-fartsengelska” per korrespondens, vilket föranledde dåvarande personalchefens lätt ironiska kommentar : ”Lycka till - har man en gång valt fyrvaktarkarriären, har man nog inte den ambitionen....”

Hans uppfattning kom snabbt helt på skam, för nu hade Marianne Brus till-trätt som fyrmästare och hon hade redan etablerat en bra kontakt med vaktstyr-män av olika nationaliteter som gärna ville radioprata en stund på nattimmarna. Hennes entusiasm smittade av sig på öv-riga och förmågan att kommunicera på engelska förbättrades successivt. För att travestera Fänrik Stål och Sven Dufva: ”Mycket tålte de skrattas åt, men mera hedras ändå!” VHF trafiken följs ju av många och man hörde ibland spydiga kommentarer typ ”What ship is kåling Understen? Gå to kanal tolv!” Det dröjde inte länge innan de kommentarerna upp-hörde.....

Marianne Brus berättade senare som sommarpratere i radions P1 mycket liv-fullt och trevligt om livet på Understen och hennes nattliga radiopratande och är det någon som gjort namnet Understen känt bland en större allmänhet så är det just Marianne.

Vintern närmade sig och med den is-brytningssäsongen. Isbrytarna var ju mi-litärt bemannade då och min gamle vän och skeppskamrat, Anders Backman, hade just tillträtt en tjänst på SjöV isbryt-

ningsavdelning under IsD, Jan ”Steppo” Stenberg, i Norrköping. Samverkan var ju som sagt på modet så jag föreslog att SjöV, via ”Underrättelser för sjöfarande” (Ufs) skulle införa ett anmälningssystem from 1 dec 1976, innebärande att fartyg, som erfordrade isbrytarassistans, skulle anmäla sig på VHF vid passage av Understen. Detta ansåg IsD vara ett bra förslag som genast skulle införas. Understen rapporterade sedan anmälningarna vidare till Norrköping via sk fjärrskrivare till Muskö och sedan telex till Norrköping, varefter den sk anmälningsisbrytaren fick ett korrekt och uppdaterat läge.

Anmodan enligt notisen i Ufs lästes sedan upp i P1 dagligen i samband med israpporten och plötsligt blev Understen ett namn på världskartan och sjöbevakningssystemet fick ett efterlängtat identifieringstillskott. Några fartyg struntade i att anmäla sig och fick ”som straff” vänta ett antal timmar extra på assistansen, vilket medförde att rapporteringen inte uteblev fortsättningsvis med just det rederiets fartyg.... Fartygen skulle sedan också anmäla sig på sydgående så att vi skulle veta att det lämnat Bottenhavet akterut.

Vi undrade förstås hur vi skulle göra när säsongen upphörde, men det löste sig genom att fartygen fortsatte att anmäla sig av gammal vana. Något år senare lade SjöV in Understen som en fast ”isbrytare” i sitt IRIS system och då blev underlaget för ledning och identifiering ännu bättre och då även till de finska isbrytarna som också ingick i IRIS. Det senare var betydelsefullt eftersom vi ju redan tidigt insett att ivriga medlyssnare till all rapportering till Understen också var kollegorna i finska sjöbevakningen och deras station på Enskär.

Livet på Understen var trots allt omväxlande – vid ett tillfälle observerade

personalen en segelbåt som manövrerade mycket konstigt och närmade sig ön norrifrån. Marianne skulle gå ner för att avvisa båten då det är militärt område, men då skrek en chockad besättning att de hittat ett flytande manslik. De hade ingen radio ombord men de ville ändå inte bara lämna fyndet åt sitt öde, utan de slog en ända kring ena benet och påbörjade en bogsering mot närmsta land, som var Understen. Liket förtöjdes i en bergsskrev, besättningen togs om hand på ön, Polis och Kustbevakning larmades och kroppen blev vederbörligen omhändertagen.

1976 på hösten fick man generalsbesök, då militärbefälhavaren Nils Sköld personligen ville besöka ”nyttillskottet” Understen. Jag var värd för besöket och informerade Sköld om personalens olika bakgrund medan vi gick upp mot tornet. Då såg jag att fyrbiträdet Forsman kom ut efter avslutat pass, varvid jag nämnde att F tidigare tjänstgjort på Eggegrund i många år och att han var litet av en enstöring. Han möter oss på den smala cementgången med händerna djupt nerkörda i fickorna och gör inte en min av att hälsa, varvid följande korta samtal utspelar sig:

S: Goddagens, är det här Forsman?

F: (Stannar till, ser ut som om generaler ser man varje dag härute) Jaha?

S: Jaha, - hur trivs Forsman här ute då?

F: Trivs!!? Kan en trivs på den här ön? Man kan ju int´ piss nånstans utan att det blåser upp i ansiktet! Tvi – vale!

Och sedan var audiensen slut, Forsman fortsatte och en lätt förvånad general kommenterade tyst: ”Han var visst inte så pratsugen...”

Som tur var träffade Sköld strax därefter övriga, mer sociala företrädare för bemanningen och huvudintrycket var mycket gott efter besöket.

Understen hade förstås också en roll i spelet kring ubåtskränkningarna på Norrlandskusten och även på den finska sidan. KA hade gjort försök att lägga ut sk bottenslingor för att identifiera rörelser under vattenytan. Får man ett utslag på slingan och ingen ser något optiskt eller på radar, kan man nog ana vad det handlar om. Som tidigare nämnts är bottendjupet stort och slingorna kunde inte läggas på botten som annars var brukligt. Man fick istället förankra dem på segelfritt djup. Försöken med slingorna upphörde efter att ett antal slingor slitit sig och spolats upp på land i kulingar. Istället har andra sensorer placerats ut i området med gott resultat och våra egna ubåtar är naturligtvis väl lämpade att bedriva undervattensspaning i de aktuella områdena.

Hur gick det sedan?

Så löpte tiden fram till 1995 med gott resultat, men nu gjorde AIS sin entré och behovet av optisk identifiering minskade. Man ville från Marinens sida lägga ner sjöbevakningsstationen fr.om 1 juli 1995 och ersätta bemanningen med en kamera, närradarbilden fanns redan på Muskö och pengar var det som bekant ont om numera, när kalla kriget upphört.

För egen del hade jag 1978 lämnat marinen för en ny karriär i Kustbevakningen. Därigenom hade mina kontakter med den finska Sjöbevakningen fördjupats och ett mycket gott samarbete utvecklats med de finska kollegorna. Vi stod nu inför ett inträde i Schengensarbetet och nya utmaningar inför den yttre gränskontrollen när det gällde sjötrafiken. Kustbevakningen hade fått uppgiften att sammanställa all information kring fartygsanlöp och föranmälningar med besättningslistor. Om vi nu, tillsam-

Löpsedel från 10 juni 1995. Foto: Författaren.

mans med Finland, kunde göra Bottniska viken till ett "Schengeninnahav" genom en identitetskontroll av fartyg till och från hamnarna i Bottniska Viken, kunde mycket gränskontrollresurser sparas in i både Finland och Sverige.

Kustbevakningen lyckades föra upp frågan till Försvarsdepartementet och efter en snabb beredning där, beslöt Regeringen den 29 juni 1995 (två dygn innan nedläggningen skulle träda i kraft) att "uppdra åt FM att ombesörja fortsatt drift av Understen tom 31 dec 1995." Man uppdrog även till FM att förhandla med SjöV om lämplig organisation av bemanningen under andra halvåret 1995. Regeringen avsåg att innan årsskiftet återkomma i frågan om verksamheten vid Understen from 1 jan 1996. Beslutet manifesterades

av en glad Marianne Brus på UNT löpsedel den 10 juni 1995 med en flaska Brus (sic!) i näven och texten "Sista utposten räddad!"

Som underlag för den fortsatta gemensamma beredningen ville Regeringskansliet göra ett besök i området och redan den 31 augusti 1995 ordnades ett möte, först på Märket 31 augusti 1995 där åtta representanter för Regeringskansliet och deltog under mitt värdskap. Vi landade i Sverige och de finska kollegorna (Kommendören Pekka Laitala från Sjöbevakningen och repr för landskapsstyrelsen på Åland) landade i Finland med våra resp. helikoptrar. Vi gick sedan till fots in i fyren där vi hade ett möte i det svenska köket. Vi kunde vid mötet övertyga våra resp departement om värdet av Understen även som Schengen-vaktpost, varefter vi fortsatte till Understen, där Marianne Brus stod som värd och informerade om verksamheten.

Trots många ansträngningar från både Marianne Brus och undertecknad i min dåvarande roll som operativ chef i KBV minskade tyvärr därefter ändå intresset för att hålla stationen bemannad. Så sent som 1 nov 1995 gjordes "på högsta nivå" ett konkret försök att bevara sjöbevakningsstationen genom att dåvarande Kabinettsekreteraren i UD i ett brev till statssekreterarna i Justitie-, Försvars-, Kommunikations- och Finansdepartementen framhöll det samlade nationella värdet av en fortsatt bemanning av Understen. Han formulerade sig skarpt: "Från UD:s horisont vill vi inskräpa vikten av att Understen fortsätter att vara bemannad. Det är vår uppfattning att en

Författaren (t.v.) och Lars Nylén, ordförande i Roslagens Sjöfartsminnesförening, i samband med Understens "nya" fyrs 100-årsjubileum den 20 augusti. Foto: Klas Hedhammar.

sådan bemanning fyller en mycket viktig säkerhetspolitisk och folkrättslig funktion."

Många, för Understens vidkommande, positiva remissvar inför den fortsatta beredningen i Regeringskansliet ledde tyvärr ändå till Regeringsbeslutet den 25 jan 1996, där Regeringen medger att FM får avveckla den fredstida verksamheten vid Understens sjöbevakningsstation. Beslutet avslutades med den något kryptiska formuleringen: "Regeringen utgår från att anläggningarna för sjöbevakningsändamål på Understen vidmakthålls."

Dessförinnan hade Marinkommando Ost redan den 13 dec 1995 något otäligt meddelat genom telefax till samtliga be-

Konteramiral Anders Grenstad skjuter salut i samband med jubileumsfirandet i augusti. Foto: Klas Hedhammar.

rörda civila och militära myndigheter att ”Regeringen avsåg att återkomma i frågan om fortsatt drift. Något sådant beslut har ej erhållits. Inriktningen är således att driften av sjöbevakningsstn Understen upphör under vecka 2 1996.” Ironiskt nog var det min gamle kurskamrat, stabschefen vid MKO, kommandörkapten Arne Malmquist, som hade undertecknat beslutet.

Kustbevakningen gav sig dock inte utan dåvarande GD Marie Hafström inbjöd, med födep goda minne, till ett sammanträde i Karlskrona den 17 juni 1997 för att återigen söka utröna intresset hos samverkande myndigheter att återbemanna stationen på Understen. Detta sedan såväl närmast berörda landshövdingar som länspolismästare, liksom Högkvarteret, Militärbefälhavaren Ost och GD

Tullverket yttrat sig i positiva termer. Sammanträdet leddes av författaren och resultatet blev att protokollet skulle ligga som underlag för en fortsatt beredning.

Av detta blev dock intet, eftersom Regeringen strax därefter tillsatte utredningen "Samordnad Sjöinformation" som avgav sitt betänkande 1998. Där fick Understen ett eget kapitel och uppbackad av bl.a UD havsrättsexpert, Marie Jacobsson, underströks värdet av att bibehålla Understen som en bemannad station i den mycket strategiska förträngningen. Tyvärr hjälpte inte ens detta tunga argument utan Understen gick slutgiltigt sitt öde tillmötes, undanskuffad utav främst teknikutvecklingen. Med gott samvete och med facit i hand, kan med fog sägas att sällan har väl så mycket arbete och på en så hög nivå lagts ned för att rädda en så pass liten men ändå så väsentlig verksamhet som den på Understens sjöbevakningsstation.

Avslutningsvis bör i sammanhanget också nämnas att ÖrlBO även medverkade till återbemanningen av Svenska Högarnas fyrplats. Genom dåvarande Kommendörkaptenens, sedermera Kon-

teramiralen, Sten Swedlund förmåga att hitta okonventionella men framkomliga vägar, lyckades det att bilda ett "konsortium" med Norrtälje Kommun, Skärgårdsstiftelsen, SMHI, SjöV, och Marinen som "delägare". Man tillskapade därmed medel till den ytterligare heltidstjänst som krävdes för att hitta ytterligare en familj som ville tjänstgöra på Sv Högarna året runt. "Konsortiet" byggde om de tidigare bostäderna till två moderna radhuslägenheter och 1976 kunde två familjer flytta ut till Högarna. Därmed fick ÖrlBO åter möjlighet, efter fyrvaktaren Öbergs frånfälle, att vid behov starta radarövervakning på ännu ett strategiskt område. Visserligen var uthålligheten inte så lång, men tillräcklig ändå för att, när så krävdes, få ut förstärkning från ansvariga myndigheter. En ny radar installerades och personalen instruerades om sina uppgifter. Även här hade författaren förmånen att få leda arbetet med att driftsätta den militära delen och under flera år gjorde vi julbesök med lussekatter, kaffe och glögg, dagen innan julafton med hjälp av helikopter till först Understen och sedan Sv. Högarna.

SeaCat Mk 1 –

the new generation of unmanned multi-mission underwater vehicles

With the hybrid AUV SeaCat Mk 1, ATLAS ELEKTRONIK will be bringing a new product to the commercial and military market, starting in 2017. SeaCat Mk 1 combines the best commercially available components with a modular and mission-oriented design and the experience from 30 years with underwater vehicles.

Within the scope of joint project CView (underwater inspection of ship hulls, piers and berths using autonomous underwater vehicles, 2009-2012 of the Federal Ministry for Economic Affairs and Energy (BMWI), the production of an initial functional model laid the foundation for the product concept, which is currently in the final phases of industrialisation. Since the functional model of the SeaCat was based on a vehicle concept aimed at sea mine countermeasures, the development was followed with interest by the Federal Office of Bundeswehr Equipment, Information Technology and In-Service Support (BAAINBw) from the very beginning – not least because the authority had recognised at an early stage the great potential for an open and modular multi-mission/multi-role underwater vehicle.

Up until 2013, various national and international trials were conducted with

the functional model. For example, geological examinations were performed at Laach Lake near Koblenz in 2010 and 2011. Then, in 2012, a world record was set up with SeaCat, which in particular emphasises the reliability of the system. The Albstollen – a freshwater supply tunnel with a length of 24 km passing through the Swabian Jura range – was inspected in its entirety and documented by video recordings during a completely autonomous mission lasting seven hours. In October 2012, ATLAS ELEKTRONIK carried out trials in the North Atlantic with SeaCat, accompanied by Pentagon observers.

The route from functional model to series production

In addition, numerous missions were undertaken in cooperation with commercial and military users in wind farms, mine practice areas, harbours, shelves and other demanding scenarios within the context of inspection, wide area search / surveying, swarm behaviour, detection and identification of mines and unexploded

SeaCat system

Hela detta uppslag är en annons från ATLAS ELEKTRONIK

SeaCat on board a test vessel

ded ordnance, re-localization etc. Here the purpose was to generate as broad a spectrum of experience as possible, so that the industrialisation process could be started with the optimum system maturity, which has certainly been achieved after approx. 500 days of effective mission time. Accordingly, great emphasis was placed on good handling and ease of maintenance. Important components that are subject to external influences, such as rudder actuators and servos can be exchanged with only a few steps during shipboard operation.

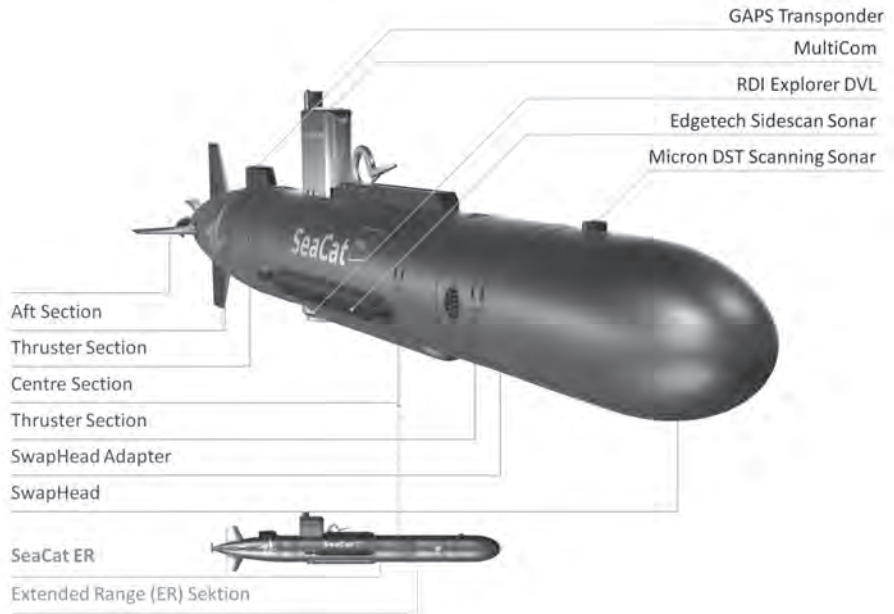
The successful trials and the positive feedback from potential users led to the decision to expand the experimental system to obtain a full-blown product. In 2013, two preproduction units were delivered to the BAANBw and then taken into service at the Bundeswehr Technical Center (WTD71) in Eckernförde. In 2015, ATLAS ELEKTRONIK started the final industrialisation phase of the SeaCat with the aim of introducing a certified product to market that would be available with the shortest possible lead times.

A new class is born

In 2017, the first three vehicles of the third iteration will be launched and named in Bremen. The first SeaCat will remain at ATLAS in Bremen as a demonstrator and reference system. For the two other SeaCat units, a preliminary agreement has been concluded with a company from the oil and gas sector.

The ultimate objective behind SeaCat as a product idea was to develop a compact platform that would be able to act both under remote control at short distances and also autonomously at long range (multi-role) as well as in a wide range of applications (multi-mission). To this end, the SeaCat AUV is equipped with an iX-Blue Phins III navigation system with optional GAPS (acoustic positioning) support. The highly precise inertial positioning is made possible by a Trimble MB2 dual-frequency GPS module with GNSS support. The power supply of SeaCat is implemented by a UN38.3-certified LiPo battery system, which permits a mission duration of up to 10 hours in the standard configuration and up to 20 hours in the extended range configuration. The communication between vehicle and control station is effected with a MultiCom (underwater modem, Iridium satellite communications and wifi). The standard sensor suite, a side-scan sonar or synthetic aperture sonar, as well as a mechanically trainable Klein sonar, are permanently integrated into the vehicle. Special attention was paid to the interplay of the sensor technologies. Within only a few minutes, a so-called SwapHead can be mounted at the front to carry additional mission-specific sensors. The payloads are designed to be swapped out in the field without the need for special tools.

Hela detta uppdrag är en annons från ATLAS ELEKTRONIK

SeaCat can be operated in three modes. The AUV mode allows fully independent, unsupervised operation. It is based on a preprogrammed mission that is executed autonomously by the vehicle. A number of different manoeuvres are available. As an alternative to unsupervised operation, an optical fibre from 1 to 2000 metres in length can be connected to establish a connection to the control station. The vehicle can then be controlled manually in an ROV mode, with all data collected by SeaCat available directly online. Because a floating cable can also present a limitation at sea, another mode was developed. In the AUVplus mode, the cable is not routed to the console but to a small towing ship, which itself sets up a link to the control station using a wireless channel of the MultiCom. In this mode, autonomous and manually controlled missions are possible with live data. The hybrid SeaCat therefore combines the ca-

pabilities of a ROV with those of an AUV.

The entire system was subjected to a type test and environmental test, thus fulfilling the most important military and commercial standards.

Moreover, SeaCat is currently being classified in collaboration with DNV GL as the world's first autonomous underwater vehicle to receive class. This will have a most favourable effect on the system and integration reliability and also, for example, on the terms set by insurance companies for the in-service phase.

More than just an initial operational capability

The benefits for the user of a SeaCat AUV result from the building block system constituting a cross-domain interface in the sea dimension. A baseline version of the SeaCat series with side-scan sonar, user interface and initial spares package can be purchased for a market price of

Hela detta upplag är en annons från ATLAS ELEKTRONIK

about €1.5m. Various mission-specific SwapHeads can then be ordered from the catalogue, e.g. the mission module “Survey 4” (Norbit MBES, camera, lamp and connection for a towed magnetometer). Here ATLAS ELEKTRONIK offers a broad spectrum of accessories – such as workbenches, containers, remote controls and customer-specific SwapHeads – and can be operated from various platforms to be land-, air- and sea-based. For instance, deployment as taxi or in cooperation with small manned or unmanned surface vehicles is feasible, e.g. by ARCIMS, a multi-mission USV made by the ATLAS ELEKTRONIK subsidiary in Weymouth, UK. Depending on the requested capability, the user of the SeaCat AUV will

receive a cost-efficient initial operational capability system or, in an expanded configuration, an extremely effective high-end solution.

Contact:

ATLAS ELEKTRONIK
Tim Kraemer
Head of SeaCat Program,
Product Management & Sales SeaCat
ATLAS ELEKTRONIK GmbH
Sebaldsbruecker Heerstrasse 235
28309 Bremen
Germany
Phone: +49 (0) 421 457 1845
Fax: +49 (0) 421 457 1177
tim.kraemer@atlas-elektronik.com

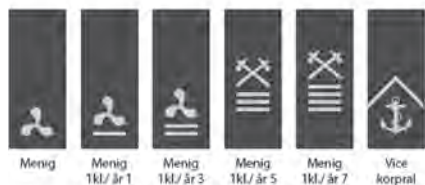
SeaCat on ARCIMS

Hela detta uppslag är en annons från ATLAS ELEKTRONIK

Marinens gradbeteckningar

Marinstridskrafter (Flottan)

Sjömän

Gruppbefäl

Specialistofficerare

Marinstridskrafter (Amfibiekåren)

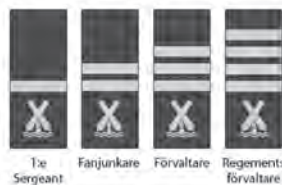
Soldater

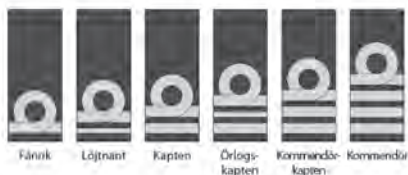
Gruppbefäl

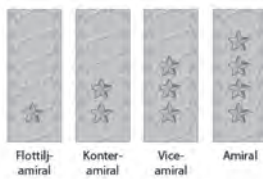
Specialistofficerare

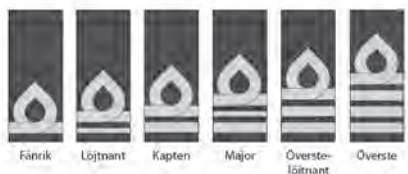
Officerare

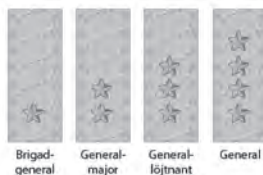
Flaggmän

Officerare

Generalspersoner

Kungl. Örlogsmannasällskapet vid det 246:e verksamhetsårets början

Styrelse samt funktionärer

Ordförande, Direktör Michael Zell

Vice ordförande, Kommendör Bo Berg

Sekreterare, Kommendör Bo Rask

Styrelseledamot Vsg I, Överstelöjtnant Anders Enström

Suppleant Vsg I, Kommendör Fredrik Palmqvist

Styrelseledamot Vsg II, Professor Christer Svensén

Suppleant Vsg II, Kommendör Per-Ola Johansson

Styrelseledamot Vsg III, Avdelningsdirektör Mats Elofsson

Suppleant Vsg III, Kommendör Håkan Nilsson

Styrelseledamot Vsg IV, Direktör Sten Göthberg

Suppleant Vsg IV, Direktör Claes Berglund

Kassaförvaltare, Kommendör Nils Bruzelius

Redaktör, Kommendör Lars Wedin

Bibliotekarie, Överste 1.gr Bo Wranker

Biträdande sekreterare, Överstelöjtnant Herman Håkansson

Sammanställande valberedningen, Direktör Per-Anders Emilson

Nya ledamöter invalda 2016

Hedersledamot

Nr 1482

Alain Coldefy

Amiral

Alain Coldefy

är president för

Académie de marine

Korresponderande ledamot

Nr 1489

Fred Hocker

Arkeolog

Fred Hocker

är forskningsledare

vid Vasamuseet

Ordinarie ledamöter

Nr 1483
Mats Agnéus
Kommendör
Mats Agnéus
är chef för
1.ubåtsflottiljen

Nr 1484
Linda Johansson
Fil. dr. Linda Johansson
är forskare och lärare vid
Försvarshögskolan, Krigsveten-
skapliga institutionen, sektionen
för marina operationer

Nr 1485
Jonas Hård af Segerstad
Kommendörkapten
Jonas Hård af Segerstad
är sektionschef vid
Planeringsavdelningen på
Högkvarterets
Produktionsledning

Nr 1486
Torbjörn Lundströmer
Kommendörkapten
Torbjörn Lundströmer
är sektionschef vid
Marinavdelningen på
Högkvarterets
Produktionsledning

Nr 1487
Patrik Norberg
Kommendörkapten
Patrik Norberg
är sektionschef vid
Marinavdelningen på
Högkvarterets
Produktionsledning

Nr 1488
Håkan Lindberg
Förvaltare
Håkan Lindberg
är verksam vid Sjöstrids-
skolan som expert inom
telekrigsområdet

Minnesteckningar för år 2015-2016

Sigurd Håkansson

Ordinarie ledamoten kommandörkapten 1.graden Sigurd Håkansson avled den 2 november 2015 några dagar före högtidssammanträdet. Han var född i Osby 1920 men tog studenten i Stockholm 1938. Officersutbildningen var mångfacetterad med tjänstgöring ombord i flera av flottans fartyg, af Chapman, flygplanskryssaren Gotland samt pansarskeppen Victoria och Tapperheten. Han tog sin officersexamen och utnämndes till fänrik i mars 1943. Omedelbart därefter gick han torpedbåtsskola och fick sitt första chefskap på motortorpedbåten T 18 redan i september samma år. Han genomgick torpedkurs 1943-1944. Senare specialiserade sig Håkansson även inom radar- och stridsledningstjänst.

Därefter väntade sjötjänst i jagarna Karlskrona, Gävle och Norrköping med snabbt avancemang från 4.officer till torped-, min- och manöverofficer. Under ett år 1945 – 46 var Håkansson adjutant till souschefen vid Kungl. Marinmateriel Förvaltningen amiral Stig H:son Ericson för att därefter delta i kryssaren Gotlands långresa 46-47 i en befattning som förbindelseofficer. Under resan var han även FC adjutant under tre månader. Direkt vid hemkomsten återtog han chefskapet över motortorpedbåten T18.

Hösten 1947 till våren 1948 gick han Kungl. Sjökrigshögskolans allmänna kurs för att därefter påbörja en tjänst i marininstaben på dess operativa avdelning. Håkansson utnämndes till kapten 1 oktober 1949.

Därefter följde Kungl. Sjökrigshögskolans stabskurs hösten 48 till hösten 49 direkt följt av skolans förbindelsekurs fram till april 1950. Nu följde en lång sjötjänst som sambands- och stridsledningsofficer i jagaren Uppland samt i kryssarna Tre Kronor och Göta Lejon. Efter den sjötjänsten gick Håkansson en signaltjänstkurs i England 1952. Han var stabsofficer vid marininstabens stridsledningsdetalj 1952-1954. Därefter återigen sjötjänst som Chef för 4. Motortorpedbåtsdivisionen. För första gången i förbandets historia hade de traditionella motortorpedbåtarna nu även organiserats med de modernare mtbs T101 Perseus och T 102 Plejad. Perseus hade utprovats under några år, men förbandssattes först 1954.

Efter sjötjänsten placerades Håkansson som biträdande marinattaché i London 1954-56. Storbritannien var vid den här tiden en viktig samarbetspartner för det svenska försvaret. Det kalla kriget pågick för fullt och Sverige som byggde upp sitt försvar behövde modern materiel. Det kunde anskaffas genom det viktiga arbete som dåvarande Chefen för Marinen amiral Stig H:son Ericson hade åstadkommit för att bygga relationerna med Storbritannien. Sannolikt hade amiralen en avgörande påverkan på denna placering för sin tidigare adjutant.

Hemkommen var Håkansson under två år stabsofficer vid Försvarsstabens radiodetalj för att därefter återigen gå till sjöss. Denna gång som kommandörkapten av 2.graden och sekond i jagarna Halland och Småland fram till hösten 1959. Därefter var det dags att omsätta kunskaperna i operativ stabstjänst som chef för den operativa avdelningen vid MKO stab då belägen i Stockholm på Skeppsholmen mellan åren 1959-1962. Nästa sjötjänstgöring var som chef för 11.torpedbåtsdivisionen under åren 1962-63. Håkans-

son befordrades till kommandörkapten av 1.graden och utsågs 1964 som chef för marinstabens signaltjänstavdelning och inspektör för Marinens sambands- och stridsledningstjänst. Han befordrades till kommandörkapten med särskild tjänsteställning 1965. Han innehade befattningen vid marinstabens signaltjänstavdelning till våren 1967. Då följde en ny sjötjänst som chef för 1.fregattflottiljen under drygt ett halvt år.

Därefter följde återigen en lång tjänstgöring i befattningen som chef för marinens signaltjänstavdelning fram till 1973. Våren 1973 placerades Håkansson åter i sjötjänst som flaggkapten i CKF stab under drygt ett halvt år varefter Håkansson avslutade sin aktiva tjänstgöring genom att återigen bli chef för marinens signaltjänstavdelning fram till 1975. I den rollen kom Håkansson att betyda mycket för att utveckla en modern stridsledningskommunikation mellan marinens stridsfartyg.

Det första systemet för datakommunikation inom marinen torde ha varit Philips MADAR (marin datarapportering). Detta var ett system för digital överföring av standardorder, som togs fram av Philips Teleindustrier. Bakom detta låg dock dåvarande chefen för marinstabens Förbindelse- och Stridsledningsavdelning, kommandörkaptenen 1 gr. Sigurd Håkanson. Han kände starkt behovet och ansåg att med dåvarande teknik det skulle vara möjligt att ta fram en anläggning för överföring av standardorder genom att bara trycka på en knapp för snabb och säker sändning och kvittering etc. När medarbetaren, dåvarande kaptenen Björn Sjunnesson, lämnade marininstaben för ta anställning vid Philips, uppmanades Björn att söka få företaget att ta fram en sådan anläggning.

Håkansson fick tidigt den norska St:Olavsorden och utnämndes senare även till ridhare av Svärdsorden. Han innehade även den Mexikanska Marinförtjänstorden. Håkansson valdes in i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1963.

Av ledamoten Bo Rask

Bengt Schuback

Hedersledamoten viceamiral Bengt Schuback, Uppsala, avled efter en tids sjukdom, den 4 december 2015 i en ålder av 87 år. Han sörjs närmast av hustrun AnnMari och barnen Anders, Peter och Katarina med familjer.

Schuback tog studenten i Uppsala 1947 och började som aspirant vid Kungl. Sjökrigsskolan i Näsby Park samma år. Det stod tidigt klart att Marinen med honom erhållit ett utomordentligt fint chefsämne – och han blev följdriktigt kursetta vid examen och utnämndes till fänrik under hösten 1950.

För att ta vara på hans framstående chefsegenskaper fick han tidigt gå igenom flera kompletterande utbildningar. Exempelvis genomförde han både Marinens och arméns krigshögskolor samt den brittiska Royal College of Defence Studies 1975. Dessa följdes sedan av den svenska Försvarshögskolans chefskurs 1976. Samtliga kurser genomfördes med särskilt goda vitsord. Efter sjökommenderingar som stabsofficer vid Kustflottan samt fartygs och förbandschef vid dåvarande jagarflottiljen 1974, fick han allt högre befattningar i det svenska försvaret. Han placerades som konteramiral och stabschef

vid Övre Norrlands Militärområde (Milo ÖN) 1976 och redan året därpå som souschef vid Försvarsstaben 1977. Efter utnämning som viceamiral 1978 tjänstgjorde Schuback fram till 1982 som chef för Försvarsstaben. Han placerades därefter som militärbefälhavare vid Södra Militärområdet (Milo S) 1982-1984 för att avsluta sin militära gärning som chef för marinen 1984-1990.

Dessa ansvarsfulla befattningar innehade han under det sista decenniet av det ”kalla kriget”. Många minns måhända den ryska ubåten U 137, som 1981 gick på grund i Karlskronas skärgård. I egenskap av försvarsstabschef bidrog Schuback till att denna svåra incident löstes på ett bra sätt. Därefter gällde det att återskapa den svenska ubåtsjaktförmågan. Ny materiel och taktiska anvisningar för nya förband måste utvecklas under svår tidspress, ett starkt medietryck och med begränsade ekonomiska resurser. Som chef för Marinen var Schuback en nyckelperson i detta arbete och ledde det på ett tydligt och stimulerande sätt. När han 1990 gick i pension hade Marinen kommit en god bit på väg i arbetet att återskapa ubåtsjaktförmågan. Efter pensioneringen ägnade Bengt en stor del av sin tid åt Stiftelsen Ymer 80, som stödjer svensk polarforskning. Vidare ägnade han sig som ordförande i Vasamuseets vänförening, till att skapa en viktig stödorganisation för ett av världens främsta maritima museer – Vasamuseet.

Efter pensioneringen arbetade Schuback med att stödja etableringen av Stockholm Water Prize. När Stockholm Water Foundation bildades 1990 för att administrera vattenpriset saknades i stort sett allt utom entusiasm och framåtanda. Vi insåg att vi inte bara var medellösa utan också totalt okända. Här behövdes en person som hade både intelligens och charm och dessutom en solklar anknytning till ämnet vatten.

Vi som arbetade med Vattenfestivalen och priset fick en i stort sett fortlöpande utbildning i organisation, improvisation, uthållighet, envishet och charm. Schuback blev snabbt ordförande i insamlingskommittén, en kringresande PR-man och en klippa i allt som handlade om personkännedom, kontakter med den offentliga och privata sektorn, finkänsliga råd om uppträdande, ordning och diplomati och dessutom ett smittande gott humör. Han blev allas vår vän och mentor. En rakryggad chef och ledare samt en varm och uppskattad vän har lämnat kamratkretsen. Vi minns honom med tacksamhet och glädje och önskar honom ”fair winds and following seas”!

Bengt Schuback valdes in i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1983.

Av hedersledamoten Bror Stefenson, ordinarie ledamoten Jan Thörnqvist samt Bo Krantz

Lennart Rosell

Ordinarie ledamoten Lennart Rosell, Danderyd, avled den 14 december 2015 i en ålder av 89 år. Han sörjs närmast av barnen Gustaf och Ulrika med familjer.

Lennart föddes i Göteborg 1926. Han hade hela livet starka känslor för staden och dess betydelse för svensk sjöfart. Men han kom tidigt att flytta till Stockholm och verkade där hela sitt liv. 1950 gifte han sig med Ingrid, som avled bara några dagar efter honom. Lennart blev 1952 fil kand. och 1959 fil lic. vid Stockholms universitet. 1952

anställdes han vid Krigsarkivet, där han senare blev förste arkivarie. Han arbetade framför allt med de fortlöpande kontakterna med försvarets myndigheter, som bland annat innebar en intensiv inspektionsverksamhet, och reste i hela landet – från Boden till Ystad.

Lennart var med sitt goda humör mycket uppskattad hos de enheter som skulle inspekteras. Den representant de tidigare hade mött från Krigsarkivet var en mycket bister och detaljintresserad herre. Lennarts inspektioner blev en kontrast. Han lyckades få de gamla fanjunkarna och kaptenerna och även deras chefer att förstå arkivtjänstens betydelse. Han var också en mycket god kraft när Krigsarkivet i början av 1980-talet började anordna arkivkurser för enheterna inom Försvaret.

Lennart skrev också artiklar i militärhistoriska ämnen, samt en värdefull uppsats; ”Sveriges lantförsvar 1873–1905”. Han medverkade även i flera förbandshistoriker och i Svenskt Biografiskt Lexikon med sina artiklar om skeppsbyggare och sjöofficerare. Han hade också ett långt engagemang i Sjöhistoriska samfundet, där han verkade från 1963 till 1996. Under många år var han samfundets ryggrad som sekreterare, klubbmästare och redaktör för dess tidskrift ”Forum Navale” under 31 år. Tidskriften kom ut en gång om året och det var mycket arbete med utgivning, finansiering och framför allt för att få artiklar med tillräckligt hög kvalitet. Lennart lyckades fint med detta. För sitt engagemang i Sjöhistoriska samfundet fick han Patriotiska sällskapets guldmedalj för långvarig gagnarlig verksamhet. Han valdes in i Örlogsmannasällskapet 1972, Krigsvetenskapsakademien 1976 och Kungliga Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia (SKS) 1977.

Lennart hade också politiska uppdrag i sin kommun Danderyd åren 1966–1988, där han representerade Högerpartiet – senare Moderata samlingspartiet. Bland annat var han ordförande i kulturnämnden och vice ordförande i skolstyrelsen. Lennart var värdekonservativ och mindre förtjust i partiets senare marknadsliberala inriktning. Han var en mycket vänlig man med hög integritet – kort sagt en hedersman.

Lennart Rosell valdes in i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1972.

Av Björn Gävert och Ulf Söderberg

Ola Backman

Hedersledamoten konteramiral Ola Backman avled den 22 februari 2016 i Västerhaninge i en ålder av 87 år. Han sörjs närmast av sin hustru Ann-Sofie, döttrarna Annika och Lotta med familjer samt bortgångne sonen Per-Olas familj.

Backman antogs till Sjökrigsskolan 1949 men råkade ut för en dykolycka och fick avbryta utbildningen. Det som blev ”Kurs 53”, fick då lära känna en utomordentligt god kamrat, en skicklig idrottsman och en god ledare.

Efter officersutnämning fick Backman tjänstgöra på Älvsnabben under hennes första långresa och sedan tillbringa sommaren som sekond på pansarskeppet Drottning Victoria. Efter ett år på Värnpliktskolan i Karlskrona och vapenofficersskola på Berga, följde ett antal år med sjötjänst på jagare, mtb och torpedbåt med avbrott för lärartjänst

på Berga Örlogsskolor, allmän kurs och högre torpedteknisk kurs på Militärhögskolan.

Åren 1966-69 placerades Backman på Marinstabens planeringsavdelning följt av två år som chef för torpedbåtsdivisionen och tre år som chef för torpedsektionen vid Marinstabens vapenavdelning. Backman fick därefter ägna resten av sin aktiva tid åt materieförvaltning, först vid torpedbyrån i Materielverket, från 1978 som överingenjör och dess chef med kommandörs grad, därefter 1981 - 82 som chef för materieförvaltningen vid Västkustens Marindistrikt.

Backman utnämndes 1982 till konteramiral och chef för Huvudavdelningen Marinnmateriel i FMV, en befattning som han innehade till sin pensionsavgång 1989. Perioden kom att präglas av 80-talets intensiva ubåtsskyddsverksamhet som nästan helt sammanföll med Backmans tid som C HM. Krigsliknande krav ställdes på marinen och FMV att snabbt och okonventionellt utveckla, anskaffa och ta i operativt bruk nya vapen och nya fartygsplattformar för att återta det tidigare allvarligt försummade resursbehovet för marinens ubåtsskyddsförmåga. Nya ytstridsfartyg och ubåtar projekterades och byggdes. Nya ledningssystem, undervattensvapen och sensorer utvecklades och anskaffades. Arbetet skedde i FMV i nära samarbete med marinens ledning och förband och med stora delar av den svenska försvarsindustrin. Samarbetet med andra länders försvarsindustri var också omfattande. Inom dåvarande FOA bedrevs det största samlade försvarsforskningsprojektet på många decennier, "Ubåtsskyddsprojektet", där FMV var djupt delaktigt.

Det nära samarbetet mellan uppdragsgivarna, FMV och industrin ledde till en mycket framgångsrik och internationellt uppskattad utveckling av nya fartyg, ubåtar och vapen. Särskilt tilldrog sig den nya smygtekniken för fartyg som under Backmans tid som C HM utvecklades bl a i form av den nya provplattformen "Smyge" stort internationellt intresse. Han var även drivande i framtagningen av Norrköpingsklassen. Arbetet var omfattande, hårt tidspressat och skulle äga rum i en komplex värld i nya och delvis okonventionella former.

Backman var ordförande i Sjöofficerssällskapet i Stockholm (SOSS) under åren 1982-1990. Under den tiden skedde stora förändringar inom försvaret bl a genom införande av "Ny befälsordning (NBO)" 1983. Begreppet "sjöofficer" hade inom NBO ersatts med andra begrepp. Detta krävde förändringar i SOSS och de anknutna fondernas stadgar och arbetssätt. Vem skulle i fortsättningen vara berättigad att bli medlem i SOSS och vilka skulle ha rätt att söka stöd och bidrag ur Sällskapets fonder? Backman var djupt engagerad och ledde detta arbete och i januari 1990 kom Kammarkollegiets godkännande och beslut om ändrade statuter.

Under Backmans tid skedde även i andra avseenden genomgripande utveckling och förändringar i Sällskapets verksamhet. Betydande kapitaltillgångar som legat bundna i Sällskapets fonder började nu, inom ramen för stiftelsernas stadgar, aktivt utnyttjas till medlemmarnas och deras familjers nytta och nöje. Två fritidshus i Lofsdalen och mindre våningar i London, Paris och Antibes inköptes. Flera våningar på andra orter tillkom senare. Våningarna fick hyras av SOSS medlemmar och deras familjer enligt ett noggrant utarbetat regelsystem. Verksamheten måste sammanfattningsvis beskrivas som mycket framgångsrik.

Åren 1990 till 1996 var Backman även riksordförande i kamratföreningen Flottans

män. Föreningens devis ”kamratskap, örlogstradition och sjöförsvaret” var också utmärkande för Ola Backman. Backman hade som chef en förtroendefull attityd till sina medarbetare och en förmåga att få dem att känna sig respekterade och uppskattade. Detta skapade en kreativ och effektivt arbetande organisation.

Ola var anspråkslös och ödmjuk och trots alla svårigheter han och familjen drabbades av var han samtidigt en glad och positiv människa. Ola och Ann-Sofie spred glädje omkring sig och de inbjudna upplevde många uppsluppna stunder i deras hem. De sista åren försämrades hans rörelseförmåga alltmer på grund av en ryggskada, men han ägnade sig ändå länge åt sin älskade segling, även när han inte kunde förflytta sig utan hjälpmedel.

Ola Backman invaldes som ledamot i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1975 och i Kungl. Krigsvetenskapsakademien 1981.

Av ledamöterna Jan Bring, Dick Börjesson och Torbjörn Hultman

Bertil König

Ordinarie ledamoten örlogskaptén Bertil König avled den 23 februari 2016 i en ålder av 87 år. Han sörjs närmast av sin hustru Gunilla och sina barn Kristina, Edvard och Elisabet. Släkten König kom till Blekinge under mitten på 1600-talet genom Blasius König som 1680 kom att bli Karlskronas förste borgmästare. Fadern Gunnar König blev redan som 12-åring skeppsgosse och seglade bland annat på fullriggaren Jarramas. Fadern ägnade hela sitt liv åt flottan. Även mamma Magda var genom Lottakåren engagerad i flottan.

Bertil König föddes i Karlskrona och växte upp på Ekholmen. Efter sjövarnarskåren och efter att ha tagit studenten 1947 påbörjade Bertil sin utbildning vid Kungl. Sjökrigsskolan. Efter sjöofficersexamen och utnämning till fänrik den 19 september 1950, utbildades Bertil inom vapentjänsten torped med specialtjänst motortorpedbåt och senare även som flygspanare. Under åren som löjtnant tjänstgjorde Bertil bland annat ombord i kryssaren Tre Kronor, i jagare samt som fartygschef på torpedbåten Regulus. Bertil genomgick Kungl. Sjökrigshögskolan (KSHS) allmänna kurs och högre torpedkurs.

Efter 15 år lämnade han den aktiva tjänsten i flottan för en fortsatt karriär på Saab och utnämndes 1 januari 1963 till kapten i flottans reserv. Han befordrades senare till örlogskaptén i flottans reserv.

Bertil blev under mitten av 70-talet djupt engagerad i att marknadsföra och för marinen och flygvapnet presentera Saabs nya robotprojekt robot 04 Turbo (senare omdöpt till Robot 15). Han arbetade då inom det av Saab delägda bolaget Saab Bofors Missile Corporation (SBMC).

I skrivelse från SBMC den 19 maj 1978 presenterades projektet för FMV och försvarsmakten. Detta förorsakade viss dramatik. Det är ingen överdrift att påstå att förslaget mottogs med blandade känslor inom marinen, där valet av det amerikanska sjörobotsystemet Harpoon redan ansågs klart. För Bertil och SBMC:s ledning innebar detta en period av intensiva diskussioner och mycket argumenterande för ett svenskt

sjörobotalternativ. Regeringen lämnade den 26 april 1979 uppdrag till FMV att efter slutförda förhandlingar med SBMC beställa projektering och serietillverkning av Robot 15 i version för marinen. Under våren bedrevs ett mycket intensivt förhandlingsarbete mellan FMV och SBMC. Avtalet undertecknades den 17 juli 1979 omfattande anskaffning av Robot 15, nu med beteckningen RBS 15M. I avtalet ingick även en option på RBS 15F till flygvapnet. Den fortsatta utvecklingen av RBS 15M blev mycket framgångsrik och kom att gå helt odramatiskt. RBS 15M blev operativt på flottans robotbåtar typ Norrköping den 1 juli 1985. RBS 15 ingår fortfarande i uppdaterade versioner i marinens operativa system, men har även haft internationella framgångar.

Efter sin pensionering 1993 skrev Bertil, tillsammans med den tekniska direktören vid Saab Gunnar Ellqvist, en bok om historien bakom Robot 15.

Bertil fick 1977 ansvaret för att, tillsammans med sin fru Gunilla, ta hand om hennes föräldragård Elleholms Hofgård beläget på en holme i Mörrumsån. Bertil kom att ansvara för gårdens skötsel fram till 2013 då han vid 85 års ålder lämnade över detta ansvar till sina barn.

Bertil var en ansvarstagande person med starkt sinne för ordning och reda. Han var också en kärleksfull person som i svåra stunder alltid stod för trygghet och värme. Med sitt stora intresse för samhällsfrågor var han ett levande uppslagsverk. Bertil hade många strängar på sin lyra och en god sångröst. Musik var viktigt för Bertil som i sällskapliga sammanhang ofta hade med sin luta och sjöng och spelade visor. Han deltog i ensemblen och uppträdde även vid ett flertal operetter på Karlskronas scener. Bertil valdes 1983 in i Kungl. Örlogsmannasällskapet som ordinarie ledamot.

Av ledamoten Torbjörn Hultman och Edvard König

Gösta af Klint

Ordinarie ledamoten kommandörkapten Gösta af Klint har avlidit i en ålder av 70 år. Han sörjs närmast av barnen Linn, Anja och Rasmus. Pia samt brodern Magnus med familj.

Gösta af Klint föddes i Karlskrona som son till kommandören Victor af Klint och hans hustru Marie-Louise. Under Göstas gymnasieår var Victor chef för Örlogsvarvet i Göteborg och familjen bodde under de åren vid Nya Varvet. Den marina miljön och närheten till kryssarklubbens hemmahamn för ”skutorna” kom naturligtvis att påverka Gösta i såväl yrkesval som fritidsintresse.

Efter studentexamen i Göteborg våren 1965 påbörjade Gösta sin utbildning till sjöofficer vid Kungl. Sjökrigsskolan i Näsbyark där han utexaminerades som kursetta och blev fänrik i september 1968. De kadetter som utexaminerades den dagen fick ta emot sina avgångsbetyg av Kung Gustaf VI Adolf vilket naturligtvis gav extra festivitas åt examensdagen.

Gösta var matematiskt begåvad och valde artilleritjänst som sin tjänstegren med segelfartygstjänst och sambandstjänst som specialtjänster. Under åren i Flottan fick Gösta många sjökommenderingar på flera olika fartygstyper med ett flertal chefskap på torpedbåtar och jagare, varvat med befattningen som adjutant åt HM Konungen.

Gösta af Klint var en i alla avseenden skicklig, och bland kollegor och besättningar uppskattad sjöofficer. 1992 kröntes hans karriär till sjöss med chefskapet för flottans långresefartyg HMS Carlskrona, ett uppdrag som kombinerade utbildning i sjömanskap för blivande sjöofficerare med pr-verksamhet för Sverige och svenska företag i världen. Göstas sjömilitära karriär omfattade även framgångsrika uppdrag på staber och skolor i land, men det var till sjöss Gösta kom till sin rätt. Varje fartyg under hans befäl förvandlades snabbt till ett "happy ship" präglad av kompetens, omtanke och värme som komponenter i ett tydligt och skickligt ledarskap. Gösta var under alla år sammanhållande för sin kurs från Sjökrigsskolan.

Även utanför flottan präglades Göstas liv av sjön. Hans allt överskuggande intresse var segling. Nöjessegling i svenska och finska skärgårdarna, kappseglingar till havs och på bana men kanske mest av allt segling med kryssarklubbens skutor. 1986 blev Gösta ordförande i Kryssarklubbens seglarskola och med samma entusiasm bedrev han utbildning med såväl ungdomar som något mera vuxna besättningsmedlemmar.

Under större delen av sitt verksamma liv var han en drivande kraft bakom Svenska Kryssarklubben och tillbringade många somrar som kapten på dess segelfartyg. Och på senare år – när dragningen till sjöss blev honom övermäktig – mönstrade han på segelfartyget Ostindienfararen – som jungman.

När nu Gösta har seglat i hamn för gott, och det är "väl i roder och maskin", kommer vi alltid att minnas honom som en varm, omtänksam, glad och god kamrat.

Gösta af Klint invaldes i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1990.

Av ledamöterna Johan Forslund, Jan Cederlund och Per-Anders Emilson

Rolf Blomqvist

Ordinarie ledamoten kommandör Rolf Blomquist avled den 15 mars vid nästan 80 års ålder. Han sörjs närmast av hustru Frauke samt barn med familjer.

Rolf var född 1937 i Skerike i Västmanland som son till möbelsnickaren Edvin Blomquist och hans hustru Edit. Tidigt faderlös började Rolf 1955 sin karriär i flottan som befälselev vid Flottans Sjömansskola i Karlskrona och tjänstgjorde sedan väl vitsordat som signalmatros ombord på kryssaren Tre Kronor, jagare och torpedbåtar. Efter studentexamen på Försvarets läroverk 1961 antogs han som kadett vid Kungl. Sjökrigsskolan i Näsbyark och han utnämndes till fänrik 1964.

Rolf valde minvapnet som vapentjänst och tjänstgjorde ombord på flera minsvepare som tjänstegrenschef, fartygschef och även som förbandschef före stabskursen på Militärhögskolan 1972-74, vilket innebar tjänstgöring på Ostkustens Örlogsbas och i Östra militärområdesstaben. Han blev sedan först taktiklärare och därefter kurschef vid MHS och han befordrades 1980 till kommandörkapten. Under 1980-talets många ubåtskränkningar var han först sektionschef och därefter stabschef vid Ostkustens Örlogsbas varefter chefskapet för 6. Minröjningsavdelningen kallade. Efter chefskapet för Vapenavdelningens minsektion på Marinstaben blev Rolf, som nyutnämnd kommandörkapten med särskild tjänsteställning, fartygschef på Carlskrona vid expeditionen 1990-91 och han valde efter tjänst vid Marinens Sjökrigshögskola att gå i pension

vid 55 års ålder. Som reservofficer var han även konsult till Singapores marin, som då hade inköpt nya minjaktfartyg i Sverige och han var också medförfattare i flera marina böcker.

Rolfs ledarskap präglades av lyssnande och lågmäldhet, men han kunde fatta snabba beslut när så krävdes – inte minst under pågående ubåtsskyddsoperationer – och han var en uppskattad ledare och arbetskamrat. För oss kurskamrater och för många inom minvapnet var han också uppskattad också som traditionsbärare inom umgänget och han hade också god fysisk förmåga, vilket han visade vid flera Vasalopp och Vätternrundor. Segling var också ett stort intresse och gärna med familjen eller i Gotland runt seglingar. Rolf invaldes i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1981 och var ordförande för Flottans Minklubb 1987-89 och klubbens hedersledamot från 1992.

En uppskattad kamrat och en skicklig minör har lämnat oss, men vi kommer alla att minnas Blomman, som var hans nom-de guerre i den snävare kretsen och våra tankar går till Frauke och till familjen.

Av ledamoten Magnus Haglund

Bertil Johansson

Ordinarie ledamoten överste Bertil Johansson, Trosa och Sandby Öland, avled den 1 april i en ålder av 89 år. Närmast sörjande är sönerna Carl-Johan och Magnus med familjer.

Bertil Johansson föddes 1926 i Sandby som enda barn till hemmansägare Rudolf Johansson och hans hustru Lilly, född Andersson. När Bertil mönstrade blev han uttagen till troppechefsutbildning och påbörjade 1946 sin militära utbildning vid Lv 3 i Stockholm. Efter påföljande kadettskola läste han på två år in studentexamen vid Försvarets läroverk. Därefter genomgick han Krigsskolan Karlberg och blev officer vid Roslagens luftvärnsregemente 1953. Det var en stor prestation med en bakgrund av sexårig folkskola och fortsättningskola från Öland.

1963 blev han generalstabskapten och kom efter FN-tjänst på Cypern till dåvarande Militärhögskolan som lärare i strategi, ett ämne som innehöll militär strategi, konfliktteori och internationella relationer. Med genomförd trupptjänst i luftvärnet, FN-tjänst på Cypern, genomförd egen stabskurs och utnämnd generalstabsofficer blev han en mycket uppskattad strategilärare vid dåvarande Militärhögskolan. Den elev som fick Bertil som handledare för sitt examensarbete kunde skatta sig lycklig. Han var en god pedagog som från olika utgångspunkter lågmäلت och klurigt ifrågasatte kursdeltagarnas ståndpunkter och slutsatser.

Efter kompanichefstjänst vid Lv 2 på Gotland 1968–1970 återvände han till Militärhögskolan. Efter ännu en omgång på Cypern och ny trupptjänst, denna gång vid Lv 7 i Luleå 1979, utnämndes han till överste och chef för den militärhistoriska avdelningen vid Militärhögskolan. Hans ledarstil, avspänd men fast, passade denna befattning väl. Han fick också användning för sin diplomatiska förmåga att sammanjämka stridiga viljor.

Den förmågan kom väl till pass i hans nya bana när han 1984 utsågs till militär expert vid den svenska delegationen i Stockholmskonferensen under den Europeiska säkerhetskonferensens, OSSE:s, auspicer. Där deltog 35 stater. Syftet var att minska riskerna för överraskningsanfall. Som anställd vid UD blev han efter pension 1986–1989 militär rådgivare vid den Europeiska Säkerhetskonferensen, ESK, i Wien. Han var sedan fortsatt militär rådgivare vid UD 1989–1992.

Med sin bildning, sakkunskap och underfundiga humor var han den idealiske rådgivaren. Sverige intog en medlarposition i frågor som berörde det svenska försvarets mest sårbara punkter. Det gällde att bevaka vad som inte kunde accepteras och samtidigt vara konstruktiv i förhandlingarna. Med en lågmäld framtoning, närmast liknande en brittisk gentleman, väckte Bertil stor respekt i alla läger. De svenska förhandlingarna lärde sig att en diskret harkling från Bertil var en tillräcklig signal för att stanna upp och konsultera den militära expertisen. Efter sin pensionering blev han ett ankare i den delegation som fortsatte arbetet i Wien och även senare som rådgivare i UD.

Bertil Johansson invaldes som ledamot av Kungl. Krigsvetenskapsakademien 1975 och i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1982, en honnör för hans breda militära kunskaper. Vi har förlorat en uppskattad vän och kamrat, en mycket klok och lågmäld kollega med en befriande humor i kombination med en skarp analytisk förmåga.

Av ledamöterna Robert Dalsjö och Bo Hugemark

Palle Sandberg

Ordinarie ledamoten kommandör Palle Sandberg Solna avled den 25 april. Palle Sandberg föddes i Kalmar 1929 som son till byrådirektören Gösta Sandberg och hans hustru Vanja Sjöström. Sandberg växte upp och tog studentexamen på Norra Latin i Stockholm 1950. Han antogs till Kungl. Sjökrigsskolan 1951 och tog sin sjöofficersexamen 1954 med utnämning till fänrik den 29 september.

Sandberg utbildade sig till ubåtsofficer under åren 1956-57 och tjänstgjorde därefter i ubåtar inom kustflottan under ett par år för att därefter vara fartygschef på Spiggen 1959-1960. Spiggen hade mot bakgrund av erfarenheterna av de brittiska operationerna bl.a. mot slagskeppet Tirpitz i Altafjord inköpts från Storbritannien för att fungera som målubåt. Syftet med Spiggen var att skapa ett trovärdigt undervattenshot mot kustflottans fartyg och marinens basområden. Sandberg gick därefter till Kungl. Sjökrigsskolan där han var kadettofficer mellan 1960 till 1962. Under dessa år genomfördes en aspirantlångresa med HMS Älvsnabben. Vid KSS var Sandberg lärare i befälsutbildning, sambandstjänst och torpedlära. Under dessa år tjänstgjorde han även på sjökrigsskoleavdelningen som FC M19 och chef 112.msvpdiv med besök bl.a. i Flensburg och Horten för nordiskt kadettmöte.

Sandberg befordrades till kapten den 1 juni 1964 och kommandörkapten av 2.gr 1969 efter genomgången MHS stabskurs.

Sandberg gick därefter till sjöss som fartygschef i fregatten Sundsvall. Härvid inträffade en välkänd incident 1970 utanför Sandhammaren och Kåseberga då en sovjetisk fregatt kränkte svensk territorium och därefter kolliderade med Sundsvalls styrbords-

sida. Sundsvall var väjningsskyldig enligt de internationella sjövägsreglerna, men IKFN angav att Sundsvall skulle ”preja för att erinra om gällande tillträdesbestäm- melser”

Tidig befordran till kommandörkapten av 1.gr 1971. Sandberg tjänstgjorde därefter vid Försvarsdepartementets planerings- och budgetsekretariat 1973. Sandberg gick FHS och även Senior Defense Management Course USA

Sandberg var stabschef vid Ostkustens örlogsbas mellan 1975 till 1979. Under de åren satsades stora resurser för att bygga upp en modern sjöbevakningscentral. Anläggningen som anskaffades kallades i kortform för STINA men den korrekta benämningen var Sjö och Tull Informations Anläggning. Sandbergs tid på Muskö kännetecknades av gott ledarskap och omsorg om personalen varav många vistades hela veckorna på basen. Sandberg var därefter chef för planeringsavdelningen vid FMV huvudavdelningen för marinmateriel 1977-1980. Sandberg befordrades till kommandör och överingenjör 1978 och ansvarade som planeringsdirektör mellan 1980-1984 för FMV centrala produktions- och facksamordning. Sandberg ställdes till CM förfogande 1983 och han pensionerades 1984.

Efter pensioneringen arbetade Sandberg några år vid Kongsberg Vapenfabrik bland annat som säljare av ubåtsjaktssimulatorer.

Sandberg invaldes som ledamot i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1969.

Av ledamöterna Bo Rask, Staffan Kvarnström och Lars-Erik Hoff

Björn Sjunnesson

Ordinarie ledamoten örlogskapten Björn Sjunnesson avled den 18 juli 2016 dagen innan han skulle fylla 89 år. Han var född i Karlshamn den 19 juli 1927 men växte upp i Helsingborg. Efter studentexamen i Hälsingborg 1947 antogs han som aspirant vid Kungl. Sjökrigsskolan med nr 161 och utnämndes till fänrik 19 september 1950 och löjtnant 1952. På vapenofficersskolan valde han torpedlinjen med inriktning mtb vilket ledde till tjänsten som fartygschef på HMS Altair 1958-59.

Sjunnesson visade tidigt en bred intresseinriktning: Flygspanarutbildning 1951-53, kurs i lv- och stril, KSHS telekurs mm. Björn deltog i HMS Gotlands långresa 55-56 som teknisk officer där han dels undervisade ingenjöraspiranterna i torpedteknik men också aspiranterna i bryggjänst nattetid i Sydatlanten då de färdades under södra halv- klotets fantastiska stjärnhimmel.

I mitten av 60-talet lämnade han marinen för en tjänst hos dåvarande Philips Teleind- ustri AB på Stora Essingen som marknadsförare och rådgivare i militära frågor. Fö- retaget hade stora framgångar inom radarområdet med den nya hoppfrekvenstekniken. För att följa upp framgångarna även internationellt, påbörjades en uppbyggnad av en professionell marknadsavdelning och en flytt till nya lokaler i Järfälla samtidigt som företaget ändrade namn till Philips Elektronikindustrier AB.

I den utbyggda marknadsorganisationen blev Björn chef för försäljningen av radar och motmedel. En ny produkt för egenskydd av flygplan mot nedskjutning som utgjor- des av ett remssystem för generering av skenmål för avledning av anfallande robotar

hade övertagits från Arenco Electronics AB. Systemet utvecklades vidare under ledning av Björn som även lanserade den internationellt. Det blev en stor exportframgång för PEAB. Motmedelsprodukterna vidareutvecklades och företaget blev marknadsledande inom området passiva motmedel. Allt detta var i stor utsträckning Björns förtjänst.

Björn kvarstod i Flottans reserv, utnämndes till Örlogskapten 1972 och invaldes som ledamot 1983 i Kungl. Örlogsmannasällskapet.

I samband med pensioneringen 1992 blev golf och bridge i goda vänners sällskap viktiga. En mångårig kollega från Philips blev hans fadder till Trumfgubbarna, en anrik förening där man regelbundet äter en gemensam middag och spelar sällsksapsbridge. Björn blev en mycket uppskattad medlem och ordförande i föreningen som under hans ledarskap har firat sitt 100-årsjubileum.

Björn blev känd som en god ledare och en öppen och generös människa som öppnade sitt hem för sina många vänner. Han var en mycket god kamrat och en suverän mentor som vi minns med glädje.

Av ledamöterna Christer Ardell, Sven Bidö och Gustaf Taube

Håkan Larsson

Ordinarie ledamoten kommandör Håkan Larsson avled den 31 juli 2016 i en ålder av 77 år. Hans närmaste är hustrun Marianne, dottern Anne samt sönerna Bengt och Christer.

Håkan Larsson föddes i Marstrand 1939. Efter studenten i Kungälv 1959 sökte han sjöofficersutbildning vid Kungliga Sjökrigsskolan och blev antagen samma år. Han utnämndes till fänrik 1962.

Håkan Larsson utbildade sig till torpedofficer, vilket förde honom till olika tjänster inom torpedvapnet, bland annat som chef för motortorpedbåten T52 under ett oförglömligt sommarhalvår 1966. Håkan bidrog som torpedofficer till att jagaren Uppland år 1965 segrade i Kustflottans vapentävling, torpedskjutning med jagare.

Därefter följde en unikt lång sjötjänstgöring. Han fick trampa däck i totalt tjugu år och under den tiden hann han tjänstgöra på isbrytare, motortorpedbåtar, torpedbåtar och jagare, i flera fall som fartygschef eller divisionschef. När det nya sjömålsrobot-systemet (RBS 15) skulle utprovas ombord var Håkan Larsson chef för provturskommandot på HMS Piteå där han tillika var fartygschef.

Under utprovning av robotsystemet i Hanöbukten 1981 larmades HMS Piteå om en grundstött rysk ubåt i Gåsefjärden och HMS Piteå med Håkan Larsson som chef blev därigenom det första svenska örlogsfartyg som upptog bevakningen av den grundstötta ubåten.

Håkan Larsson genomgick högre teknisk kurs åren 1971-1973 vid Militärhögskolan och tjänstgjorde därefter i olika perioder vid Marinstaben, Ostkustens Örlogsbas och vid Försvarets Materielverk. Vid Marinstaben var han bland annat avdelningschef vid Flottans Vapenavdelning och vid Försvarets Materielverk tjänstgjorde han två år vid Stridsledningsbyrån.

Håkan Larsson utnämndes till kommandör 1990 efter att året innan blivit chef för Torpedbyrån vid Försvarets Materielverk.

Han var chef för Torpedbyrån 1989-1999 och det blev han sista tjänstgöring i aktiv tjänst. Han fick under denna tid leda anskaffningen av nya ubåtsjakttorpeder och även av ny tung torped (tp 62).

Håkan Larssons lugna och eftertänksamma sätt gjorde att han var en uppskattad chef och kamrat både ombord och i landtjänst. Vi som i många år arbetat tillsammans med Håkan känner stor saknad efter en god kamrat.

Håkan Larsson invaldes i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1991.

Av ledamoten Gunnar Bengtsson

Johan Fischerström

Ordinarie ledamoten Johan Fischerström avled den 28 september. Han föddes i Malmö den 15 september 1944 som son till kapten Jan Fischerström och hans hustru Hedvig Dagmar af Sillén. Studentexamen i Stjärnhov 1965. Fänrik 1968. Han gick minlinjen på vapenofficersskolan och tjänstgjorde i därefter både i kust- och fiskeminsvepare.

Under 1970-talet var Johan Fischerström en av världens bästa handbollsspelare. Fischerström öste in mål från sin högerkant, både för stockholmsklubben Hellas och det svenska landslaget.

Fischerström var given i det svenska landslaget som spelade OS-turneringen i München 1972. Där slutade Sverige på en sjundeplats, och Fischerström svarade för tre mål.

Handbollskarriären nådde sin höjdpunkt 1974. Fischerström utsågs då till Sveriges bästa spelare, trots att han inte lyckades bli svensk mästare med Hellas, och tog dessutom en plats i världslaget. Samma år slutade han i landslaget för att få mer tid till den militära karriären.

Under sin karriär i minvapnet kom han att tjänstgöra på de flesta viktiga befattningarna FC, DC, 1.AA på 6.MröjA, C2. MinkrigA och Chef på Marinstabens Mindetalj.

Johans pigga och frimodiga blick motsvarades av en inre själsstyrka som väl svarar mot mottot för alla riktiga örlogssjömän; ”Har man ankare i mössan är ingenting omöjligt!” Denna inre själsstyrka bevarade han in i det sista även om han visste att tiden var utmätt. Johans stora intresse från ungdomen var idrotten och speciellt handbollen. Hans målmedvetenhet förde honom ända upp i landslaget och spel i OS 1972.

Johans analytiska förmåga och strukturerade tänkande gjorde att han framgångsrikt verkade vid avdelningen för strategiska studier och planering inom Försvarsstabens Operationssektion, under en tid då det kalla kriget var som kallast med bl. a följande kriser Solidaritet i Polen, Falkland kriget, U 137 grundstötning samt Hårsfjärdsincidenten. Erfarenheter från detta arbete gav Johan insikter som han kom att förmedla till kommande marina chefer på olika nivåer.

Som kurschef på 1988–1989 för marinlinjens stabskurs på MHS, sattes hans ledarskapsförmåga på prov av vetgiriga elever. Efter några år i marinstaben utsågs han till försvarsattaché i Australien och New Zeeland.

Ledarskapsutveckling och coaching blev intressen som engagerade Johan och som han fortsatte att engagera sig i även efter pensioneringen. FHS stabkurs särskilda mentorprogram för blivande chefer var han djupt involverad i ända fram till att hans sjukdom satte stopp.

Som pensionär arbetade Johan under en tid som generalsekreterare inom Sjövärns-kåren.

Den gamle olympierns känsla för "sportsmanship", etik och moral förenat med ett stort mått civilkurage gjorde Johan till en ifrågasättande debattör, med många gånger kontroversiella och ifrågasättande tankar om hur det satta målet skulle nås eller om målet var rätt satt. Hans debattinlägg var alltid förankrade i verkligheten, men inom den givna spelplanen.

Kanske var det Johans insats som chef för den marina analysgruppen som kommer att vara hans viktigaste insats för Marinen och Sverige. Den befattningen innebar att han var ställföreträdande delegationschef under Emil Svensson vid de så kallade rysslandssamtalen, som syftade till att försöka få svar på de många utestående frågorna under perioden av ubåtskränkningar.

Den nuvarande föränderliga säkerhetssituationen i Östersjön kommer med all sannolikhet att skapa en debatt om hur Sverige och Marinen skall möta den. I den debatten kommer vi att sakna Johans insiktsfulla och välformulerade inlägg.

Johan Fischerström invaldes i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1988.

Av ledamoten Jan Cederlund

Lennart Jedeur-Palmgren

Ordinarie ledamoten, kommandör 1.graden Lennart Jedeur-Palmgren avled den 2 oktober. Han föddes den 4 juli 1927 i Stockholm som son till viceamiralen Gunnar Jedeur-Palmgren och hans hustru Stina Liljequist. Studentexamen i Stockholm 1946. Fänrik vid Kungl. Sjökrigsskolan 1949. Han befordrades till kommandör av 1.gr 1978. Hans slutbefattning i tjänst var som Chef för Sydkustens örlogsbas. Han invaldes i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1967.

Peter von Busch

Före detta chefen för marinmuseum i Karlskrona Peter von Busch avled den 3 november 2016 i en ålder av 81 år. Han föddes i Magdeburg Tyskland den 29 juni 1935. Peter von Busch invaldes i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1980.

Lennart Jedeur-Palmgren och Peter von Busch har tidigare anmält att de inte önskar att någon nekrolog ska skrivas efter deras bortgång. Det innebär att KÖMS endast läser upp namn, födelsedatum, när ledamoten avled, grad, slutbefattning och årtal då ledamoten invaldes i Kungl. Örlogsmannasällskapet.

Matrikel för Kungl. Örlogsmannasällskapet

Vid ingången av 2017 har Kungl. Örlogsmannasällskapet totalt 367 ledamöter enligt nedanstående fördelning:

Svenska första hedersledamöter	2
Utländsk förste hedersledamot	1
Svenska hedersledamöter	12
Utländska hedersledamöter	17
Ordinarie ledamöter	318
Korresponderande ledamöter	17

Hedersledamöter, ordinarie ledamöter och korresponderande ledamöter upptas kategorivis i invalsnummerordning med namn, födelseår och invalsår. Den senast invalda ledamoten får i den fortlöpande medlemsmatrikeln nr 1489 räknat från 15 november 1771, då viceamiralen Kristoffer Falkengreen vid invalet erhöll invalsnummer 1.

1. Hedersledamöter		1405 Jay M Cohen	1952 2006
H M Konungen	1946 1968	1413 Jørgen Berggrav	1953 2007
HKH Prins Carl Philip	1979 2011	1442 Nils Wang	1958 2010
HRH Prince Philip	1921 1956	1459 Michiel Hijmans	1958 2012
Hedersledamöter		1471 Lena Erixon	1960 2014
908 Bror Stefenson	1929 1968	1477 Kari Takanen	1957 2015
1011 Lars G Persson	1937 1975	1482 Alain Coldefy	1946 2016
1033 Claes Tornberg	1936 1977	Ordinarie ledamöter	
1046 Peter Nordbeck	1938 1978	871 Nils U Rydström	1921 1964
1061 Dick Börjesson	1938 1979	888 Bengt Odín	1921 1966
1122 Herman Fältström	1941 1983	891 Lennart Forsman	1925 1966
1188 Jan Klenberg	1931 1989	892 Åke Johnson	1923 1966
1217 Bertil Björkman	1947 1991	899 Jacob Sundberg	1927 1967
1227 Sir Michael Moore	1942 1992	904 Rune Berlin	1925 1967
1237 Kjell Prytz	1935 1993	911 Bengt O'Konor	1925 1968
1242 Göran Larsbrink	1952 1993	914 Arne Gustafsson	1929 1968
1247 Sakari Visa	1940 1994	918 Jan Prawitz	1932 1968
1252 Thomas Engevall	1960 1994	929 Per Gunnar Fernander	1921 1969
1264 Esko Illi	1945 1996	932 Cay Holmberg	1933 1969
1269 Leif Nylander	1954 1996	934 Carl-Gustaf Hammarskjöld	1934 1969
1286 Morten Jacobsen	1955 1998	938 Bertil Stjernfelt	1917 1970
1300 Tim Sloth Jørgensen	1951 1999	939 Bo Rybeck	1935 1970
1301 Peter Tamm	1928 1999	963 Jan Bring	1932 1971
1302 Vladimir G Egorov	1939 1999	966 Walter Wicklund	1923 1971
1316 Angelo Mariani	1935 2000	974 Gunnar Nordbeck	1931 1972
1331 Hans Holmström	1949 2001	975 Christer Fredholm	1926 1972
1350 Bengt Halse	1943 2002	982 Kjell Werner	1920 1973

983 Gunnar-Bo Ericson	1933 1973	1098 Roger Sprimont	1942 1981
985 Per Insulander	1927 1973	1102 Bo Hugemark	1936 1981
989 Paul Pålsson	1928 1973	1103 Emil Svensson	1940 1982
992 Lennart Nordgren	1922 1974	1104 Gunnar Bengtsson	1936 1982
994 Bertil Daggfeldt	1933 1974	1105 Kent Nordström	1943 1982
999 Torbjörn Hultman	1937 1974	1108 Bertil Kristensson	1939 1982
1012 Gustaf Samuelson	1927 1975	1110 Robert Nordqvist	1941 1982
1019 Göran Romare	1922 1976	1112 Sölve Larsby	1941 1982
1020 Lars Norrsell	1934 1976	1115 Torsten Seeman	1930 1982
1022 Rolf Öhman	1928 1976	1118 John Sjögren	1940 1982
1023 Malte Jönson	1933 1976	1120 Torsten Lindh	1941 1983
1025 Stefan Furenius	1934 1976	1125 Göran Oljeqvist	1941 1983
1027 Börje Huss	1922 1976	1127 N Gunnar Karlsson	1938 1983
1036 Hans Wachtmeister	1940 1977	1134 Sven H Salén	1939 1983
1041 Kristoffer Huldt	1927 1977	1136 Christer Ardell	1936 1983
1044 Ebbe Schön	1929 1977	1141 Göran Frisk	1943 1984
1045 Jan Eliasson	1940 1977	1142 Bo Lindkvist	1937 1984
1047 Gustaf Taube	1935 1978	1145 Nils Eklund	1944 1984
1048 Jan Sondén	1933 1978	1147 Sten Ingvar Nilsson	1929 1984
1050 Göran Wallén	1933 1978	1149 Sven O Bidö	1935 1984
1051 Håkan Söderlindh	1941 1978	1154 Lars-Ivar Nero	1946 1985
1055 Nils G:son Svahn	1936 1978	1159 Rolf Malm	1934 1985
1058 Lars Inge Holster	1942 1978	1160 Carl Fredrik Ebeling	1944 1985
1062 Torsten Engberg	1934 1979	1163 Bengt Forssbeck	1924 1985
1065 Lars-Erik Hoff	1936 1979	1164 Ove Bring	1943 1985
1067 Lars-Göran Rydkvist	1933 1979	1165 Nils-Ove Jansson	1946 1986
1068 Frank E Rosenius	1940 1979	1168 Göran Steen	1922 1986
1069 Fredrik Hillelson	1941 1979	1171 Björn Ljunggren	1942 1987
1070 Jarl Ellsén	1920 1979	1172 Örjan Sterner	1938 1987
1075 Sune Birke	1944 1980	1173 Lars Wedin	1947 1987
1076 Karl G Andersson	1931 1980	1175 Torsten Björnsson	1938 1987
1078 Bengt Hertzberg	1938 1980	1176 Olov Andersson	1942 1987
1079 Magnus Haglund	1942 1980	1179 Rolf Brehmer	1943 1988
1080 Olof Bergelin	1940 1980	1180 Thomas Lundvall	1943 1988
1082 Per Lundbeck	1936 1980	1181 Lars O Graner	1939 1988
1083 Anders Hammarskjöld	1942 1980	1182 Carl-Gustaf Dybeck	1944 1988
1084 Lars Thomasson	1935 1980	1184 Bengt Arne Johansson	1943 1988
1088 Carl Gustav Fransén	1938 1981	1185 Anders Stävberg	1943 1988
1089 Gustaf von Hofsten	1942 1981	1186 Jan Nordenman	1947 1988
1090 Christer Hägg	1939 1981	1187 Lars-Åke Kvarning	1931 1988
1094 Ulf Edman	1943 1981	1191 Leif H Sjöström	1938 1989
1095 Ulf Rubarth	1939 1981	1192 Lars-Erik Salomonsson	1947 1989
1097 Ulf Adlén	1929 1981	1194 Stefan Engdahl	1950 1989

1195 Lennart Danielsson	1947 1989	1274 Nils Daag	1948 1996
1196 Bo Wranker	1946 1989	1275 Tommy Åsman	1950 1997
1198 Sture Malmgren	1943 1989	1276 Stefan Gustafsson	1958 1997
1199 Hans Corell	1939 1989	1277 Michael Gustafson	1957 1997
1202 Staffan Kvarnström	1943 1989	1278 Carl Fagergren	1960 1997
1203 Lars Wigert	1937 1989	1279 Lars Gryzelius	1954 1997
1210 Ivar Virgin	1936 1990	1281 Claes Lundin	1958 1997
1214 Gert Schyborger	1940 1990	1284 Klas Helmeron	1942 1997
1220 Curt Lundgren	1947 1991	1287 Gunnar Wieslander	1962 1998
1222 Hans Hedman	1942 1991	1288 Claes Göran Hagström	1952 1998
1225 Johan Tunberger	1944 1991	1289 Lars-Olof Corneliusson	1959 1998
1228 Sven Rudberg	1947 1992	1290 Odd Werin	1958 1998
1229 Håkan Syrén	1952 1992	1291 Hans Wicklander	1963 1998
1230 Håkan Neckman	1949 1992	1292 Anders Olovsson	1967 1998
1231 Göran Boijesen	1951 1992	1293 Johan Jenvald	1966 1998
1232 Bengt Rygge	1943 1992	1294 Anders Svensson	1964 1998
1233 Johan Forslund	1946 1992	1295 Gunnar Åselius	1965 1998
1235 Robert Dalsjö	1958 1992	1296 Michael Zell	1950 1998
1236 Claes Dahlbäck	1947 1992	1297 Lars G Josefsson	1950 1998
1238 Göran Gunnarsson	1950 1993	1298 Hans-Christian Hagman	1968 1998
1239 Rolf Löthman	1949 1993	1299 Gunnar Dyhre	1937 1998
1241 Kenneth Lindmark	1949 1993	1303 Stefan Axberg	1945 1999
1244 Marie G Jacobsson	1955 1993	1304 Günter Villman	1954 1999
1246 Bertil Malmberg	1940 1993	1305 Hans Jevrell	1964 1999
1248 Björn Hamilton	1950 1994	1306 Jan-Eric Nilsson	1957 1999
1249 Bo Wallander	1952 1994	1307 Christian Madsen	1955 1999
1251 Bengt Johansson	1952 1994	1308 Håkan Rugeland	1957 1999
1253 Erik Norberg	1942 1994	1309 Mikael Tulldahl	1966 1999
1255 Per-Inge Lindqvist	1948 1994	1311 Henrik Landerholm	1963 1999
1256 Jörgen Ericsson	1953 1995	1312 Hans O Broberg	1947 1999
1257 Christer Nordling	1944 1995	1314 Rolf Edwardson	1944 1999
1258 Nils Bruzelius	1946 1995	1317 Anders Grenstad	1958 2000
1260 Mats Westin	1952 1995	1318 Bengt Jarvid	1953 2000
1261 Torbjörn Larsson	1951 1995	1319 Peter Bager	1955 2000
1262 Christian Allerman	1954 1995	1320 Anders Järn	1960 2000
1263 Jan Cederlund	1944 1995	1321 Mikael Wendel	1955 2000
1265 Lennart Månsson	1951 1996	1322 Jan Berglöv	1961 2000
1267 Bo Rask	1952 1996	1323 Anders Johnson	1959 2000
1268 Tage Andersson	1951 1996	1324 Håkan Magnusson	1959 2000
1270 Magnus Bergman	1960 1996	1325 Dag Hartelius	1959 2000
1271 Mats Wigselius	1955 1996	1327 Manne K. A. Koerfer	1964 2000
1272 Bengt Andersson	1955 1996	1332 Erik Andersson	1957 2001
1273 Håkan Berggren	1936 1996	1333 Lennart Bengtsson	1955 2001

1335	Andreas Olsson	1959	2001	1389	Klas-Göran Karlsson	1955	2004
1336	Kenneth Olsson	1949	2001	1390	Joakim Severinson	1962	2004
1337	Mats Furenius	1961	2001	1391	Mats Elofsson	1965	2004
1338	Kenth Gutensparr	1958	2001	1392	Dan Sten Olsson	1947	2005
1339	Mats Nordin	1960	2001	1393	Olof Stenhammar	1941	2005
1340	Håkan Andersson	1961	2001	1394	Claes Grebell	1949	2005
1341	Mats Johansson	1957	2001	1395	Per Jenvald	1962	2005
1342	Hans-Göran Olsson	1956	2001	1396	Jonas Carlsson	1957	2005
1343	Lars Rydén	1957	2001	1397	Magnus Lüning	1964	2005
1344	Hans-Erik Fröberg	1953	2001	1398	Marcus Mohlin	1965	2005
1345	Herman Håkansson	1955	2001	1399	Mikael Magnusson	1963	2005
1346	Nils Grandin	1953	2001	1400	Fredrik Palmquist	1965	2005
1348	Åke Holmquist	1943	2001	1401	Håkan Nilsson	1964	2005
1352	Magnus Hjort	1960	2002	1403	Hans Josefson	1940	2005
1353	Jan Ericsson	1960	2002	1404	Mats G Larsson	1946	2005
1354	Carl-Johan Hagman	1966	2002	1406	Jacob Wallenberg	1956	2006
1355	Per-Anders Emilson	1954	2002	1407	Jens Plambeck	1962	2006
1356	Mikael Åkerström	1963	2002	1408	Jonas Olsson	1957	2006
1357	Johan Hägg	1966	2002	1409	Lars Rönquist	1959	2006
1358	Dan Broström	1957	2002	1410	John Nilsson	1949	2006
1359	Thomas Fagö	1944	2002	1411	Mats Ericsson	1944	2006
1360	Karl-Edvard Henriksson	1955	2002	1412	Esbjörn Hillberg	1940	2006
1361	Fredrik Hesselman	1964	2002	1414	Carl Öhrström	1961	2007
1364	Niklas Granholm	1964	2002	1415	Mikael Holmström	1955	2007
1365	Inga-Lena Fischer	1948	2002	1416	Stefan Larsson	1964	2007
1367	Sten Göthberg	1955	2003	1417	Rikard Askstedt	1964	2007
1368	Kent Zetterberg	1946	2003	1418	Christer Svensén	1950	2007
1370	Bengt Lundborg	1945	2003	1419	Leif Markusson	1947	2007
1371	Christopher Werner	1946	2003	1420	Kjell-Ove Schramm	1968	2007
1372	Evorn Mårtensson	1961	2003	1421	Henrik Lindén	1966	2007
1373	Peter Haglind	1966	2003	1422	Jonas Haggren	1964	2008
1375	Lars Jakobsson	1957	2003	1423	Bo Berg	1965	2008
1377	Michael Krafft	1948	2003	1424	Pär Flyghed	1964	2008
1378	Staffan Palmqvist	1957	2004	1425	Per Stefenson	1955	2008
1379	Bengt Lundgren	1965	2004	1426	Richard Tornberg	1967	2008
1380	Jan Thörnqvist	1959	2004	1427	Roger Nilsson	1964	2008
1381	Patrik Selling	1963	2004	1428	Andreas Hanson	1969	2008
1382	Patric Hjort	1965	2004	1429	Berit Blomqvist	1958	2008
1383	Mikael Johnsson	1958	2004	1430	Mikael Brännvall	1968	2008
1384	Jan Floderström	1962	2004	1431	Jonas Wikström	1962	2009
1385	Kristian Gerner	1942	2004	1432	Ola Truedsson	1956	2009
1386	Per-Ola Johansson	1966	2004	1433	Pontus Krohn	1969	2009
1387	Hans Granlund	1961	2004	1434	Sverker Lindholm	1962	2009

1435 Åke Dagnevik	1948 2009	1475 Anders Widén	1964 2014
1437 Martin Norsell	1971 2009	1478 Niklas Wiklund	1975 2015
1438 Gunnar Öhlund	1955 2009	1479 Erik Thedéen	1963 2015
1439 Annicka Engblom	1967 2009	1480 Johan Igert	1974 2015
1441 Per Andersson	1946 2009	1481 Mikael Carleson	1967 2015
1443 Fredrik Hansson	1963 2010	1483 Mats Agnéus	1968 2016
1444 Magnus Westerlund	1960 2010	1484 Linda Johansson	1973 2016
1445 Jon Wikingsson	1971 2010	1485 Jonas Hård af Segerstad	1970 2016
1447 Joakim Dahlman	1974 2010	1486 Torbjörn Lundströmer	1971 2016
1448 Anders Enström	1964 2010	1487 Patrik Norberg	1971 2016
1450 Olof Holm	1940 2010	1488 Håkan Lindberg	1969 2016
1451 Torbjörn Dalnäs	1946 2010		
1452 Claes Berglund	1965 2010	Korresponderande ledamöter	
1453 Per Edling	1972 2011	1169 John B Hattendorf	1941 1986
1454 Fredrik Norrby	1967 2011	1254 Richard Cobbold	1942 1994
1455 Peder Ohlsson	1962 2011	1285 Tor Egil Walter	1954 1997
1456 Hans-Lennart Ohlsson	1961 2011	1313 Tomas Ries	1953 1999
1457 Carl Johansson	1958 2011	1328 Per Møller Nielsen	1960 2000
1460 Magnus Jönsson	1964 2012	1330 Juha Nurminen	1946 2000
1461 Anna Risfelt-Hammargren	1959 2012	1363 Joris Janssen Lok	1963 2002
1462 Martin Jakobsson	1966 2012	1374 Inge Tjøstheim	1955 2003
1463 Kenneth Raun	1963 2012	1402 Donald C F Daniel	1944 2005
1464 Jerker Widén	1969 2012	1436 Milan Vego	1940 2009
1465 Anna-Karin Broth	1967 2013	1440 Hans Christian Bjerg	1944 2009
1466 Ola Alfredsson	1964 2013	1449 Lee Willet	1968 2010
1467 Tomas Martinsson	1968 2013	1458 Peter Hore	1944 2011
1468 Mårten Granberg	1963 2013	1469 Hugues Eudeline	1952 2013
1472 Jens Nykvist	1968 2014	1470 Kenneth Gustavsson	1954 2013
1473 Evelina Hedskog	1981 2014	1476 Geoffrey Till	1945 2014
1474 Göran Arrius	1959 2014	1489 Fred Hocker	1961 2016

Innehållsförteckning TiS 2016

BLIMARK, MAGNUS	Reduktionen av svensk kirurgisk operationskapacitet vid höjd beredskap 25
BRING, OVE	Marinens våldsanvändning och rätten till liv under Europakonventionen 93
CARLESON, MIKAEL	Marinens roll i försvaret av Gotland – behövs det kustartilleri?..... 299
DAHL, CLAES-GÖRAN	Försvarsmakten - en tärande samhällsfunktion?.... 51
DALNÄS, TORBJÖRN	Landkänning: Kap Fuguei - Det rika och ädla hornet..... 94
EDWARDSON, ROLF	Ceremoni med kransnedläggning 270
ELLSÉN, JARL	Än en gång - STIL!..... 342
ELOFSSON, MATS, JOHANSSON, FREDRIK, FORSMAN, BJÖRN & LIWÅNG, HANS	Risikanalys för att fatta bättre beslut..... 130
ERICSSON WOLKE, LARS	Johan Puke – hans karriär sedd i sitt strategiska och operativa sammanhang 259
FISCHERSTRÖM, JOHAN	Försvarsmaktens mervärden..... 81
FORNANDER, HÅKAN	Överraskning – principernas enda sanning..... 362
FÄLTSTRÖM, HERMAN	Försvarspolitikens realism - stöd åt svensk utrikespolitik 73
GRANBERG, MÅRTEN	Littoral OpTech-East..... 169
GÖTHBERG, STEN	Verksamheten i stort under 2015 inom VSG IV..... 165
HAGLUND, MAGNUS	Med vad försvara Sverige?..... 67
HAGLUND, MAGNUS	Våra säkerhetspolitiska myter & Krigsvetenskap? 369
HATTENDORF, JOHN B.	Statesmen and Sea Power - Reflections on Aspects of Admiral Sir Herbert Richmond's Thinking 151
VON HOFSTEN, GUSTAF	Christopher Falkengrén – Kungliga Örlogsmannasällskapets förste ordinarie ledamot och hederspreses. Vem var han egentligen? 121
HÄGG, CHRISTER & DE SAUMAREZ, LORD ERIC	A portrait of a naval hero..... 143
HÄGG, CHRISTER	JOHAN PUKE - Den siste sjöhjälten..... 202
HÄGG, CHRISTER	Lieutenant Otto Gustaf Nordenskjöld, Royal Swedish Navy, and his service onboard the Royal Navy Frigate HMS Alcmene 1798–1801 309

IGERT, JOHAN	Kraven på marinen ökar – Logistiken måste utvecklas.....	429
KRIISA, HENRIK	Ökad operativ effekt med kontinuerliga utvärderingar och erfarenhetsseminarier	187
KUESTER, DANIEL L.	Naval War College historian awarded prestigious Oxford degree.....	90
KVARNSTRÖM, STAFFAN	Understen - en viktig vaktpost även under kalla kriget och tiden därefter.....	451
LINDBERG, HÅKAN	Elektromagnetisk tröskeleffekt - en förmåga i skuggorna.....	183
NORDIN, MATS	Design av Marina Integrerade Komplexa System - Ubåtar, Del 2	35
PERSSON, LARS G.	Amfibieförbanden och framtiden - Ett diskussionsinlägg.....	323
RASK, BO	Året som gått.....	411
RYDÉN, LARS	Genmäle/kommentarer på anförandet ”Försvarsförmåga på villovägar”	379
SALESTRAND, JAN	Högtidsanförande	401
SVENSÈN, CHRISTER & JOHANSSON, PER-OLA	Årsberättelse för 2015 i Vetenskapsgren II – Personal, utbildning och marinmedicin.....	10
SVENSSON, MARIA	Vad krävs för överraskning?	347
THEDÈEN, ERIK	Finansiell stabilitet - även för Marinen.....	417
THOMSSON, PETER	EUNAVFOR MED Operation SOPHIA.....	342
THOMSSON, PETER & WIDLUND, MATTIAS	Regler om sjöfartsskydd på passagerarfartyg i nationell fart bör införas.....	355
TORNBERG, CLAES & NORDBECK, PETER	Genmäle till Robert Dalsjös artikel ”Ett småradikalt inlägg” i TiS nr 4/2015.....	87
TORNBERG, CLAES	Robert Dalsjös tankar leder fel	344
WALLSTRÖM, ERIK	Johan Pukes tjänsteförteckning – en egenhändig karriärbeskrivning enligt tidens sed	273
WALTER, TOR EGIL	Kampkraft og bærekraft- konsekvenser av Stortingets vedtak om den nye langtidsplanen for Forsvaret med spesiell vekt på det maritime domenet	441
WEDIN, LARS	Framtiden för sjöförsvaret - Marinen avvecklas efter 500-års jubiléet.....	315
WIKLUND, NIKLAS	Försvarsförmåga på villovägar	109
ZELL, MICHAEL	Anförande vid ämbetets nedläggande	407

Belöningar utdelade vid högtidssammanträdet	388
En afton om Östersjön - HMK 70 år.....	104
Innehållsförteckning för Tidskrift i Sjöväsendet 2016	489
Kungl. Örlogsmannasällskapets tävlingsskrifter	2, 492
Kungl. Örlogsmannasällskapet vid det 246:e verksamhetsårets början	467
Marinens gradbeteckningar.....	466
Marinlitteraturföreningen.....	346
Matrikel för Kungl. Örlogsmannasällskapet.....	484
Meddelanden från Kungl. Örlogsmannasällskapet	3, 97, 193, 289, 385
Minnesteckningar för år 2015-2016	470
Nya ledamöter invalda 2016.....	468
Ordföranden har ordet.....	6, 102, 196, 294, 394
Redaktörens spalt.....	9, 107, 200, 296, 398
Sammanträdesplan för Kungl. Örlogsmannasällskapet 2017	396
Stiftelsen YMER-80 stipendiater 2016.....	49

Kungl. Örlogsmannasällskapets tävlingsskrifter

Kungl. Örlogsmannasällskapet är en kunglig akademi, som stiftades 1771, vars syfte är att följa och arbeta för utveckling av sjökrigsvetenskapen i synnerhet och sjöväsendet i allmänhet. I enlighet med det angivna syftet delar akademien ut belöningar för tävlingsskrifter, artiklar införda i Tidskrift i Sjöväsendet och förtjänta arbeten utförda under studier vid Försvarshögskolan.

Tävlingsskrift kan avhandla valfritt ämne inom sjökrigsvetenskap eller sjöväsende. Vägledande vid ämnesval under 2017 är nedanstående ämnesområden;

- I. Strategi, operationer och taktik
- II. Personal, utbildning och marinmedicin
- III. Maritim teknik
- IV. Sjöfart och andra verksamhetsområden av betydelse för sällskapets verksamhet

Lämplig omfattning på tävlingsskrift är 2500-3500 ord. Tävlingskrift för år 2017 ska senast 31 maj 2017 vara akademien tillhanda under adress:

Sekreteraren i Kungl. Örlogsmannasällskapet
Teatergatan 3, 1 tr
111 48 STOCKHOLM

Tävlingsskrift ska sändas in anonymt och åtföljas av ett förseglat kuvert med uppgifter om författarens namn och postadress. För tävlingsskrift, som av akademiens styrelse bedöms vara förtjänstfull, kan författaren efter beslut vid ordinarie sammanträde tilldelas Kungl. Örlogsmannasällskapets förtjänstmedalj, hedersomnämning och/eller penningbelöning. Tilldelad belöning utdelas normalt vid Kungl. Örlogsmannasällskapets högtidssammanträde. Akademien förbehåller sig rätten att i Tidskrift i Sjöväsendet samt på sin hemsida publicera inlämnad tävlingsskrift vare sig den belönats eller ej.

3WB|2WB
FR184

VI ÄR EN DEL AV DIN FRAMTID

270
VARV RUNT
JORDEN
VARJE ÅR

**VÄRLDENS FÖRSTA
METANOLDRIVNA
PASSAGERARFARTYG**

176
FARTYG

2,8
PROCENT MINSKAD
BRÄNSLEFÖRBRUKNING

15
PROCENT MINSKADE
SVAVELUTSLÄPP

96
VINDKRAFTVERK

77
ÅR AV
ERFARENHET

7.000.000
PASSAGERARE
VARJE ÅR

Med 15.000 anställda gör vi skillnad över hela världen.
För en hållbar framtid. Din framtid.

stena.com

Stena

Returadress:
TiS
c/o Engevall
Junibacken 9
135 54 Tyresö

STYRKA GENOM **PARTNERSKAP**

Saab, Försvarsmakten och Försvarets Materielverk under lång tid samverkat för att ta fram lösningar anpassade för svenska behov och förhållanden. Ett samarbete som bygger på att vi delar teknik och ambitioner och känner samma stolthet över att kunna skapa produkter och lösningar i världsklass.

På Saab bryter vi kontinuerligt ny mark för att utveckla nya innovativa och flexibla marina lösningar i absolut världsklass. Genom fortsatt samverkan frigör vi den unika kraft som skapas genom att dela kunskap, idéer och framgångar.

En kraft som stärker samhällets och marinens förmåga att möta dagens och morgondagens allt mer komplexa utmaningar.

www.saab.com

SAAB